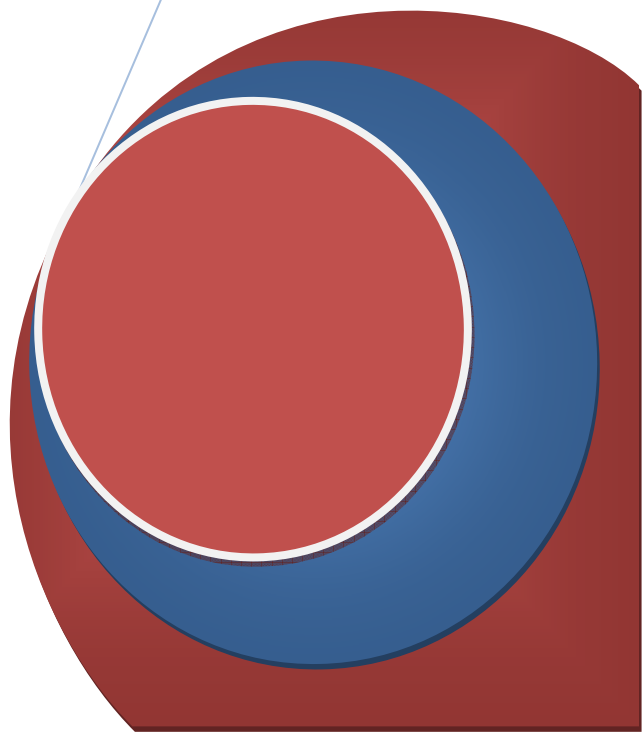

Proxecto Curricular de Centro

3º Ciclo de Educación Primaria

Ceip. de Figueiroa - A Estrada

Curso 2009/2010

ÍNDICE

CARACTERÍSTICAS EVOLUTIVAS DOS NENOS/AS DESTE CICLO	4
OBXECTIVOS XERAIS DA ETAPA	4
COMPETENCIAS BÁSICAS DA ETAPA	6
AVALIACIÓN	7
OBXECTIVOS DE ETAPA POR ÁREAS	11
COÑECEMENTO DO MEDIO	11
• OBXECTIVOS DE ETAPA	11
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	12
• CONTIDOS	14
• COMPETENCIAS BÁSICAS	20
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	22
EDUCACIÓN ARTÍSTICA	25
• OBXECTIVOS DE ETAPA	25
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	26
• CONTIDOS	28
• COMPETENCIAS BÁSICAS	33
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	34
EDUCACIÓN FÍSICA	36
• OBXECTIVOS DE ETAPA	36
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	37
• CONTIDOS	38
• COMPETENCIAS BÁSICAS	40
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	42
LINGUA GALEGA	44
• OBXECTIVOS DE ETAPA	44
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	45
• CONTIDOS	46
• COMPETENCIAS BÁSICAS	51
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	52
LINGUA CASTELÁ	55
• OBXECTIVOS DE ETAPA	55
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	56
• CONTIDOS	57

• COMPETENCIAS BÁSICAS	62
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	63
LINGUA ESTRANXEIRA	66
• OBXECTIVOS DE ETAPA	66
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	67
• CONTIDOS	69
• COMPETENCIAS BÁSICAS	72
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	73
MATEMÁTICAS	76
• OBXECTIVOS DE ETAPA	76
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	77
• CONTIDOS	78
• COMPETENCIAS BÁSICAS	81
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	84
RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA	87
• OBXECTIVOS DE ETAPA	87
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	88
• CONTIDOS	89
• COMPETENCIAS BÁSICAS	90
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	94
EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA	95
• OBXECTIVOS DE 3º CICLO	95
• CONTIDOS	96
• COMPETENCIAS BÁSICAS	99
• CRITERIOS DE AVALIACIÓN	100
METODOLOXÍA DIDÁCTICA	102
• AGRUPAMENTO DOS ALUMNOS/AS	105
• ORGANIZACIÓN DOS ESPAZOS	106
• ORGANIZACIÓN DO TEMPO	107
MATERIAIS E RECURSOS	108
EDUCACIÓN EN VALORES	109
ATENCIÓN Á DIVERSIDADE	110
ORIENTACIÓN E ACCIÓN TITORIAL	115
PLAN DE LECTURA NO CURRÍCULO DA ETAPA PRIMARIA	119

CARACTERÍSTICAS EVOLUTIVAS DOS NENOS E NENAS ENTRE 10 E 12 ANOS**DESENVOLVEMENTO SOCIOAFECTIVO E INTELECTUAL**

O período de idade comprendido entre os dez e os doce anos, que se corresponde co terceiro ciclo de Educación Primaria, caracterízase por unha serie de trazos evolutivos que afectan o desenvolvemento socio-afectivo e intelectual dos nenos e nenas.

□ **Desenvolvemento socio-afectivo.**

Os nenos e nenas revelan unha autonomía e unha autodeterminación que ata agora non mostraran e que constitúe un dos trazos esenciais desta etapa de desenvolvemento; pero, ao mesmo tempo, continúan sendo moi sensibles ás influencias do seu grupo. Pódese dicir que os nenos/as necesitan o grupo para comprender o seu mundo e requiren de estímulos suficientes para exteriorizar de forma controlada a súa afectividade.

□ **Desenvolvemento intelectual.**

Os nenos e nenas desta idade teñen unha visión máis obxectiva da realidade e alcanzan maior capacidade de operar cos sistemas de símbolos da linguaxe, as matemáticas e a vida social. Adquiriron mecanismos mentais que os distancian do mundo dos obxectos directamente percibidos e das accións concretas sobre eses obxectos. No seu lugar, agora poden operar con símbolos, aínda que, sen dúbida, necesitan axuda para realizar estas operacións; ademais, empezan a comprender que nunha situación dada interveñen e funcionan moitos factores, e tratan de separalos. En xeral, aos doce anos desenvólvese o dominio das operacións formais e dos razoamentos, que levan a identificar as consecuencias dos feitos ou a deducir novas ideas doutras xa coñecidas.

OBXECTIVOS XERAIS DA ETAPA

Os obxectivos da Educación Primaria estarán encamiñados ao logro da adquisición, por parte de todo o alumnado, das capacidades que permitan:

- Coñecer e apreciar os valores e as normas de convivencia, aprender a obrar de acordo con elas, prepararse para o exercicio activo da cidadanía e respectar os dereitos humanos, así como o pluralismo propio dunha sociedade democrática.
- Desenvolver hábitos de traballo individual e de equipo, de esforzo e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe.

- Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lle permitan desenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais con que se relaciona.
- Coñecer, comprender e respectar as diferentes culturas e as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e de mulleres e a non discriminación de persoas con discapacidade.
- Coñecer e utilizar de xeito apropiado a lingua galega, a lingua castelá e desenvolver hábitos de lectura.
- Adquirir polo menos nunha lingua estranxeira a competencia comunicativa básica que lle permita expresar e comprender mensaxes sinxelas e desenvolverse en situacións cotiás.
- Desenvolver as competencias matemáticas básicas e iniciarse na resolución de problemas que requiran a realización de operacións elementais de cálculo, coñecementos xeométricos e estimacións, así como ser quen de aplicalos a situacións da súa vida cotiá.
- Coñecer e valorar o seu contorno natural, social e cultural, así como as posibilidades de acción e de coidado deste, con especial atención á singularidade de Galicia. Coñecer mulleres e homes que realizaron achegas importantes á cultura e sociedade galegas.
- Iniciarse na utilización, para a aprendizaxe, das tecnoloxías da información e da comunicación, desenvolvendo un espírito crítico ante as mensaxes que recibe e elabora.
- Utilizar diferentes representacións e expresións artísticas e iniciarse na construción de propostas visuais.
- Valorar a hixiene e a saúde, aceptar e aprender a coidar o propio corpo e o da outra xente, respectar as diferenzas e utilizar a educación física e o deporte como medios para favorecer o desenvolvemento persoal e social.
- Coñecer e valorar a flora e a fauna, en especial a presente na Comunidade Autónoma de Galicia, e adoptar modos de comportamento que favorezan o seu coidado.
- Desenvolver as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, o valor da corresponsabilidade no traballo doméstico e no coidado das outras persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuizos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.
- Fomentar a educación viaria e actitudes de respecto que incidan na prevención dos accidentes de tráfico.

COMPETENCIAS BÁSICAS DA ETAPA

A LOE (Lei Orgánica de Educación) presenta unha importante novidade: **a incorporación das competencias básicas ao currículo.**

Enténdese por competencia a capacidade de pór en práctica dunha forma integrada, en contextos e situacións diferentes, os coñecementos, as habilidades e as actitudes persoais adquiridas.

O concepto de competencia inclúe tanto os coñecementos teóricos como as habilidades ou coñecementos prácticos e as actitudes. Vai máis aló do saber e do saber facer ou aplicar, porque inclúe tamén o saber ser ou estar.

No marco da proposta realizada pola Unión Europea, identificáronse oito competencias básicas:

1. **Competencia en comunicación lingüística.**
2. **Competencia matemática.**
3. **Competencia no coñecemento e a interacción co medio físico.**
4. **Tratamento da información e competencia dixital.**
5. **Competencia social e cidadá.**
6. **Competencia cultural e artística.**
7. **Competencia para aprender a aprender.**
8. **Autonomía e iniciativa persoal.**

As competencias básicas teñen as seguintes características:

- Promoven o desenvolvemento de capacidades máis ca a asimilación de contidos,** aínda que estes sempre están presentes á hora de concretarse as aprendizaxes.
- Teñen en conta o carácter aplicativo das aprendizaxes,** xa que se entende que unha persoa «competente» é aquela capaz de resolver os problemas propios do seu ámbito de actuación.
- Fundaméntanse no seu carácter dinámico,** xa que se desenvolven de xeito progresivo e poden ser adquiridas en situacións e institucións formativas diferentes.
- Teñen un carácter interdisciplinar e transversal,** xa que integran aprendizaxes procedentes de diversas disciplinas académicas.
- Son un punto de encontro entre a calidade e a equidade.** Por unha banda, con elas inténtase garantir unha educación que dea resposta ás necesidades reais da época na que vivimos (calidade). Por outra banda, preténdese que sexan asumidas por todo o alumnado, de maneira que sirvan de base común a todos os cidadáns e cidadás (equidade).

As competencias básicas son, pois, aqueles coñecementos, destrezas e actitudes que todos os individuos necesitan para a súa realización e desenvolvemento persoal, para a súa inclusión na sociedade e para a súa incorporación ao mundo do emprego. As competencias deberían adquirirse ao final do ensino obrigatorio, e terían que constituír a base dunha continua aprendizaxe ao longo de toda a vida.

A AVALIACIÓN

Entendemos a avaliación como un proceso integral, en que se contemplan diversas dimensións ou vertentes: análise do proceso de aprendizaxe dos alumnos, análise do proceso de ensinanza e da práctica docente, e análise do *Proxecto curricular*.

AVALIACIÓN DO PROCESO DE APRENDIZAXE DOS ALUMNOS

A avaliación concíbese e practícase da seguinte maneira:

- Continua e global, xa que atende á aprendizaxe como proceso, contrastando os diversos momentos ou fases, e ademais, tendo en conta o progreso do alumno no conxunto das áreas do currículo. Contémplanse tres modalidades:
 - *Avaliación inicial*. Proporciona datos sobre o punto de partida de cada alumno, proporcionando unha primeira fonte de información sobre os coñecementos previos e características persoais, que permiten unha atención ás diferenzas e unha metodoloxía adecuada.
 - *Avaliación formativa*. Concede importancia á evolución ao longo do proceso, conferindo unha visión das dificultades e progresos de cada caso.
 - *Avaliación sumativa*. Establece os resultados ao termo do proceso total de aprendizaxe en cada período formativo e a consecución dos obxectivos.
- Individualizada, centrándose na evolución de cada alumno e na súa situación inicial e particularidades.
- Integradora, para o cal contempla a existencia de diferentes grupos e situacións e a flexibilidade na aplicación dos criterios de avaliación que se seleccionan.
- Cualitativa, na medida en que se aprecian todos os aspectos que inciden en cada situación particular e se avalían de forma equilibrada os diversos niveis de desenvolvemento do alumno, non só os de carácter cognitivo.
- Orientadora, dado que aporta ao alumno ou alumna a información precisa para mellorar a súa aprendizaxe e adquirir estratexias apropiadas.

Procedementos e instrumentos usados para avaliar o proceso de aprendizaxe:

- **Observación sistemática:**
 - Escala de observación.

- Rexistro anecdótico persoal.
- **Análise das producións dos alumnos:**
 - Monografías.
 - Resumos.
 - Traballos de aplicación e síntese.
 - Caderno de clase.
 - Textos escritos.
 - Producións orais.
- **Intercambios orais cos alumnos:**
 - Diálogo.
 - Entrevista.
 - Postas en común.
 - Asembleas.
- **Probas específicas:**
 - Obxectivas.
 - Abertas.
 - Exposición dun tema.
 - Resolución de exercicios.
- **Autoavaliación.**
- **Coavaliación.**

AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSEÑANZA E DA PRÁCTICA DOCENTE

Os aspectos a ter en conta son os seguintes:

- a) Organización e coordinación do equipo. Grao de definición. Distinción de responsabilidades.
- b) Planificación das tarefas. Dotación de medios e tempos. Distribución de medios e tempos. Selección do modo de elaboración.
- c) Participación. Ambiente de traballo e participación. Clima de consenso e aprobación de acordos. Implicación dos membros. Proceso de integración no traballo. Relación e implicación dos pais. Relación entre os alumnos, e entre os alumnos e os profesores.

Procedementos e instrumentos usados para avaliar o proceso de ensinanza:

- **Cuestionarios:**
 - Aos alumnos/as.
 - Aos pais/nais.
- **Intercambios orais:**
 - Entrevista con alumnos/as.
 - Debates.
 - Entrevistas con pais/nais.
 - Reunións con pais/nais.

- **Resultados do proceso de aprendizaxe dos alumnos/as.**

AVALIACIÓN DO PROXECTO CURRICULAR

A fin de establecer unha avaliación plena de todo o proceso avaliaranse os seguintes indicadores:

- **Desenvolvemento en clase da programación.**
- **Relación entre obxectivos e contidos.**
- **Adecuación de obxectivos e contidos coas necesidades reais.**
- **Adecuación de medios e metodoloxía coas necesidades reais.**

Segundo a Orde do 23 de novembro de 2007 (DGA do 30 de novembro de 2007) pola que se regula a avaliación na Educación Primaria, seguirase o seguinte procedemento:

1.- Realizaranse 3 sesións de avaliación, coordinadas polo titor/a do grupo coa participación do profesorado que imparte docencia no mesmo. A ser posible asistirá o Xefe/a de Estudos e o Orientador/a. Nestas sesións valoraranse as aprendizaxes acadadas por cada alumno/a, o grao de desenvolvemento das competencias básicas, e, se é o caso, as medidas adoptadas, ou que se deben adoptar, para que cada alumno/a poida acadar os progresos nas súas aprendizaxes de acordo ás súas posibilidades.

Os resultados da avaliación do alumnado expresaranse nos termos seguintes:

INSUFICIENTE	(IN)
SUFICIENTE	(SU)
BEN	(BE)
NOTABLE	(NT)
SOBRESALIENTE	(SB)

2.- Ao comezo de cada ciclo e durante o primeiro mes do curso escolar, o titor/a realizará unha avaliación inicial coa finalidade de adecuar as ensinanzas ao alumnado. Esta avaliación reflectirase no informe de avaliación inicial do Programa XADE.

Para cumprimentar este informe, o titor/a recollerá información dos informes existentes da etapa ou ciclo anterior correspondentes ao seu alumnado. Completará a información, se o considera necesario, coa colaboración da Xefatura de Estudos e do Orientador/a.

Se o titor/a o considera necesario, para esta avaliación inicial, manterá unha entrevista coa familia do alumno/a, ou recollerá aquelas aportacións familiares que poidan incidir no desenvolvemento escolar do alumno/a.

A avaliación inicial será o punto de referencia para a toma de decisións do desenvolvemento das programacións de aula. Tamén servirá, coordinando coa Xefatura de Estudos e Orientación, para acordar as medidas educativas que sexan necesarias.

O titor/a reflectirá nunha acta, no libro de actas correspondente ao seu grupo, o desenvolvemento das sesións de avaliación, as calificacións nas distintas áreas, o grao de desenvolvemento das competencias básicas e as decisións e acordos acadados, tanto referidas ao grupo como a cada alumno/a.

O titor/a cumprimentará unha acta, polo Programa XADE, para cada avaliación.

3.- Ao remate de cada un dos ciclos o titor/a elaborará un informe no Programa XADE que recollerá os aspectos máis relevantes sobre o proceso de aprendizaxe durante o ciclo e aquelas medidas de reforzo ou adaptacións curriculares se foi preciso adoptalas.

O titor/a recollerá información do proceso de aprendizaxe ao longo de todo o ciclo e logo reflectirá o máis relevante no informe final de ciclo.

4.- INFORME DE AVALIACIÓN FINAL DE ETAPA.

- Ao finalizar a Educación Primaria, o titor/a de cada grupo de 2º nivel de 3º ciclo, elaborará (no Programa XADE) un informe individualizado do seu alumnado tendo en conta os informes dos ciclos anteriores, o grao de aprendizaxe acadado ao remate da etapa referido a obxectivos e a competencias básicas e a aqueles aspectos que se consideren relevantes para a continuidade do seu proceso de formación.
- Este informe de final de etapa xuntarase ao historial académico de Educación Primaria e enviarase ao IES. Antón Losada Diéguez, centro ao que estamos adscritos.

5.- CAMBIO DE CENTRO.

Cando un alumno/a, se traslade dun centro a outro, o centro de orixe remitirá ao centro de destino, despois de solicitalo este, o historial académico de Educación Primaria. Se o cambio se produce ao remate do ciclo, o historial académico irá acompañado do Informe de Avaliación Final de ciclo. Se o cambio se produce ao rematar o ciclo, xuntarase un Informe Persoal por traslado (segundo o modelo do Programa XADE).

O centro receptor abrirá o correspondente expediente académico.

6.- DOCUMENTOS OFICIAIS DE AVALIACIÓN.

Os documentos oficiais de avaliación na Educación Primaria son os seguintes:

- Actas de avaliación.
- Expediente académico (permanecerá no centro).
- Historial académico de Educación Primaria.
- Informe Persoal por traslado (se é necesario).

7.- CRITERIOS DE PROMOCIÓN EN PRIMARIA.

Os alumnos/as pasarán de ciclo ao ter aprobado todas as áreas correspondentes ao 2º curso de ciclo.

Excepcionalmente, e se o titor/a e o equipo docente o considera, poderán acceder ao ciclo seguinte cando non acaden a totalidade dos obxectivos e competencias básicas nunha ou dúas áreas, sempre que se valore que isto non será obstáculo para poder seguir satisfactoriamente o novo ciclo. Neste caso, o centro adoptará as medidas precisas para que o alumno/a reciba os apoios necesarios para a recuperación de ditas aprendizaxes.

O alumnado que non cumpra as condicións anteriores permanecerán un ano máis no ciclo. Esta medida só poderá ser adoptada unha soa vez ao longo de toda a etapa primaria.

O alumnado que presente necesidades educativas especiais poderá permanecer un ano máis na etapa primaria segundo o artigo 16.6 do Decreto 130/2007 polo que se establece o currículo de educación primaria.

8.- CRITERIOS DE PROMOCIÓN A EDUCACIÓN SECUNDARIA.

O alumnado promocionará á etapa de educación secundaria obrigatoria se alcanza a avaliación positiva correspondente aos obxectivos e competencias básicas de educación primaria.

Excepcionalmente, se o titor/a e o equipo docente de 6º de educación primaria o considera, un alumno/a pode promocionar aínda que non acade avaliación positiva nunha ou dúas áreas, sempre que se valore que non é obstáculo para seguir satisfactoriamente a nova etapa de educación secundaria.

No informe final de etapa o titor/a expresará aqueles obxectivos de ditas áreas que non foron acadados para que o IES poida establecer as medidas necesarias de reforzo.

OBXECTIVOS DE ETAPA POR ÁREA / COÑECEMENTO DO MEDIO

- Comportarse de acordo cos hábitos de saúde e coidado persoal que derivan do coñecemento do corpo humano, amosando unha actitude de aceptación e de respecto polas diferenzas individuais (idade, sexo, etnia, características físicas, personalidade).
- Identificar e analizar as características, organización e interaccións de aspectos relevantes do contorno natural, social e cultural, progresando no dominio de ámbitos espaciais cada vez máis complexos.
- Promover un sentimento positivo de pertenza aos grupos sociais de referencia: a unha familia, a unha escola... a unha comunidade autónoma (Galicia), a un Estado (España), a unha cultura europea e a unha universal, desde posicións solidarias e respectuosas con outras culturas a partir da propia identidade.
- Identificar o patrimonio natural, cultural, histórico e artístico galego diferenciándoo do doutras comunidades, identidades e Estados e participando na súa defensa e conservación.
- Recoñecer, valorar e apreciar a existencia de identidades sociais e culturais diversas con características propias e singulares (costumes, lingua, intereses, celebracións...), tomando conciencia da súa pertenza a unha delas e respectando as outras no marco dos dereitos recoñecidos ás persoas nas declaracións universais e nos documentos lexislativos.

- Identificar, suscitar e resolver interrogantes e problemas relacionados co contorno usando estratexias de busca, selección e tratamento da información, formulación de hipóteses, comprobación delas, exploración de solucións alternativas e reflexión sobre o propio proceso de aprendizaxe, e tamén mantendo unha actitude crítica ante as fontes de información.
- Expresar e comunicar os contidos da área de xeito persoal e creativo, seleccionando e interpretando datos, procesos, feitos, etc. e integrando códigos diversos (numéricos, gráficos, cartográficos, artísticos, lingüísticos) procedentes das diferentes linguaxes.
- Participar activamente no traballo de grupo planificando e realizando tarefas conxuntas, dialogando e argumentando as propias opinións e contrastándoas coas das outras persoas e adoptando un comportamento responsable, construtivo, comprometido e solidario, respectando as regras de organización pactadas e os principios básicos do funcionamento democrático.
- Identificar, analizar e valorar criticamente a intervención humana no medio e o seu impacto a curto e a longo prazo, adoptando o compromiso individual e colectivo de actuar na defensa, conservación e recuperación do medio natural e do patrimonio cultural.
- Recoñecer no medio natural, social e cultural, cambios e transformacións relacionados co paso do tempo e indagar algunhas relacións de simultaneidade e sucesión para aplicar estes coñecementos á comprensión doutros momentos históricos.
- Planificar e realizar proxectos e aparellos sinxelos relacionados coa vida cotiá e familiar cunha finalidade previamente establecida, utilizando os coñecementos das propiedades elementais dalgúns materiais, substancias e obxectos.
- Analizar máquinas e aparellos diversos do contorno (de uso doméstico, laboral...) identificando algúns elementos constitutivos e formas de enerxía necesarias, valorando a contribución da ciencia e da técnica na mellora das condicións de vida familiares e sociais.
- Utilizar de xeito responsable e creativo as TIC e o material relacionado coa experimentación e co traballo de campo para aprender a aprender, para obter información e para compartir coñecementos.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / COÑECEMENTO DO MEDIO

- Identificar, describir e clasificar animais e plantas.
- Recoñecer os diferentes niveis de organización dos seres vivos.
- Identificar e coñecer o funcionamento dos principais aparellos e órganos do corpo humano.
- Identificar os principais grupos de plantas e coñecer a súa fisioloxía.

- Valorar e adoptar estilos de vida saudables.
- Identificar os compoñentes dun ecosistema e analizar as relacións entre os seres vivos que forman parte del.
- Coñecer os factores que contribúen á deterioración dos ecosistemas e valorar as iniciativas que favorecen o seu mantemento.
- Distinguir os astros do Sistema Solar e os elementos que compón o Universo.
- Coñecer a estrutura e a composición do noso planeta.
- Diferenciar as propiedades, os estados e os cambios da materia.
- Coñecer os efectos das forzas sobre o movemento dos corpos.
- Identificar as manifestacións da enerxía, as súas orixes e transformacións, cunha especial atención á enerxía eléctrica.
- Diferenciar os tipos de máquinas e os operadores que as forman. Relacionar as forzas, as máquinas e as súas aplicacións.
- Coñecer as principais actividades económicas (sector primario, secundario e terciario) e as características demográficas de Galicia, España e Europa.
- Coñecer as principais características de Galicia e de España: poboación, relevo, clima, as augas, economía, cultura, institucións...
- Interpretar mapas diversos (relevo, ríos, clima, agricultura, industria, etc.) e gráficos de distinto tipo (barras, lineais, sectores, etc.).
- Construír esquemas, mapas de conceptos, fichas e outros instrumentos que permitan organizar a información.
- Coñecer a organización territorial e algúns órganos de goberno de Galicia, de España e da Unión Europea.
- Analizar a evolución histórica de Galicia desde a Prehistoria ata os nosos días.
- Desenvolver actitudes de interese polo estudo, a protección e a conservación do patrimonio natural, cultural e artístico, valorando os costumes e tradicións doutros colectivos.
- Participar en actividades de grupo adoptando un comportamento construtivo e de respecto polos demais compañeiros e compañeiras e interiorizar as normas de funcionamento democrático no grupo escolar.
- Identificar diferentes representacións do territorio a distintas escalas.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / COÑECEMENTO DO MEDIO**Bloque 1. Os seres humanos e a saúde.**

- Identificación dos diferentes aparellos e sistemas do corpo humano recoñecendo as súas funcións principais.
- Recoñecemento da nutrición como unha función vital para os seres humanos. Identificación dos aparellos relacionados con ela (aparellos respiratorio, dixestivo, circulatorio e excretor).
- Recoñecemento das características básicas do sistema reprodutor humano e das diferenzas entre sexos, identificando, a grandes trazos, en que consiste a fecundación e os procesos que se dan durante o embarazo, parto e nacemento dun ser humano, e apreciando na sexualidade humana a función afectiva e reprodutora.
- Descrición dos sentidos e do sistema nervioso e valoración da súa importancia na relación co medio e co resto dos seres humanos.
- Valoración positiva dos hábitos de hixiene e dos estilos de vida saudable.
- Actitude crítica ante os factores e prácticas sociais que favorecen ou dificultan un desenvolvemento saudable e un comportamento responsable. Valoración do impacto que producen sobre a saúde as accións dos seres humanos no medio (son e contaminación acústica, contaminación do aire...).
- Identificación dos riscos do consumo de alcohol, tabaco, drogas... Busca de información, expresión razoada da propia opinión contrastándoa coas opinións das compañeiras e dos compañeiros, recollida da información e conclusións en folletos, murais, carteis, páxina web...
- Aceptación e práctica das normas sociais referidas á saúde, hixiene, alimentación, protección e seguridade persoal. Coñecemento de actuacións relacionadas cos primeiros auxilios para saber axudarse e axudar as demais persoas.
- Recoñecemento e análise da relación existente entre os cambios que comporta o crecemento e as relacións coas outras persoas: amizades, familia...
- Identificación das características persoais e dos trazos de identidade propios. Coñecemento de si mesma e de si mesmo para facilitar o equilibrio emocional valorándose como diferente e respectando a diversidade. Desenvolvemento da confianza nun mesmo, da autonomía na planificación e execución de accións e tarefas e da iniciativa na toma de decisións.

Bloque 2. As plantas e os animais.

- Elaboración cooperativa de traballos sobre os seres vivos do contorno próximo e sobre as súas condicións de vida, indicando as concepcións previas e formulando hipóteses, buscando información en fontes variadas -persoas expertas, a Internet, enciclopedias, observación directa, monografías...-, seleccionando, tratando e

esquemmatizando esa información, reflexionando sobre o proceso, confrontando coas compañeiras e compañeiros a información e mantendo unha actitude crítica ante as fontes.

- Observación do desenvolvemento das principais funcións vitais de plantas e animais do medio próximo. Identificación da estrutura e dos órganos grazas aos cales poden realizar esas funcións.
- Utilización guiada de claves e de guías de animais e de plantas para a clasificación e identificación dalgunhas especies existentes en Galicia.
- Observación e rexistro dalgún proceso asociado á vida dos seres vivos, logo de planificación do proceso, elección de instrumentos adecuados, tratamento dos datos obtidos e contraste de observacións. Comunicación oral e escrita de resultados empregando soportes textuais variados.
- Sensibilidade pola precisión e o rigor na observación de animais e de plantas.
- Identificación da célula como unidade fundamental dos seres vivos. Uso guiado de medios tecnolóxicos e do microscopio para a observación dalgunha delas.
- Utilización de lupas binoculares e doutros aparellos de laboratorio para observar animais e plantas ou algunha das súas partes, respectando as normas de uso e de seguridade dos instrumentos e dos materiais de traballo.
- Preparación conxunta de itinerarios e saídas para a observación de seres vivos do contorno, utilización básica de diarios de campo, elaboración guiada de documentos que recollan o observado empregando linguaxes variadas (despois de poñer en común as observacións realizadas). Valoración da orde e da estética na presentación de documentos e traballos.
- Diferenciación entre as plantas e animais e outras formas de vida presentes no contorno (bacterias, virus, algas e fungos).
- Valoración da biodiversidade, interese pola súa conservación.

Bloque 3. A vida en sociedade.

- Participación activa na escola como unha aprendizaxe para a vida en democracia. Recoñecemento da diversidade de opinións e da necesidade do seu intercambio e da difusión de informacións por variadas canles.
- Análise do funcionamento de organizacións próximas. Comparación coa organización de Galicia e do Estado español. Valoración da participación cidadá nos ámbitos local, autonómico e estatal.
- Elaboración dun organigrama simple onde se reflecta o funcionamento dunha das entidades públicas estudadas.

- Aproximación ao coñecemento das institucións españolas e europeas a partir da análise das institucións máis próximas.
- Observación, identificación e descrición dalgunhas características culturais, demográficas e económicas da sociedade galega e da española. Recoñecemento e valoración da diversidade cultural e lingüística de Galicia e de España.
- Identificación das raíces propias e dos trazos da cultura (lingua, institucións, festas, xogos, tradicións). Participación en festas, xogos e costumes populares propios de Galicia e interese pola súa conservación como sinais de identidade social.
- Uso de diferentes fontes de información para coñecer algunhas características elementais dos países europeos e para aproximarse ao coñecemento da Unión Europea, intercambiando información coas compañeiras e cos compañeiros para elaborar esquemas (mapas mentais, mapas conceptuais...).
- Recoñecemento da importancia da emigración no mundo actual.
- Respecto polas diferenzas e rexeitamento dos estereotipos, dos prexuízos e de calquera tipo de discriminación (por razón de sexo, etnia, cultura, crenza, orixe...), desenvolvendo sentimentos de empatía e respecto cara ás outras persoas.
- Reflexión sobre as desigualdades no acceso aos bens de consumo no contorno próximo e no mundo.
- Resolución de problemas relacionados co contorno, usando estratexias de formulación de hipóteses, comprobación destas mediante a busca, a selección e o tratamento da información, exposición de conclusións provisionais, exploración de solucións alternativas e reflexión sobre o proceso seguido, mantendo unha actitude crítica ante as fontes de información.
- Identificación das responsabilidades das distintas institucións de goberno na resolución de problemas sociais, ambientais, económicos, etc.
- Identificación e utilización de fontes orais, dixitais, audiovisuais e escritas de xeito progresivamente máis autónomo para informarse sobre aspectos problemáticos do contorno próximo e do mundo (desigualdade de acceso aos bens de consumo, pobreza, traballo infantil...), analizando criticamente as informacións, reflexionando e debatendo sobre as desigualdades e sobre a necesidade do compromiso social e o papel dos dereitos e deberes da cidadanía na construción dun mundo máis xusto.
- Actitude crítica ante a influencia da publicidade sobre o consumo.
- Recoñecemento do papel das comunicacións, do transporte e doutros servizos nas actividades persoais, económicas e sociais.
- Uso das formas de comportamento adecuado (respecto, interese, lectura de avisos, contribución á limpeza...) segundo os espazos (rúa, lugares de lecer, museos, parques...).

Bloque 4. O medio físico: espazo e materiais.

- Identificación e diferenciación de diferentes representacións (planos, fotografías aéreas, maquetas, mapas, globo...) sobre un espazo.
- Utilización guiada de planos e de mapas para orientarse e desprazarse, para localizar lugares e itinerarios, aspectos do mundo físico e político, interpretando o cromatismo, as lendas e os signos convencionais máis habituais.
- Preparación conxunta de visitas e realización de itinerarios para recoñecer elementos da paisaxe e do relevo.
- Identificación, localización en diferentes representacións cartográficas e descrición dos principais e máis relevantes elementos xeográficos do contorno, de Galicia, de España e do mundo.
- Recoñecemento da influencia de factores como a actividade humana, os fenómenos meteorolóxicos, a erosión, terremotos e erupcións volcánicas sobre a paisaxe.
- Valoración da diversidade e riqueza das paisaxes do territorio galego e español e interese por coñecer paisaxes doutros lugares.
- Utilización das TIC e doutras fontes para recoller información sobre outros lugares, comunicar con outras comunidades ou poboacións da mesma comunidade, para comparar diferentes ambientes, paisaxes, modos de vida, costumes... e esquematizar a información con diversas estratexias.
- Lectura e interpretación do tempo atmosférico en distintas representacións. Diferenciación entre tempo meteorolóxico e clima. Influencia do clima na paisaxe e na actividade humana. Recoñecemento das principais características do clima galego.
- Valoración de actuacións que contribúen á conservación do medio e á sustentabilidade
- Exploración do territorio na busca de actuacións humanas axeitadas ou rexeitables.
- Identificación da Terra como un planeta do Sistema Solar. Manexo de programas de simulación no ordenador que o mostren.
- Realización de experiencias sinxelas para estudar as propiedades dalgúns aspectos do medio físico, partindo dunha pregunta ou problema de interese para o alumnado (formulando hipóteses, confrontándoas co resto da clase, planificando cooperativamente o proceso de comprobación, previndo os medios e os instrumentos necesarios, seleccionando os datos útiles, explorando solucións alternativas, predicindo resultados, tirando conclusións, comunicando os resultados e reflexionando sobre o proceso desenvolvido e a aprendizaxe realizada).

- Respecto polas normas de uso, de seguridade e de conservación dos instrumentos e dos materiais de traballo.
- Comparación e clasificación dalgúns materiais polas súas propiedades (dureza, solubilidade, estado de agregación, condutividade térmica...).
- Busca de información sobre rochas e minerais presentes en Galicia. Identificación e clasificación de rochas e minerais polas características observables.
- Uso de técnicas sinxelas para a separación de compoñentes en mesturas: filtración, destilación, disolución e evaporación.
- Reflexión sobre as actuacións necesarias para o aproveitamento da auga e o seu uso responsable. Análise dos procesos de depuración e potabilización da auga para o seu uso.
- Experimentación da flotabilidade dos materiais e obxectos nos líquidos. Utilización de diferentes procedementos experimentais para a medida e comparación de masas e volumes de materiais diversos.
- Planificación conxunta e realización de experiencias sinxelas e variadas para estudar propiedades dos materiais habituais no contorno e de uso común e o seu comportamento ante a luz, o son, a calor, a humidade, a electricidade, o magnetismo, comunicando o proceso levado a cabo e as conclusións por linguaxes e medios diversos.
- Observación directa e experimentación dalgúns efectos e cambios que provoca a calor nos materiais: cambios de estado, dilatación e cambio de temperatura.
- Experimentación coa transmisión do son nos diferentes medios. Sensibilidade ante a contaminación acústica.
- Predición de cambios no movemento, na forma ou no estado dos corpos por efecto das forzas ou das achegas de enerxía.
- Recoñecemento das formas de enerxía máis usadas na sociedade actual e a súa clasificación en enerxías renovables e non renovables. Identificación e experimentación de transformacións simples de enerxía.
- Valoración da importancia de conservar os recursos enerxéticos e non malgastalos. Identificación dalgunhas estratexias de aforro enerxético no contorno propio. O desenvolvemento enerxético sustentable e equitativo.
- Observación e experimentación de reaccións químicas da vida cotiá e doméstica (combustión, oxidación e fermentación).
- Identificación de produtos químicos habituais no fogar e os posibles riscos para o organismo (queimaduras, intoxicacións...). Identificación na etiquetaxe dos símbolos de perigo máis comúns.

- Identificación dos diferentes tipos de residuos que producimos na sociedade actual. Recoñecemento dos sistemas de redución, reutilización e reciclaxe.

Bloque 5. O paso do tempo.

- Uso da periodización convencional (idades) e das convencións de datación (antes da nosa era, despois da nosa era).
- Uso de representacións para situar diversos momentos evolutivos e históricos, e para percibir a duración, a simultaneidade e a relación entre acontecementos.
- Elaboración de ficheiro de vocabulario colectivo específico relacionado cos cambios ao longo do tempo.
- Identificación e análise dalgúns acontecementos e de mulleres e homes relevantes da historia de Galicia.
- Caracterización dalgunhas sociedades de épocas históricas: prehistórica, clásica, medieval, dos descubrimentos, do desenvolvemento industrial e do mundo no século XX, a partir da análise dos diferentes modos de vida.
- Identificación dalgúns acontecementos e personaxes (mulleres e homes) relevantes da historia de España.
- Valoración e respecto polo patrimonio histórico e cultural como fonte de información do pasado e como signo de identidade.
- Recoñecemento das contribucións da muller ao longo da historia. Identificación do papel dos homes e das mulleres como suxeitos da historia.
- Utilización de distintas fontes históricas (orais, documentais, patrimoniais), xeográficas, artísticas e outras fontes (prensa, a Internet, enciclopedias, biografías, atlas...) para a busca de información de contido histórico, uso de estratexias para a súa organización sistemática e para a súa representación (cronogramas, liña do tempo...), contraste da información coas compañeiras e cos compañeiros, elaboración de informes orais, dixitais ou escritos, bandas de deseño e outros traballos para a comunicación do investigado.
- Planificación conxunta de visitas a museos ou lugares con vestixios do pasado (castros, mámoas, petróglifos....) como parte do proceso de utilización de fontes históricas para a elaboración de traballos sobre algún aspecto histórico.
- Realización de arquivos con fotografías, fichas, documentos, imaxes, música, notas de prensa... sobre temas de actualidade. Análise dunha mesma información en diferentes medios.

Bloque 6. Máquinas, aparellos e tecnoloxías.

- Distinción de modos de produción artesanal e industrial e observación das ferramentas, aparellos, útiles e máquinas implicadas.
- Investigación sobre a evolución dun obxecto, aparello (teléfono, radio, televisión, ordenador, neveira...) ao longo da historia.
- Recoñecemento das aplicacións dos obxectos e das máquinas, e da súa utilidade para facilitar a realización de determinadas actividades humanas.
- Planificación e construción cooperativa de estruturas sinxelas a partir de pezas moduladas que cumpran unha función ou condición para resolver un problema.
- Elaboración de textos instrutivos e explicativos sobre o manexo seguro dalgún aparello ou obxecto de uso cotián.
- Interpretación de gráficos e instrucións para a montaxe de obxectos ou aparellos sinxelos.
- Construción de circuitos eléctricos simples. Identificación dos seus compoñentes e funcións.
- Comparación de formas de vida e de traballo de diferentes épocas históricas ou sociedades.
- Valoración da influencia do desenvolvemento tecnolóxico nas condicións de vida e do traballo.
- Valoración das habilidades manuais implicadas no manexo de ferramentas e aparellos domésticos e non-domésticos superando os estereotipos sexistas.
- Detección de avarías habituais no funcionamento de aparellos cotiáns e domésticos. Identificación dos comportamentos máis adecuados para evitar accidentes (escapes de gas, incendios, inundacións...).
- Control de riscos no manexo de aparellos e de máquinas. Elaboración de protocolos de uso.
- Utilización de recursos sinxelos proporcionados polas tecnoloxías da información para comunicar conclusións sobre os traballos realizados, para elaborar informes, para buscar información e para colaborar. Uso progresivamente autónomo de tratamento de textos (axuste de páxina, inserción de ilustracións ou notas, etc.). Busca guiada de información na rede e xestión de ficheiros.
- Uso responsable das TIC. Valoración da necesidade de controlar o tempo destinado ás tecnoloxías da información e da comunicación e o seu poder de adicción.

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA NO COÑECEMENTO E A INTERACCIÓN CO MUNDO FÍSICO

Para lograr a adquisición desta competencia, o alumno/a debe...

- Ser quen de explicar como funciona o corpo humano, co fin de actuar para previr enfermidades e conservar a saúde propia e a dos demais.
- Ser quen de reflexionar criticamente e de manifestar actitudes responsables sobre o medio ambiente.
- Ser quen de aplicar coñecementos científicos para explicar o mundo físico e resolver problemas da vida cotiá.
- Ser quen de explicar con criterios científicos o funcionamento dos seres vivos e a súa interacción co medio natural e cos seres humanos.
- Ser quen de comprender as características das paisaxes e de distintos contornos para valorar a súa diversidade e para orientarse no espazo.

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA SOCIAL E CIDADÁ

Para lograr a adquisición desta competencia, o alumno/a debe:

- Ser quen de entender a organización social e económica nas contornas máis próximas, para participar como cidadán activo na vida social.
- Ser quen de recoñecer feitos e personaxes do pasado para comprender o presente no seu contorno máis próximo.
- Ser quen de comprender e valorar a realidade social para convivir de forma tolerante e solidaria.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE COÑECEMENTO DO MEDIO AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Competencia en comunicación lingüística.

Na área de *Coñecemento do medio* preséntanse distintos tipos de información: textos expositivos, carteis, noticias, folletos, etc., que permiten traballar a competencia lectora. Ademais, desenvólvense as habilidades de comunicación oral mediante actividades de intercambio de opinións sobre diversos temas.

Competencia matemática.

Desde *Coñecemento do medio*, de xeito especial nos temas relacionados coas ciencias e coa xeografía, contribúese ao desenvolvemento da competencia matemática propondo a interpretación e a expresión matemática dos feitos e os fenómenos. En terceiro ciclo trabállanse de xeito especial nocións relacionadas coa interpretación numérica do mundo físico (a medida do tempo, a distancia e a velocidade; a introdución á medición da materia; e a medida de distintos elementos meteorolóxicos) e da sociedade (demografía e actividades económicas).

Tratamento da información e competencia dixital.

Esta área contribúe ao tratamento da información a través de múltiples actividades de observación e descrición da realidade, do mesmo xeito que de rexistro e clasificación de información en distintos formatos: táboas, fichas, escritos, etc.

Competencia cultural e artística.

Desde a área de Coñecemento *do medio* favorécese o coñecemento e a valoración de expresións culturais doutras sociedades e doutros momentos históricos. Ademais, contribúese ao desenvolvemento desta competencia, na medida en que a observación sistemática de fotografías e ilustracións forma parte das habilidades propias da educación artística. Na área de Coñecemento *do medio* tamén se realizan diversas actividades de creación plástica e promóvese o desenvolvemento desta competencia a través dunha coidadosa selección, desde a perspectiva estética, das ilustracións e as fotografías.

Competencia para aprender a aprender

Nesta área trabállanse diferentes técnicas para seleccionar, organizar, interpretar e memorizar información. Ademais, propónse unha secuenciación coidadosa das actividades de aprendizaxe e ofrécense abundantes resumos e distintos tipos de gráficos e de organizadores gráficos.

Autonomía e iniciativa persoal.

En Coñecemento *do medio*, as múltiples actividades de aplicación de coñecementos e de solución de problemas da vida diaria promoven o desenvolvemento desta competencia. Igualmente, a forma como están redactados os textos e as actividades permite que os alumnos realicen o seu traballo de forma autónoma.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / COÑECEMENTO DO MEDIO

1. *Identificar algúns dos usos que as persoas fan dos recursos naturais e da enerxía, así como algunhas das consecuencias negativas dos usos inadecuados, valorando o seu impacto a curto e longo prazo. Propor exemplos dos efectos da contaminación sobre as persoas, as plantas, os animais e os seus contornos, así como diferentes formas de previr ou reducir a contaminación do aire, da auga e da terra.*

Este criterio pretende avaliar o grao de coñecemento da utilización humana dos recursos naturais e da enerxía, os cambios ocasionados no medio natural, os efectos dalgúns tipos comúns de contaminación e a capacidade de prevención con condutas responsables.

2. *Recoñecer a diversidade de paisaxes de Galicia e de España e a necesidade de preservar a riqueza paisaxística e patrimonial. Analizar algúns axentes físicos e humanos que conforman as paisaxes, e poñer exemplos do impacto das actividades humanas no territorio ao longo do tempo.*

Preténdese medir o coñecemento sobre as características das paisaxes (relevo, clima, vexetación...) de Galicia e de España e a capacidade para establecer comparacións (semellanzas e diferenzas) entre paisaxes, distinguir os elementos fundamentais, coñecer os principais tipos de asentamento humano e comprender a

importancia da intervención humana na modificación ou na conservación das paisaxes naturais.

3. *Identificar e localizar os principais órganos implicados na realización das funcións vitais do corpo humano, establecendo algunhas relacións fundamentais entre eles e determinados hábitos de saúde.*

Trátase de valorar se as nenas e os nenos posúen unha visión xeral do funcionamento do corpo humano, indicando os órganos, aparellos e sistemas (a súa localización, forma, estrutura, funcións principais, cuidados, etc.). Do mesmo xeito, valorarase se relacionan determinadas prácticas e hábitos co adecuado funcionamento do corpo. Avaliarase se recoñecen as repercusións dos hábitos incorrectos sobre a saúde.

4. *Identificar, describir e analizar procesos de cambio e transformacións (sociais, culturais, económicas e tecnolóxicas) no contorno, provocadas polo incremento das comunicacións e dos bens e servizos, reflexionando sobre as causas da desigualdade no acceso a eles.*

O criterio pretende avaliar a capacidade do alumnado para analizar os cambios de todo tipo que as comunicacións e os transportes teñen provocado nas actividades persoais, económicas e sociais do contorno e os cambios que sobre a vida das persoas introduciron as novas actividades económicas. Tamén a capacidade de recoñecer as diferenzas que aínda persisten nas formas de vida entre un medio rural e un medio urbano, entre comunidades e entre uns países e outros, e a necesidade de superar as desigualdades que o acceso a bens e servizos provocan. Valorarase a capacidade de reflexionar sobre as múltiples relacións que permiten as TIC.

5. *Recoñecer e valorar a diversidade cultural e lingüística de Galicia e de España.*

Quérese avaliar a capacidade de recoñecer as manifestacións de identidade propia e de valorar a diversidade cultural, identificando e respectando as manifestacións culturais do contorno como formas de cohesión social e de pertenza a grupos concretos.

6. *Describir os mecanismos de funcionamento e de participación propios das sociedades democráticas aplicados aos principais órganos de goberno de diferentes institucións (escolares, municipais, autonómicas, estatais e comunitarias), valorando o interese da xestión dos servizos públicos para a cidadanía.*

Este criterio pretende avaliar se as alumnas e os alumnos valoran a importancia da participación democrática, e se recoñecen os órganos de goberno dalgúns instancias administrativas públicas, a súa organización básica e as funcións que cumpren na vida da cidadanía.

Así mesmo, valoraranse os comportamentos de participación e asunción de responsabilidades para favorecer a convivencia na aula e a participación nos órganos de goberno do centro.

7. *Utilizar e interpretar planos e mapas para orientarse, situar aspectos do contorno e desprazarse adecuadamente. Elaborar planos, maquetas e esquemas sinxelos como un medio de análise do territorio próximo.*

Avaliase a competencia para interpretar representacións gráficas do espazo e a aplicación que o alumnado fai dos seus coñecementos. Terase en conta a capacidade para elaborar planos, maquetas e esquemas como un medio para analizar elementos do territorio e comunicar os resultados desas observacións e interpretacións.

8. *Obter información para identificar características significativas da sociedade nalgunhas épocas pasadas e situar os feitos relevantes utilizando liñas do tempo, cronogramas, utilizando diferentes tipos de fontes (orais, escritas, dixitais, patrimoniais...)*

Téntase comprobar se o alumnado é quen de buscar información para identificar algúns restos, usos, costumes, actividades, ferramentas... como indicadores de formas de vida características de determinadas épocas históricas concretas.

9. *Planificar e realizar sinxelas investigacións para estudar o comportamento dos corpos ante a luz, a electricidade, o magnetismo, a calor ou o son e saber comunicar os resultados.*

Este criterio trata de avaliar a aptitude para realizar de forma guiada experiencias sinxelas e pequenas investigacións sobre diferentes fenómenos físicos e químicos controlando, planificando e compartindo o proceso coas compañeiras e cos compañeiros e reflexionando sobre o proceso desenvolvido.

10. *Planificar a construción de obxectos e aparellos cunha finalidade previa, utilizando fontes enerxéticas, operadores e materiais apropiados, e realizala coa habilidade manual necesaria, combinando o traballo individual e en equipo, velando pola propia seguridade e a das demais persoas.*

Avaliarase a capacidade para planificar e realizar proxectos de construción dalgún obxecto ou aparello, seleccionando, se cómpre, as fontes enerxéticas máis idóneas para o seu funcionamento e os materiais pertinentes, amosando coñecemento dalgúns operadores (roda, freo, interruptor, engrenaxe, resorte, polea, manivela, panca, etc.) e a habilidade manual necesaria. Así mesmo, valorarase se o alumnado amosa una actitude cooperativa, non-discriminatoria e igualitaria no traballo en equipo, apreciando o coidado pola seguridade propia e a das demais persoas.

11. *Resolver problemas e responder preguntas sobre aspectos do medio galego usando diferentes fontes, elaborando a información, tirando conclusións e comunicando as posibles solucións e respostas.*

Trátase de comprobar se as nenas e os nenos son quen de identificar e formular preguntas e problemas no medio próximo; se adiantan hipóteses; se as comprobando usando fontes diversas (enquisas, observacións, imaxes, documentos...); se seleccionan, tratan, contrastan a información e a recollen (en gráficos, táboas, textos escritos, imaxes, esquemas...); se tiran conclusións e comunican as solucións e respostas usando diversas linguaxes.

12. *Elaborar un traballo, utilizando soporte papel e dixital, sobre aspectos ou situacións sinxelas, recollendo información de diferentes fontes (directas, libros, a Internet), establecendo un plan de traballo e comunicando a información e as conclusións finais.*

Trátase de avaliar a capacidade do alumnado para, partindo das súas concepcións previas sobre temas ou aspectos do contorno, buscar, seleccionar, analizar, contrastar, tratar, esquematizar e organizar información concreta e relevante, comparar o que se atopou coas compañeiras e cos compañeiros, comunicar a información utilizando diversas linguaxes e reflexionar sobre o proceso.

Atenderase especialmente á presentación ordenada, clara e limpa do traballo, ao uso de linguaxes variadas, así como á capacidade para colaborar durante as diferentes fases do seu proceso de elaboración.

OBJECTIVOS DE ETAPA / EDUCACIÓN ARTÍSTICA

- Desenvolver mecanismos de sensibilidade estética e da creación artística para promover a percepción e a expresión de ideas, emocións, sentimentos e vivencias.
- Formar progresivamente o sentido estético persoal como recurso para apreciar e valorar elementos constitutivos das artes e obras verdadeiramente artísticas; desenvolver o xuízo crítico e o posicionamento pluralista na aproximación ás obras artísticas e ás autoras e autores.
- Indagar nas posibilidades do son, da imaxe e do movemento como elementos de representación e de comunicación e utilízalas para expresar ideas e sentimentos, contribuíndo con iso ao equilibrio afectivo e á relación coas demais persoas.
- Explorar e coñecer materiais e instrumentos diversos e adquirir códigos e técnicas específicas das diferentes linguaxes artísticas para utilízalos con fins expresivos e comunicativos.
- Aplicar os coñecementos artísticos na observación e na análise de situacións e de obxectos da realidade cotiá e de diferentes manifestacións do mundo da arte e da cultura para comprendelos mellor e formar un gusto propio.
- Manter unha actitude de busca persoal e colectiva, articulando a percepción, a imaxinación, a indagación e a sensibilidade e reflexionando á hora de realizar e gozar de diferentes producións artísticas.
- Recoñecer que as diversas manifestacións da arte e da cultura son fonte de coñecemento, foron realizadas por homes e por mulleres e reflicten a súa experiencia e percepción da vida.
- Coñecer algunhas das posibilidades dos medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación en que interveñen a imaxe e o son, e empregalas como recursos para a observación, para a busca de información e para a

elaboración de producións propias, xa sexa de forma autónoma ou en combinación con outros medios e materiais.

- Valorar e compartir manifestacións artísticas do patrimonio cultural galego apreciando a súa riqueza e diversidade e comprometéndose na súa defensa, conservación e difusión.
- Coñecer e valorar diferentes manifestacións artísticas do patrimonio cultural doutros pobos, colaborando na conservación e renovación das formas de expresión locais e nacionais e estimando o enriquecemento que supón o intercambio con persoas de diferentes culturas que comparten un mesmo contorno.
- Desenvolver unha relación de confianza nun mesmo coa produción artística persoal, respectando as creacións propias e as das outras persoas, cunha actitude de interese e de admiración polo distinto e/ou novo, sabendo recibir e expresar críticas e opinións, e utilizándoas como recurso para a mellora.
- Participar activamente en producións artísticas de forma cooperativa, asumindo distintas funcións e colaborando na resolución dos problemas que se presenten para conseguir un produto final o máis satisfactorio posible.
- Coñecer algunhas das profesións dos ámbitos artísticos, interesándose polas características do traballo das artistas e dos artistas e gozando como público na observación e recreación das súas propias producións.
- Valorar no contorno próximo as intervencións artísticas das que cumpriría dispor co fin de crear espazos esteticamente agradables que contribúan a mellorar a calidade de vida.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN ARTÍSTICA

- Desenvolver a lectura visual seguindo procesos sistemáticos de observación.
- Analizar os elementos da linguaxe plástica e visual (liñas, texturas, formas, cores...) e utilizar as devanditas aprendizaxes para realizar producións cada vez máis ricas e persoais.
- Analizar os elementos que forman parte do concepto de organización da composición plástica (orde, medida, agrupamento...).
- Comprender mensaxes visuais emitidas a través de diversos soportes gráficos.
- Establecer relacións entre os elementos plásticos básicos e utilizar as devanditas relacións con fins expresivos.
- Explorar posibilidades de creación a partir do coñecemento técnicas e materiais bidimensionais e tridimensionais.

- Desenvolver a actitude crítica con respecto aos elementos visuais, dramáticos e sonoros que se reciben do contorno.
- Explorar e pór en práctica técnicas plásticas cada vez máis complexas aplicando de forma creativa os materiais e procesos que interveñen en cada unha delas.
- Apreciar as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías no ámbito da *Educación artística* e iniciarse no manexo dos aparellos relacionados con elas.
- Identificar e analizar elementos dramáticos existentes na realidade cotiá e aplicalos a experiencias dramáticas novas; explorar distintas producións escénicas co fin de incorporar elementos novos ao xogo dramático.
- Realizar representacións de situacións e personaxes cotiáns e imaxinarios integrando progresivamente aprendizaxes propias dos tres ámbitos da *Educación artística*.
- Desenvolver a expresión vocal e corporal a través do control progresivo do propio corpo.
- Valorar o propio corpo e o das demais persoas como medio válido de percepción e expresión persoal das relacións co contorno.
- Investigar as relacións que existen entre os distintos elementos que forman parte da dramatización (personaxes, conflito, trama, espazo e tempo).
- Expresarse a través do propio corpo, utilizando como vehículo o movemento no espazo, e recrear danzas existentes e novas coreografías.
- Aplicar á expresión persoal os coñecementos sobre as realidades culturais propias e doutros pobos e culturas.
- Realizar distintos arranxos e improvisacións e representar a través do corpo aspectos musicais como forma, velocidade ou ritmo.
- Representar o son e as súas calidades con códigos gráficos establecidos ou a través doutros soportes e medios elixidos libremente.
- Utilizar os coñecementos musicais para acompañar e representar vivencias e situacións.
- Sonorizar textos, poesías e cancións atendendo a criterios rítmicos, métricos e melódicos.
- Realizar interpretacións que integren melodías e ritmos previamente establecidos con outros creados para ocasións puntuais.
- Interpretar cancións que integren certas dificultades en relación con intervalos, ámbitos, rítmica, duración, ao unísono ou en forma de canon ou ostinato.

- Profundar no desenvolvemento das capacidades de análise e percepción do elemento artístico, para desenvolver a observación sistemática e autónoma.
- Utilizar as diferentes formas de expresión de xeito cada vez máis autónomo e creativo e aplicar os coñecementos das distintas técnicas e materiais artísticos para enriquecer as propias producións.
- Analizar as manifestacións artísticas e os seus elementos máis significativos no contorno para conseguir progresivamente unha percepción sensible da realidade.
- Crear unha imaxe positiva de si mesmo, aceptar as propias posibilidades e limitacións e desenvolver as actitudes de respecto cara ás producións dos seus compañeiros e compañeiras e cara ao patrimonio cultural do contorno.
- Adquirir confianza nas elaboracións artísticas propias, gozar coas manifestacións culturais do contorno e apreciar a súa contribución ao gozo e ao benestar persoal.
- Aceptar e respectar os diferentes puntos de vista das persoas integrantes do grupo e desenvolver actitudes de non discriminación cara ás demais persoas.
- Buscar información e documentos en diferentes soportes, integralos nas propias producións e aplicalos no mellor coñecemento das producións das demais persoas.
- Gozar coa execución da obra e expor estratexias persoais de mellora.
- Analizar a presenza e importancia das manifestacións artísticas nas tecnoloxías da información e a comunicación.
- Valorar as manifestacións culturais propias e doutros lugares, e manifestar actitudes de respecto e interese cara a elas.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN ARTÍSTICA

Bloque 1. escoita.

- Indagación sobre as posibilidades comunicativas das TIC, da interacción de diferentes medios e linguaxes artísticas, das familias e das agrupacións instrumentais e vocais.
- Identificación e apreciación de formas musicais sinxelas, das calidades dos sons, de agrupacións instrumentais e vocais en pezas musicais.
- Análise dos parámetros do son: altura, intensidade, duración e timbre.
- Gravación, escoita e comentario da música interpretada na aula e suxestión de posibilidades de mellora persoal e colectiva.
- Utilización dos medios de comunicación e da Internet para a busca de información, en soporte papel e dixital, sobre instrumentos, compositoras e compositores,

intérpretes e eventos musicais de interese.

- Investigación sobre as relacións entre as producións musicais e coreográficas e as realidades persoais e sociais onde naceron.
- Valoración dos instrumentos populares galegos como integrantes do noso patrimonio cultural.
- Valoración e interese pola música de diferentes épocas e culturas.
- Identificación de agresións acústicas e da súa influencia na calidade de vida das persoas, e contribución activa á súa diminución e ao benestar persoal e colectivo.
- Actitude atenta, silenciosa e respectuosa durante a audición de música e/ou na asistencia a diferentes representacións musicais.

Bloque 2. Interpretación e creación musical.

- Exploración das posibilidades sonoras e expresivas da voz, do corpo, dos obxectos, dos instrumentos, dos medios audiovisuais e tecnolóxicos para comunicar de forma sonora e corporal pensamentos, sensacións, emocións e experiencias.
- Interpretación, memorización e improvisación guiada de cancións (da cultura galega e doutras) a unha ou varias voces desenvolvendo progresivamente a dicción, a afinación e a técnica vocal.
- Improvisación, individual e/ou colectiva, de motivos, frases e pequenas formas, rítmicas e melódicas, como forma de acompañamento.
- Interpretación de danzas coidando a coordinación tanto individual coma colectiva.
- Incorporación e utilización progresiva dalgunha terminoloxía propia da linguaxe musical, adecuándoa á actividade.
- Creación de mensaxes combinando elementos sonoros e corporais diversos para comunicar emocións, sensacións, experiencias e sentimentos.
- Interese pola participación en eventos e celebracións de contido musical, formulando opinións sobre eles.
- Incorporación e utilización progresiva das grafías convencionais na lectura, na escritura e na interpretación de cancións e de pezas instrumentais sinxelas.
- Asunción de responsabilidades na interpretación en grupo, e respecto ás achegas das demais persoas e á persoa que asuma a dirección.
- Interese pola mellora do proceso de interpretación e do resultado final, cun nivel progresivo de confianza e de seguridade.

- Utilización guiada dos medios audiovisuais e dos recursos informáticos para a sonorización de imaxes, de contos, de poesías, de refráns e de ditos, de pezas dramáticas... e para a creación de producións propias.
- Invención de coreografías sinxelas para cancións e de pezas musicais de diferentes estilos.
- Traballo cooperativo, asumindo as responsabilidades que lle correspondan e respectando as achegas das demais persoas do grupo.
- Actitude de constancia e de progresiva esixencia na interpretación musical. Plástica.

Bloque 3. Observación plástica.

- Observación e discriminación de materiais, de cores, de formas, de volumes, de texturas, de contornos, de perspectiva, da bidimensionalidade e da tridimensionalidade, de luz, e de movemento nos obxectos, nas imaxes e nas obras artísticas.
- Elaboración conxunta de protocolos, de forma oral e escrita, para a observación de aspectos, de calidades e de características notorias e sutís de elementos naturais e artificiais.
- Indagación sobre as posibilidades plásticas e expresivas de elementos naturais.
- Descubrimento e identificación de elementos artísticos, obras de arte ou certos aspectos relativos a elas (previamente traballadas na clase) na vida cotiá e nos medios de comunicación, reflexionando sobre o seu uso.
- Exploración das características, elementos, técnicas e materiais que as obras artísticas ofrecen e suxiren para a súa recreación e creación de obras novas.
- Documentación, rexistro e valoración de formas artísticas e artesanais representativas da expresión cultural de Galicia e doutras colectividades.
- Busca de información sobre producións artísticas, autoras e autores para a elaboración e recreación de traballos diversos (exposicións, cartafolios individuais ou da clase, colaboración en eventos culturais...).
- Diálogo ante unha obra de arte expresando o que gusta e non gusta, como se sente cadaquén, o que pensan ou o que lles recorda, identificando o significado que poidan ter certos elementos da obra (a cor, a liña, a técnica empregada, os materiais, a luz, a perspectiva...) coas sensacións producidas.
- Apreciación dos diferentes significados que pode ter unha obra de arte para cada persoa, para cada cultura e para cada época.

- Valoración positiva da diversidade de opinións, de xuízos, de gustos e de argumentos relacionados coa expresión plástica.
- Iniciación á análise das formas de representación de volumes no plano segundo o punto de vista ou a situación no espazo.
- Análise e valoración da intención comunicativa das imaxes nos medios e tecnoloxías da información e da comunicación e xuízo crítico das imaxes que do home e da muller se ofrecen neles.
- Comparación de mostras de diversos materiais e observación destes transformados en producións artísticas, reflexionando sobre o proceso de transformación e posibles resultados alternativos.
- Coñecemento de identificadores artísticos de diferentes culturas e valoración destes como enriquecedores da nosa.
- Valoración e apreciación da obra artística como instrumento de comunicación persoal e de transmisión de valores culturais.
- Interese por coñecer producións artísticas do patrimonio cultural galego e por obter información sobre as persoas que as produciron.

Bloque 4. Expresión e creación plástica.

- Aplicación de cores complementarias e/ou opostas e mais de tonalidades de forma intencionada, como medio de expresión e de representación.
- Experimentación de formas abertas e pechadas e de liñas segundo a súa forma, dirección e situación espacial, e aplicación dos resultados á propia produción artística.
- Exploración dos cambios que experimentan os volumes, as persoas e os espazos pola incidencia da luz (sombras chinesas, teatro negro...).
- Exploración de materiais diversos coa finalidade de atopar o máis adecuado para unha produción artística cunha finalidade determinada (expresión de ideas, de accións, de situacións).
- Elaboración de producións plásticas empregando técnicas mixtas, texturas diferentes, materiais variados, instrumentos diversos e en soportes diversificados.
- Construción e caracterización de personaxes, recreación de espazos imaxinados, creación de estruturas, de maquetas, de decorados e de exposicións relacionados coa propia experiencia e no desenvolvemento de actividades do centro. Uso durante o proceso, entre outras, de nocións métricas e de perspectiva.
- Realización de fotografías (enfoque e planos) para enriquecer un informe, para recoller unha saída de campo, para a realización dunha fotonovela, para ilustrar

unha noticia ocorrida no centro.

- Emprego de tecnoloxías da información e da comunicación para o tratamento de imaxes, deseño e animación, e para a difusión dos traballos elaborados.
- Composición de pezas recreando as obras artísticas analizadas (ou aspectos delas), logo de busca de información sobre a obra, a época de elaboración, a autora ou o autor.
- Preparación de documentos propios da comunicación artística como carteis, guías ou programas de man para difundir e informar sobre unha exposición, unha representación, un festival.
- Constancia e esixencia progresiva no proceso de realización aplicando estratexias creativas na composición, asumindo responsabilidades no traballo cooperativo, establecendo momentos de revisión, respectando as achegas das outras persoas e resolvendo as discrepancias con argumentos.
- Incorporación progresiva e utilización durante o proceso de produción dalgunha terminoloxía propia da linguaxe plástica.
- Seguimento cada vez máis autónomo dun proceso para chegar á materialización plástica dunha idea.
- Organización progresiva do proceso de elaboración concretando o tema xurdido desde a percepción sensorial, a imaxinación, a fantasía ou a realidade, previndo os recursos necesarios para a realización, explorando as posibilidades de materiais e de instrumentos e mostrando confianza nas posibilidades de creación.
- Apreciación da orixinalidade como fundamento da conduta creativa e respecto ás obras doutras persoas.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE EDUCACIÓN ARTÍSTICA

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA CULTURAL E ARTÍSTICA

A área de *Educación artística* contribúe á adquisición da *competencia cultural e artística* directamente en todos os aspectos que a configuran. Ponse a énfase no coñecemento de diferentes códigos artísticos e na utilización das técnicas e os recursos que lles son propios, axudando o alumnado a iniciarse na percepción e a comprensión do mundo que lle rodea e a ampliar as súas posibilidades de expresión e comunicación cos demais. A posibilidade de representar unha idea de forma persoal, valéndose dos recursos que as linguaxes artísticas proporcionan, promove a iniciativa, a imaxinación e a creatividade, á vez que ensina a respectar outras formas de pensamento e expresión.

A área, ao propiciar o achegamento a diversas manifestacións culturais e artísticas, tanto do contorno máis próximo como doutros pobos, dota os alumnos e alumnas de instrumentos para valoralas e para formular opinións cada vez máis fundamentadas no

coñecemento. Deste xeito, poden ir configurando criterios válidos en relación cos produtos culturais e ampliar as súas posibilidades de lecer.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN ARTÍSTICA AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Autonomía e iniciativa persoal.

Ao facer da exploración e a indagación os mecanismos apropiados para definir posibilidades, buscar solucións e adquirir coñecementos, promóvese de forma relevante a autonomía e iniciativa persoal. O proceso que leva o neno desde a exploración inicial ata o produto final require dunha planificación previa e demanda un esforzo por alcanzar resultados orixinais, non estereotipados. Por outra banda, esixe a elección de recursos tendo presente a intencionalidade expresiva do produto que se desexa lograr e a revisión constante do que se fixo en cada fase do proceso coa idea de melloralo se fose preciso.

A creatividade esixe actuar con autonomía, pór en marcha iniciativas, barallar posibilidades e solucións diversas. O proceso non só contribúe á orixinalidade, á procura de formas innovadoras, senón que tamén xera flexibilidade pois ante un mesmo suposto poden darse diferentes respostas.

Competencia social e cidadá.

No ámbito da *Educación artística*, a interpretación e a creación supón, en moitas ocasións, un traballo en equipo. Esta circunstancia esixe cooperación, asunción de responsabilidades, seguimento de normas e instrucións, coidado e conservación de materiais e instrumentos, aplicación de técnicas concretas e utilización de espazos de xeito apropiado. O seguimento destes requisitos forma no compromiso cos demais, na esixencia que ten a realización en grupo e na satisfacción que proporciona un produto que é froito do esforzo común. En definitiva, expresarse buscando o acordo, pon en marcha actitudes de respecto, aceptación e entendemento, o que sitúa a área como un bo vehículo para o desenvolvemento desta competencia.

Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.

Contribúese á apreciación do contorno a través do traballo perceptivo con sons, formas, cores, liñas, texturas, luz ou movemento presentes nos espazos naturais e nas obras e realizacións humanas. A área sérvese do medio como pretexto para a creación artística, explóralo, manipúlao e incorpóralo recreándoo para darlle unha dimensión que proporcione gozo e contribúa ao enriquecemento da vida das persoas. Así mesmo, ten en conta outra dimensión igualmente importante, a que compete ás agresións que deterioran a calidade de vida, como a contaminación sonora ou as solucións estéticas pouco afortunadas de espazos, obxectos ou edificios, axudando os nenos e as nenas a tomar conciencia da importancia de contribuír a preservar un contorno físico agradable e saudable.

Competencia para aprender a aprender.

Favorécese a reflexión sobre os procesos na manipulación de obxectos, a experimentación con técnicas e materiais e a exploración sensorial de sons, texturas, formas ou espazos, co fin de que os coñecementos adquiridos doten a nenos e nenas dunha bagaxe suficiente para utilízalos en situacións diferentes. O desenvolvemento da capacidade de observación expón a conveniencia de establecer pautas que a guíen, co obxecto de que o exercicio de observar proporcione información relevante e suficiente.

Neste sentido, a área fai competente en aprender ao proporcionar protocolos de indagación e planificación de procesos susceptibles de ser utilizados noutras aprendizaxes.

Competencia en comunicación lingüística.

Pódese contribuír, como desde todas as áreas, a través da riqueza dos intercambios comunicativos que se xeran, do uso das normas que os rexen, da explicación dos procesos que se desenvolven e do vocabulario específico que a área achega. De forma específica, cancións ou sinxelas dramatizacións son un vehículo propicio para a adquisición de novo vocabulario e para desenvolver capacidades relacionadas coa fala, como a respiración, a dicción ou a articulación. Desenvólvese, así mesmo, esta competencia na descrición de procesos de traballo, na argumentación sobre as solucións dadas ou na valoración da obra artística.

Tratamento da información e competencia dixital.

Contribúese a través do uso da tecnoloxía como ferramenta para mostrar procesos relacionados coa música e as artes visuais e para achegar o alumnado á creación de producións artísticas e á análise da imaxe e o son e das mensaxes que estes transmiten. Tamén se desenvolve a competencia na procura de información sobre manifestacións artísticas para o seu coñecemento e gozo, para seleccionar e intercambiar informacións referidas a ámbitos culturais do pasado e do presente, próximos ou doutros pobos.

Competencia matemática.

Aínda que en menor medida, a área contribúe ao desenvolvemento da *competencia matemática* ao abordar conceptos e representacións xeométricas presentes na arquitectura, no deseño, no mobiliario, nos obxectos cotiáns, no espazo natural, e naquelas ocasións nas que se necesitan referentes para organizar a obra artística no espazo. Así mesmo, cando en música se traballan o ritmo ou as escalas, estase facendo unha achega ao desenvolvemento da competencia matemática.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO/ EDUCACIÓN ARTÍSTICA

1. *Buscar, seleccionar e organizar informacións sobre manifestacións artísticas do patrimonio cultural propio e doutras culturas, de acontecementos, creadoras e creadores e outras persoas relacionadas coas artes plásticas e a música.*

Trátase de valorar a capacidade de busca e de uso de información en formatos variados. Valorarase especialmente a axeitada selección da información.

2. *Formular opinións acerca das manifestacións artísticas ás cales se accede, amosando o coñecemento que se ten delas e a inclinación persoal para gozar e encher o tempo de lecer.*

Con este criterio quérese comprobar o coñecemento que os nenos e as nenas teñen das manifestacións e dos feitos artísticos tanto do contorno máis próximo coma doutros pobos, a súa implicación sensible na observación da realidade e a súa capacidade para formar criterios e opinións propias, así como o interese por compartilos coas compañeiras e cos compañeiros, empregando unha terminoloxía o máis apropiada posible.

3. *Recoñecer músicas do medio social e cultural propio e doutras épocas e culturas.*

Con este criterio preténdese avaliar se o alumnado coñece e é capaz de nomear e identificar algúns dos trazos característicos e salientables de exemplos de obras musicais de diferentes épocas e culturas.

4. *Axustar a propia acción á das outras persoas do grupo na interpretación de pezas musicais e de danzas.*

Este criterio pretende avaliar a capacidade do alumnado para atender e concertar a súa propia acción coas outras partes do conxunto. Non se trata de valorar o nivel técnico acadado, senón a actitude con que as nenas e os nenos participan nas actividades de interpretación, observando a súa vontade de adaptarse ao resto do grupo e de responsabilizarse no traballo cooperativo e coordinado.

5. *Rexistrar a música e os ritmos creados empregando distintos tipos de grafías.*

Comprobarase a capacidade de relacionar son e grafía. Avaliarase a súa capacidade para representar graficamente os sons dunha obra musical inventada no contexto da aula, individual ou colectivamente.

6. *Producir obras plásticas de forma cooperativa que impliquen organización espacial, uso de materiais diversos e aplicación de diferentes técnicas e instrumentos.*

Avaliarase a flexibilidade nos argumentos e a disposición a asumir outras opinións na realización dunha obra plástica en grupo a través da cal se comprobará se as alumnas e os alumnos aplican os coñecementos adquiridos sobre as técnicas, os materiais, os instrumentos, a distribución dos elementos plásticos na composición, planificando conxuntamente, elaborando e reelaborando e revisando o produto final. Valoraranse especialmente as actitudes de constancia e de esixencia progresiva na elaboración e na asunción de responsabilidades no traballo cooperativo.

7. *Comprobar as posibilidades de aplicación de materiais, de texturas, de formas e de cores sobre diferentes soportes.*

Con este criterio avaliarase a disposición a experimentar e indagar sobre os elementos da linguaxe plástica, sobre as transformacións que estes experimentan segundo a manipulación que se faga deles e sobre os resultados que se obteñen cando son tratados nun soporte ou noutro. Servirá tamén para comprobar se se teñen interiorizadas aprendizaxes sobre o tratamento dos materiais e sobre o uso que se lles pode dar á forma, á cor e á textura.

8. *Representar de forma persoal ideas, accións e situacións valéndose dos recursos que a linguaxe plástica e visual proporciona.*

Avaliarase a capacidade de autonomía e de expresión con que as rapazas e os rapaces afrontan a realización plástica, o grao de desenvolvemento da capacidade creadora e imaxinativa ao combinar, suprimir ou transformar os elementos artísticos dunha produción e a súa capacidade de representar situacións vinculadas á experiencia persoal.

9. *Usar adecuadamente as tecnoloxías da información e da comunicación para a creación de producións plásticas e musicais sinxelas.*

Avaliarase o uso que o alumnado fai das TIC á hora de empregar algunhas aplicacións básicas para o tratamento da imaxe e do son e para a creación de producións propias.

10. *Identificar manifestacións musicais e plásticas propias de Galicia.*

Avaliarase se o alumnado é quen de recoñecer algunhas manifestacións musicais e plásticas propias do patrimonio cultural e artístico galego, valorándoas e apreciándoas como fórmulas de transmisión de valores culturais.

OBXECTIVOS DE ETAPA / EDUCACIÓN FÍSICA

- Coñecer, aceptar e valorar o propio corpo e a actividade física como medio de exploración e de gozo das propias posibilidades motrices, de relación coas demais persoas e como recurso para organizar o tempo de lecer.
- Utilizar as propias capacidades motrices, habilidades e destrezas e o coñecemento que o alumnado posúe da estrutura e funcionamento do corpo para adaptar o movemento ás circunstancias e condicións de cada situación.
- Utilizar os recursos expresivos do corpo e do movemento de xeito estético e creativo, comunicando sensacións, emocións, ideas e estados de ánimo.
- Regular e dosificar o esforzo, asumindo un nivel de autoesixencia acorde coas posibilidades de cadaquén e coa natureza da tarefa que se está a realizar.
- Apreciar a actividade física para o benestar, manifestando unha actitude responsable cara a si e cara ao resto das persoas e recoñecendo os efectos da actividade física, da hixiene corporal, da alimentación e dos hábitos de posturas sobre a saúde e a calidade de vida.
- Participar en actividades físico-deportivas compartindo proxectos, establecendo relacións de cooperación para lograr obxectivos comúns, resolvendo por medio do diálogo os conflitos que poidan xurdir e evitando discriminacións por características persoais, de xénero, sociais e culturais.
- Coñecer e valorar a diversidade de actividades físicas, lúdicas e deportivas como elementos culturais, amosando unha actitude crítica, tanto desde a óptica de participante como desde a de público.
- Adquirir, elixir e aplicar principios e regras para resolver problemas motores e actuar de xeito eficaz e autónomo na práctica de actividades físicas, deportivas e artístico-expresivas.

- Coñecer e practicar xogos, deportes e/ou bailes tradicionais propios da cultura galega, amosando interese pola indagación neste eido e pola súa difusión e valorando as repercusións que teñen na nosa sociedade.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN FÍSICA

- Valorar a propia realidade corporal (cambios da puberdade).
- Percibir o corpo como globalidade formada por un conxunto de partes independentes entre si pero relacionadas en canto ao seu funcionamento.
- Desenvolver as capacidades físicas e motrices con móbiles aumentando progresivamente a velocidade de reacción en situacións de xogo.
- Recoñecer as mensaxes que as outras persoas queren transmitir mediante a observación dos seus xestos e movementos.
- Comezar as actividades de iniciación deportiva adaptadas.
- Discriminar e representar o corpo en movemento.
- Recoñecer a esquerda e a dereita doutras persoas estando en movemento.
- Profundar na respiración e relaxación muscular.
- Crear novas estruturas rítmicas.
- Desenvolver as habilidades motrices con todo tipo de móbiles.
- Resolver problemas motrices seleccionando estratexias de resolución.
- Utilizar o xesto e o movemento para expresar sensacións, vivencias e sentimentos, e comprender mensaxes expresadas a través do corpo.
- Crear coreografías, asignando movementos a melodías e cancións coñecidas.
- Aumentar a confianza nun mesmo como consecuencia dun maior coñecemento do seu propio corpo.
- Valorar os aspectos expresivos do movemento dun mesmo e dos demais.
- Valorar o contido dos xogos.
- Aceptar de bo grado o papel que lle corresponda como xogador dentro dun equipo.
- Valorar o esforzo e as relacións persoais que supón as actividades lúdicas.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN FÍSICA**Bloque 1. O corpo: imaxe e percepción.**

- Interiorización da imaxe e do esquema corporal, representación e uso dos elementos orgánico-funcionais no movemento.
- Control corporal en situacións motrices complexas: utilización da capacidade de tensión e de relaxación.
- Adquisición dunha axeitada mecánica respiratoria, valorando a súa importancia.
- Adaptación da postura ás necesidades expresivas e motrices de xeito eficiente, fluído e harmónico.
- Execución de movementos de certa dificultade cos segmentos corporais dominantes e non dominantes.
- Realización de equilibrio estático, dinámico e con obxectos en situacións complexas e descoñecidas.
- Estruturación e organización espazo-temporal en accións e en situacións motrices complexas.
- Valoración e aceptación da propia realidade corporal, reflexionando criticamente acerca das mensaxes proporcionadas polos medios de comunicación.
- Seguridade, confianza e autonomía persoal.

Bloque 2. Habilidades motrices.

- Adaptación das habilidades motrices básicas e específicas a diferentes situacións.
- Uso das habilidades motrices básicas aplicadas a actividades deportivas e rítmicas complexas con eficiencia e creatividade.
- Aplicación de habilidades específicas en iniciación deportiva de maneira óptima.
- Dominio motor e corporal, seguridade e autonomía en medios diversos: natural, acuático, a neve...
- Acondicionamento físico xeral orientado á mellora da execución das habilidades motrices.
- Práctica de coordinacións globais e específicas en situacións complexas.
- Valoración do traballo ben executado desde o punto de vista motor.

- Disposición favorable para participar en actividades físicas diversas, esforzándose e aceptando as diferenzas no nivel de habilidade.

Bloque 3. Actividades físicas artístico-expresivas.

- Concienciación e uso axeitado das posibilidades expresivas e comunicativas da linguaxe corporal.
- Elaboración de composicións grupais representando situacións variadas e atendendo a diferentes estímulos.
- Expresión e comunicación de sentimentos e de emocións individuais e grupais a través do corpo, do xesto e do movemento.
- Representacións e improvisacións artísticas por medio da linguaxe corporal e coa axuda de obxectos e materiais.
- Composición de movementos variados a partir da combinación de estímulos rítmicos e musicais.
- Execución de bailes e de danzas e elaboración de coreografías.
- Participación desinhibida en situacións de comunicación corporal e de respecto ante as execucións alleas.
- Valoración da expresión e da comunicación corporal como importantes para a educación integral.

Bloque 4. Actividade física e saúde.

- Autonomía na hixiene corporal e adquisición de hábitos posturais axeitados na vida cotiá e na actividade física.
- Busca de información e análise crítica sobre aspectos alimentarios (proteínas, carbohidratos, lípidos...) para unha vida saudable.
- Recoñecemento dos efectos beneficiosos da actividade física na saúde, identificación e rexeitamento das prácticas pouco saudables.
- Incremento da condición física co obxectivo de mellorar a saúde.
- Prevención de lesións na actividade física: quecemento, dosificación do esforzo, recuperación/relaxación, primeiros auxilios...
- Utilización correcta e respectuosa do contorno, adoptando medidas de seguridade e de prevención de accidentes na actividade física.
- Actitude favorable cara á actividade física con relación á saúde.

Bloque 5. Xogos e deportes.

- Recoñecemento do xogo e do deporte como fenómenos sociais e culturais: tipos de xogos e de actividades deportivas.
- Aceptación e respecto cara ás normas, cara aos regulamentos, cara ás estratexias e cara ás persoas que participan no xogo, así como cara ao papel que corresponda desempeñar.
- Realización de xogos e de actividades deportivas de diversas modalidades e de dificultade crecente.
- Recompilación de información sobre xogos e deportes populares, autóctonos e tradicionais de Galicia e práctica destes.
- Utilización axeitada e valoración das estratexias básicas do xogo: cooperación, oposición e cooperación/oposición.
- Valoración do esforzo persoal e do colectivo nos diferentes tipos de xogos e actividades deportivas á marxe de preferencias e de prexuízos.
- Aprecio do xogo e do deporte como medio de gozo, de relación, de saúde e de ocupación do tempo de lecer.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE EDUCACIÓN FÍSICA

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA NO COÑECEMENTO E A INTERACCIÓN CO MUNDO FÍSICO

A área de Educación *física* contribúe esencialmente ao desenvolvemento desta competencia, mediante a percepción e interacción apropiada do propio corpo, en movemento ou en repouso, nun espazo determinado mellorando as súas posibilidades motrices. Contribúese tamén mediante o coñecemento, a práctica e a valoración da actividade física como elemento indispensable para preservar a saúde. Esta área é clave para que nenos e nenas aduqiran hábitos saudables e de mellora e mantemento da condición física que lles acompañen durante a escolaridade e o que é máis importante, ao longo da vida.

Na sociedade actual que progresa cara á optimización do esforzo intelectual e físico, faise imprescindible a práctica da actividade física, pero sobre todo a súa aprendizaxe e valoración como medio de equilibrio psicofísico, como factor de prevención de riscos derivados do sedentarismo e, tamén, como alternativa de ocupación do tempo de lecer.

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA SOCIAL E CIDADÁ

As características da *Educación física*, sobre todo as relativas ao contorno no que se desenvolve e á dinámica das clases, fana propicia para a educación de habilidades sociais, cando a intervención educativa incide neste aspecto. As actividades físicas e en especial as que se realizan colectivamente son un medio eficaz para facilitar a relación, a integración e o respecto, á vez que contribúen ao desenvolvemento da cooperación e a solidariedade.

A *Educación física* axuda a aprender a convivir, fundamentalmente no que se refire á elaboración e aceptación de regras para o funcionamento colectivo, desde o respecto á autonomía persoal, a participación e a valoración da diversidade. As actividades dirixidas á adquisición das habilidades motrices requiren a capacidade de asumir as diferenzas así como as posibilidades e limitacións propias e alleas. O cumprimento das normas que rexen os xogos colabora na aceptación de códigos de conduta para a convivencia. As actividades físicas competitivas poden xerar conflitos nos que é necesaria a negociación, baseada no diálogo, como medio para a súa resolución. Finalmente, cabe destacar que se contribúe a coñecer a riqueza cultural, mediante a práctica de diferentes xogos e danzas.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN FÍSICA AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Competencia cultural e artística.

Á expresión de ideas ou sentimentos de forma creativa contribúe mediante a exploración e utilización das posibilidades e recursos do corpo e do movemento. Á apreciación e comprensión do feito cultural, e á valoración da súa diversidade, faino mediante o recoñecemento e a apreciación das manifestacións culturais específicas da motricidade humana, tales como os deportes, os xogos tradicionais, as actividades expresivas ou a danza e a súa consideración como patrimonio dos pobos.

Noutro sentido, a área favorece un achegamento ao fenómeno deportivo como espectáculo mediante a análise e a reflexión crítica ante a violencia no deporte ou outras situacións contrarias á dignidade humana que nel se producen.

Competencia matemática.

Favorécese ao desenvolvemento desta competencia, xa que os números, a orde, a sucesión, as operacións básicas e formas xeométricas que aparecen na explicación dos xogos; as nocións topolóxicas básicas, a estruturación espacial e espazo-temporal, etc. están estreitamente vinculadas ao dominio matemático. A súa vivencia desde a motricidade a través da área de *Educación física* pode ser aproveitada para desenvolver a devandita competencia.

Autonomía e iniciativa persoal.

A *Educación física* axuda á consecución desta competencia na medida en que empraza ao alumnado a tomar decisións con progresiva autonomía en situacións nas que debe manifestar autosuperación, perseveranza e actitude positiva, Tamén o fai, se se lle dá protagonismo ao alumnado en aspectos de organización individual e colectiva das actividades físicas, deportivas e expresivas.

Competencia de aprender a aprender.

Contribúese mediante o coñecemento de si mesmo e das propias posibilidades e carencias como punto de partida da aprendizaxe motriz, desenvolvendo un repertorio variado que facilite a súa transferencia a tarefas motrices máis complexas. Iso permite o establecemento de metas alcanzables cuxa consecución xera confianza nun mesmo. Ao mesmo tempo, os proxectos comúns en actividades físicas colectivas facilitan a adquisición de recursos de cooperación.

Tratamento da información e competencia dixital.

Doutra banda, esta área colabora, desde idades temperás, á valoración crítica das mensaxes e estereotipos referidos ao corpo, procedentes dos medios de información e comunicación, que poden danar a propia imaxe corporal. Desde esta perspectiva contribúese en certa medida á competencia sobre o tratamento da información.

Competencia en comunicación lingüística.

A área tamén contribúe, como o resto das aprendizaxes, á adquisición desta competencia, ofrecendo gran variedade de intercambios comunicativos, do uso das normas que os rexen e do vocabulario específico que a área achega, mostrando sensibilidade e coidado no uso dunha linguaxe non sexista nin discriminatória.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN FÍSICA

1. *Axustar as accións do corpo aos cambios nas condicións da actividade, de maneira económica e eficaz, incidindo nos mecanismos de percepción, de decisión e de control motor.*

Trátase de comprobar o axuste do alumnado ás condicións e características específicas de cada situación motriz, dado que é preciso escoller o patrón motor axeitado en cada momento coa maior economía para cumprir o obxectivo proposto (eficiencia), atendendo aos mecanismos da aprendizaxe motora.

2. *Adaptar os desprazamentos, saltos e xiros a diferentes contornos que poidan presentar incerteza, sexan coñecidos ou descoñecidos.*

Preténdense avaliar as habilidades básicas, buscando adaptalas a condicións de execución cada vez máis complexas, así como a outros medios: medio natural, medio acuático... Valorarase a variedade de desprazamentos (carreira, cuadrupedia, reptación, propulsión...), de saltos (con ou sen carreira previa, cunha perna, coas dúas...) e de xiros (nos eixos lonxitudinal, transversal e antero-posterior).

3. *Lanzar, pasar e recibir pelotas ou outros móbiles de maneira controlada nos xogos ou actividades motrices e deportivas que o requiran, axustándose axeitadamente á situación no terreo de xogo, ás distancias e ás traxectorias.*

Compróbase o dominio que ten o alumnado das manipulacións e do manexo de obxectos e de móbiles en situacións de xogo e interactuando co resto das persoas participantes, tanto do equipo propio coma do contrario. Avaliarase a coordinación no lanzamento (adiantar a perna contraria ao brazo de lanzar); a adecuación deste ás condicións variables de cada situación motriz; a orientación do corpo en función da traxectoria, da dirección e da velocidade do móbil e a capacidade de anticipación.

4. *Incrementar globalmente a condición física, axustando a súa actuación ao coñecemento das propias posibilidades e limitacións corporais e de movemento.*

Valórase se o alumnado amosa unha predisposición de cara á mellora das súas capacidades físicas básicas. Farase especial fincapé en comprobar a dosificación do

esfuerzo en función da propia capacidade, adaptando o exercicio ás posibilidades e limitacións.

5. *Construír composicións grupais interaccionando coas demais persoas, utilizando os recursos expresivos do corpo e do movemento, dos materiais e dos obxectos e atendendo a estímulos musicais, plásticos ou verbais.*

Avaliase se os nenos e as nenas son capaces de expresar individualmente gran variedade de situacións, de ideas, de emocións, de sentimentos, de estados de ánimo, de mensaxes... por medio da linguaxe corporal e apoiándose en varios aspectos e materiais. Con este criterio valórase tamén a capacidade para adecuarse a outras persoas e crear grupalmente un pequeno «espectáculo». Teranse en conta a creatividade, a soltura e a desinhibición.

6. *Identificar algunhas das relacións que se establecen entre a práctica correcta e habitual da actividade física e a mellora da saúde e da calidade de vida e actuar de acordo con elas.*

Quérese verificar se os alumnos e as alumnas son conscientes da relación que existe entre a actividade física practicada de forma coherente, axeitada e habitual e a mellora da saúde e da calidade de vida. Comprobarase a predisposición cara á realización de exercicio físico, cara á adopción de posturas correctas, cara á adquisición de hábitos de hixiene, cara á alimentación e hidratación axeitadas, cara á adopción de medidas de seguridade, cara ao rexeitamento de prácticas pouco saudables (inxección de substancias nocivas, actividades físicas perigosas...) e cara á prevención de accidentes ao realizar actividade física. Valorarase o interese por buscar información variada e en distintos medios, así como a capacidade de reflexión crítica sobre as mensaxes que estes medios acheguen.

7. *Actuar coordinada e cooperativamente coas persoas que compoñen o propio equipo para resolver retos ou oporse aos do equipo contrario nun xogo ou actividade deportiva colectiva, establecendo relacións construtivas e equilibradas.*

Preténdense avaliar as relacións e interaccións coas demais persoas participantes nos xogos e deportes realizados. Atenderase ás accións de cooperación e de oposición (comunicación e contracomunicación motriz) e á axeitada ocupación do terreo de xogo. Terase en conta que as relacións entre as persoas participantes dun e doutro equipo sexan respectuosas, equilibradas e non discriminatorias.

8. *Identificar como valores fundamentais dos xogos e das actividades deportivas o esforzo persoal e as relacións co grupo, resolvendo de forma crítica as situacións conflitivas que poidan xurdir.*

Avaliase se as alumnas e os alumnos valoran o esforzo nos xogos e nos deportes practicados, o xogo limpo, as relacións coas demais persoas e a resolución pacífica dos conflitos e das desavinzas xurdidas. Prestaráselles atención á expresión de opinións, ao diálogo, ao debate e á adopción de criterios propios, así como á comprensión do punto de vista do resto das persoas, máis ca aos resultados da propia actividade (gañar ou perder).

9. Coñecer, practicar e valorar xogos e deportes populares tradicionais de Galicia, recompilando información sobre eles e interesándose pola súa conservación.

Búscase comprobar que o alumnado recompile e achegue información sobre xogos e xoguetes, deportes, danzas ou bailes propios de Galicia, facendo para iso traballo de campo, utilizando as TIC, a biblioteca da aula, a do centro, a municipal ou calquera outro medio. Avaliarase a práctica das ditas actividades e o interese pola súa transmisión e conservación.

OBXECTIVOS DE ETAPA / LINGUA GALEGA E LITERATURA

- Comprender e expresarse oralmente e por escrito de xeito adecuado nos diferentes contextos da actividade social e cultural cotiá.
- Utilizar a lingua oral de xeito adecuado na actividade social e cultural adoptando unha actitude respectuosa e de cooperación.
- Utilizar a lingua eficazmente na actividade escolar tanto para buscar, recoller, seleccionar, contrastar, transformar e procesar información, como para escribir textos propios do ámbito académico.
- Usar, en situacións relacionadas coa escola e coa súa actividade, as diversas clases de escritos coa axuda dos cales se produce a comunicación, tanto entre as persoas coma destas coas institucións públicas ou privadas.
- Utilizar os medios de comunicación social e as tecnoloxías da información e da comunicación para obter, interpretar e valorar informacións e opinións diferentes.
- Utilizar adecuadamente a biblioteca e os seus diferentes departamentos como fonte de recursos variados para o gozo e o pracer de ler, así como para a obtención de informacións variadas.
- Utilizar a lectura como fonte de pracer e de enriquecemento persoal, e aproximarse a obras relevantes da tradición literaria galega para desenvolver hábitos lectores.
- Comprender textos literarios de xéneros diversos procedentes da literatura infantil e xuvenil galega adecuados en canto á temática e complexidade e iniciarse no coñecemento das convencións específicas da linguaxe literaria.
- Valorar e estimar a lingua galega como lingua propia como mostra de identidade de Galicia e recoñecer a existencia da diversidade lingüística como feito cultural enriquecedor.

- Facer uso dos coñecementos sobre a lingua e sobre as normas de uso lingüístico para escribir e falar de maneira adecuada, coherente e correcta e para comprender textos orais e escritos.
- Reflexionar sobre os diferentes usos sociais das linguas para evitar estereotipos lingüísticos que supoñan xuízos de valor e prexuízos clasistas, racistas ou sexistas.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA GALEGA E LITERATURA

Escoitar e Falar

- Comprender textos orais interpretando os seus principais elementos estruturais e de contido.
- Identificar elementos expresivos en distintas producións orais.
- Escoitar, memorizar e producir textos procedentes da literatura popular oral galega.
- Valorar e apreciar o texto literario oral galego como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento da nosa cultura e como recurso de gozo persoal.
- Producir mensaxes orais de forma organizada, adaptándoas ás diferentes situacións comunicativas e evitando os usos lingüísticos discriminatorios.
- Aceptar as normas básicas da comunicación oral e respectar as opinións alleas.
- Expresar de forma razoada as propias ideas e opinións.

Ler e Escribir

- Afondar na habilidade lectora, evitando tatexar, repetir ou dar saltos que dificultan a comprensión das ideas do texto.
- Aplicar estratexias de lectura adecuadas aos diferentes tipos de textos.
- Recoñecer os elementos estruturais básicos de textos de distintos tipos.
- Ler e interpretar textos literarios axeitados á súa idade.
- Coñecer e utilizar diferentes recursos e fontes de información.
- Interpretar información gráfica.
- Valorar criticamente o contido de diferentes tipos de textos.

- Apreciar a lectura como fonte de información, de entretemento e de pracer.
- Producir textos escritos con diferentes finalidades, atendendo á súa estrutura.
- Producir textos de intención literaria, adoptando un modo persoal de expresión.
- Utilizar a linguaxe escrita na organización da propia actividade.
- Organizar graficamente a información relevante de textos informativos.
- Preocuparse por escribir con precisión, claridade, corrección, orde e limpeza.
- Crear mensaxes con elementos non verbais.

Reflexionar sobre a lingua

- Ampliar o vocabulario básico.
- Coñecer os principais fenómenos léxicos e semánticos.
- Recoñecer as unidades básicas da lingua galega e as principais clases de palabras.
- Coñecer a conxugación dos verbos regulares e irregulares.
- Coñecer e aplicar as principais normas ortográficas e de acentuación.
- Coñecer e respectar a diversidade lingüística e cultural de Galicia.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA GALEGA E LITERATURA

Bloque 1. escoitar e falar.

- Participación e cooperación nas situacións comunicativas de relación social especialmente as destinadas a favorecer a convivencia (debates, exposicións curtas, conversas, expresións espontáneas, discusións, asembleas, narracións orais, entrevistas) con valoración e respecto das normas que rexen a interacción oral (quendas de palabra, roles diversos no intercambio, respecto ás opinións e opcións lingüísticas das demais persoas, ton de voz, posturas e xestos adecuados).
- Comprensión de textos orais procedentes da radio, da televisión ou da Internet, con especial incidencia na noticia, na entrevista, na reportaxe infantil e nos debates e comentarios de actualidade, para obter información xeral sobre feitos e acontecementos que resulten significativos e distinguindo información de opinión.

- Interpretación elemental en textos orais da retranscrición, da ironía e de dúbidos sentidos.
- Comprensión e produción de textos orais para aprender e para informarse, tanto os creados con finalidade didáctica como os de uso cotián, de carácter informal (conversas entre iguais e no equipo de traballo) e dun maior grao de formalización (exposicións da clase, entrevistas ou debates).
- Produción de textos orais propios dos medios de comunicación social mediante simulación ou participación para ofrecer e compartir información e opinión.
- Uso de estratexias elementais para comprender e facer comprender as mensaxes orais: fluidez, claridade, orde, léxico apropiado, pronuncia correcta, ton de voz, entoación, xestualidade. Incorporación das intervencións das demais persoas, formulación de preguntas coherentes e percepción das reaccións.
- Utilización de estratexias para potenciar a expresividade das mensaxes orais (acenos, miradas, posturas corporais).
- Actitude de escoita adecuada ante situacións comunicativas (tolerancia ás opinións, escoita atenta, respecto das opcións de quen fala sen interrupcións inadecuadas, contacto visual)
- Escoita, memorización e produción de textos procedentes da literatura popular oral galega (refrás, adiviñas, lendas, contos, poemas, conxuros, cancións, ditos, romances, cantigas).
- Valoración e aprecio do texto literario oral galego como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento da nosa cultura e como recurso de gozo persoal.
- Valoración dos medios de comunicación social como instrumento de aprendizaxe e de acceso a informacións e a experiencias doutras persoas.
- Uso de documentos audiovisuais como medio de obter, identificar, seleccionar, clasificar, comparar e relacionar con progresiva autonomía informacións relevantes para aprender.
- Actitude de cooperación e de respecto en situacións de aprendizaxe compartida.
- Interese por expresarse oralmente coa pronuncia e coa entoación adecuadas.
- Uso dunha linguaxe non discriminatoria e respectuosa coas diferenzas.

Bloque 2. Ler e escribir.

- Comprensión da información relevante en textos das situacións cotiás de relación social: correspondencia, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo ou regulamentos.

- Comprensión de textos procedentes dos medios de comunicación social (incluídas webs infantís e xuvenís) con especial incidencia na noticia, na entrevista e nas cartas á dirección do xornal, para obter información xeral, localizando informacións destacadas.
- Comprensión de textos do ámbito escolar en soporte papel ou dixital para aprender e para informarse, tanto os producidos con finalidade didáctica como os de uso social (folletos informativos ou publicitarios, prensa, programas, fragmentos literarios).
- Utilización de elementos gráficos e paratextuais para facilitar a comprensión (ilustracións, gráficos, táboas e tipografía).
- Integración de coñecementos e de informacións procedentes de diferentes soportes para aprender, comparando, clasificando, identificando e interpretando con especial atención aos datos que se transmiten mediante gráficos, esquemas e ilustracións.
- Esquematización da información relevante dun texto.
- Uso das estratexias de planificación, de textualización (formato, estrutura, ortografía e normas lingüísticas...) e revisión como partes do proceso escritor.
- Composición de textos propios de situacións cotiás de relación social (correspondencia, normas, programas, convocatorias, plans de traballo, SMS) de acordo coas características propias destes xéneros.
- Composición de textos de información e de opinión característicos dos medios de comunicación social sobre feitos e acontecementos significativos, con especial incidencia na noticia, na entrevista, no comentario breve sobre libros ou música, en situacións reais ou simuladas.
- Producción de textos relacionados co ámbito académico para obter, organizar e comunicar información (cuestionarios, enquisas, resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).
- Realización de diferentes tipos de lectura: de investigación, de aprendizaxe, de gozo persoal, de resolución de problemas.

Lectura:

- Expresiva de textos de diferente tipoloxía textual non literaria.
- Persoal, silenciosa e en voz alta de obras en galego adecuadas á idade e aos intereses (conto, cómic, novela).
- Guiada de textos narrativos da literatura infantil, adaptacións de obras literarias clásicas e literatura actual en diversos soportes.

- Comentada de poemas, de relatos e de obras teatrais tendo en conta as convencións literarias (xéneros, figuras) e a presenza de certos temas e motivos repetitivos e tópicos.
- Uso das estratexias de control do proceso lector (anticipación, formulación de hipóteses, relectura...)
- Desenvolvemento da autonomía lectora, da capacidade de elección de temas e de textos e de expresión das preferencias persoais.
- Valoración e aprecio do texto literario como vehículo de comunicación e fonte de aprecio da cultura e como recurso de gozo persoal.
- Recreación e composición de poemas e relatos para comunicar sentimentos, emocións, estados de ánimo, lembranzas, recoñecendo as características dalgúns modelos.
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos e respecto pola norma ortográfica.
- Interese polos textos escritos como fonte de aprendizaxe e como medio de comunicación de experiencias e de regulación da convivencia.
- Valoración da escritura como instrumento de relación social, de obtención e de reelaboración da información e dos coñecementos.
- Uso dirixido das tecnoloxías da información e da comunicación para a localización, selección, interpretación e organización da información.
- Uso progresivamente autónomo de programas informáticos de procesamento de textos e de corrección ortográfica.
- Uso da biblioteca do centro, amosando coñecemento da súa organización (catalogación, funcionamento) e participación en actividades literarias e na elaboración de propostas.
- Creación da biblioteca persoal.
- Utilización das bibliotecas, incluíndo as virtuais, de xeito cada vez máis autónomo, para obter información e modelos para a produción escrita.
- Dramatización e lectura dramatizada de textos literarios e non literarios diversos.

Bloque 3. Reflexionar sobre a lingua.

- Identificación das relacións entre os elementos do contexto e as formas lingüísticas en que se manifestan os discursos orais e escritos.

- Identificación en situacións comunicativas de participantes, lugares, xeitos de proceder, para reflexionar sobre as diferentes variables que inciden na comunicación.
- Recoñecemento de estruturas narrativas, descritivas, instrutivas e explicativas para a comprensión e composición.
- Identificación dos mecanismos que favorecen e controlan a comprensión lectora.
- Coñecemento das normas ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cingirse a elas nos escritos.
- Uso de procedementos de derivación, de comparación e de contraste para xulgar sobre a corrección das palabras e xeneralizar as normas ortográficas.
- Valoración das variedades lingüísticas da lingua galega.
- Comparación e transformación de enunciados, mediante inserción, supresión, cambio de orde, segmentación e recomposición, para xulgar sobre a gramaticalidade dos resultados e facilitar o desenvolvemento dos conceptos lingüísticos e da metalinguaxe.
- Comparación de textos orais e escritos producidos en diferentes variedades da lingua galega.
- Comparación entre aspectos das linguas que o alumnado coñece e/ou está a aprender para mellorar os procesos comunicativos en lingua galega e recoñecer as interferencias.
- Uso e identificación intuitiva da terminoloxía seguinte nas actividades de produción e interpretación: denominación dos textos traballados; sílaba tónica e átona; enunciados: frase e oración; tipos de enunciado: declarativo, interrogativo, exclamativo, imperativo; enlaces: preposición e conxunción; grupo de palabras: núcleo e complementos; adxectivo; tempo verbal; persoa gramatical; modo imperativo e infinitivo; suxeito e predicado; complementos do nome e complementos do verbo.
- Comparación de estruturas sintácticas diversas para observar a súa equivalencia semántica ou posibles alteracións do significado.
- Observación da inserción e coordinación de oracións como procedementos propios da explicación tanto na escritura como na expresión oral.
- Exploración das posibilidades do uso de diversos enlaces entre oracións (causa, consecuencia, finalidade, contradición, condición...) en relación coa composición de textos.
- Identificación, en oracións, de suxeito e de predicado, e do papel semántico do suxeito (axente, paciente, causa).

- Transformación de oracións de activa en pasiva e viceversa para mellorar a comprensión de determinados textos.
- Práctica do paso de estilo directo a estilo indirecto na narración.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE LINGUA GALEGA

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA

Para lograr a adquisición desta competencia, o alumno debe...

- **Ser quen de comprender e producir mensaxes orais que conteñen feitos, coñecementos e opinións.**
No terceiro ciclo, grazas ao programa de Comunicación *oral*, os nenos aprenderán a expresarse oralmente con corrección e a comprender sen dificultade mensaxes orais procedentes tanto do seu contorno cotián como dos medios de comunicación social.
A escoita e comprensión de reportaxes, faladoiros, anuncios, noticias..., xunto coa expresión de opinións ou a realización de descrições e entrevistas forman parte desta competencia.
- **Ser quen de participar activamente en intercambios comunicativos orais respectando as normas que os rexen.**
Ao longo do ciclo, os alumnos afaranse a comentar, a debater e a negociar diferentes cuestións expresando as súas opinións e incorporando nos seus razoamentos as intervencións dos demais.
- **Ser quen de comprender diferentes clases de textos escritos, incluíndo os de contido didáctico, os habituais en situacións cotiás de relación social e os procedentes dos medios de comunicación.**
Durante o terceiro ciclo, os alumnos desenvolverán a súa capacidade de comprensión lectora enfrontándose a textos narrativos, informativos, teatrais, poéticos... Cobran especial importancia no ciclo os textos que proveñen de páxinas web e da prensa, así como os textos literarios. Identificar a información principal e secundaria, realizar inferencias e definir o propósito do autor son estratexias ás que os nenos han de enfrontarse a partir deses textos.
- **Ser quen de pór en práctica os coñecementos e as estratexias necesarias para escribir correctamente.**
O estudo de todas as clases de palabras e das normas de puntuación e acentuación, xunto coas normas ortográficas básicas, contribuirán significativamente á corrección dos textos elaborados polos alumnos.
- **Ser quen de escribir textos relacionados co ámbito escolar ou con situacións cotiás de relación social, así como textos de información e opinión.**
Durante este ciclo, os alumnos adquirirán unha serie de técnicas de redacción que poden se poden aplicar a calquera escrito (escribir diálogos, suprimir o irrelevante,

utilizar conectores...). Ademais, aprenderán a redactar diferentes tipos de textos e a utilizar elementos gráficos e paratextuais.

- **Ser quen de ler e comprender de forma autónoma textos literarios en prosa e en verso.**

Neste ciclo os nenos afaranse a ler e comprender numerosos textos literarios. Nestes cursos, ofrécense mostras da mellor literatura, pertencentes a autores de todas as épocas. Trátase, ademais, de conseguir que os alumnos valoren os textos literarios como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento e recurso de gozo persoal.

- **Ser quen de comprender e utilizar a terminoloxía lingüística propia do ciclo.**

Durante este ciclo, os alumnos deberán coñecer e utilizar os nomes dos tipos de textos (narración, descrición, poema...), de todas as clases de palabras (determinantes, substantivos, verbos...) e dos mecanismos básicos de formación do léxico (derivación, composición...). Esta terminoloxía servirá para reflexionar sobre o aprendido en relación co funcionamento da lingua.

- **Ser quen de manifestar interese pola lectura e a escritura como instrumentos para relacionarnos cos demais e para aprender.**

Ao longo do ciclo os alumnos comprenderán que as súas producións orais e escritas son instrumentos de relación social que lles permiten interactuar cos demais. Doutra banda, comprobarán que a lectura e a escritura son as ferramentas básicas que calquera persoa debe dominar para mellorar a súa aprendizaxe.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / LINGUA GALEGA E LITERATURA

1. *Participar nas diversas situacións de intercambio oral que se producen na aula observando as actitudes adecuadas e autorregulando as estratexias que fan efectiva a comunicación. Aposar interese por expresarse en público coherentemente, sen contradicións, sen repeticións innecesarias e usando nexos adecuados.*

Trátase de avaliar a capacidade de intervir nas situacións comunicativas da aula respectando os hábitos de correcta participación, desde a fala e a escoita; usando adecuadamente os recursos verbais e non verbais así como as estratexias elementais nun acto de comunicación.

2. *Comprender textos orais diversos interpretando as intencións explícitas así como as intencións, valores e opinións non explícitas.*

Preténdese avaliar a capacidade de obter e seleccionar informacións e a de establecer relacións entre as informacións orais procedentes da escola e dos medios de comunicación transcendendo da literalidade do texto para facer deducións e inferencias elementais, así como para interpretar aspectos implícitos como a ironía, a retranca ou o dobre sentido e ser quen de entrever mensaxes subliminais.

Así mesmo, aválase a capacidade de distinguir información de opinión e a de reflexionar sobre as técnicas empregadas no proceso de comprensión, de cara a aprender a aprender.

3. *Expresarse oralmente con corrección, usando diferentes textos segundo a situación comunicativa de que se trate e empregando os recursos lingüísticos e non lingüísticos que cumbran.*

Constatarase a capacidade das nenas e dos nenos para producir textos orais de tipoloxía variada adecuados ás diferentes situacións (formais e informais) e necesidades con progresiva coherencia, corrección léxica, organización e control de dicción, empregando o rexistro lingüístico adecuado e usando os recursos non verbais apropiados como medios de potenciar a expresividade. Valorarase: a capacidade de producir oralmente relatos, noticias, anuncios, exposicións, explicacións sinxelas e reflexións; a capacidade de comunicar do xeito máis claro e correcto posible; a capacidade de recoñecer a utilidade de técnicas non verbais para facerse entender mellor; a habilidade para iniciar, soste e finalizar as conversas entre iguais nas relacións sociais.

4. *Producir textos orais a partir de textos preexistentes da literatura oral popular (refráns, ditos, conxuros, lendas, contos, adiviñas, cantigas, cancións, romances) co ritmo e a entoación adecuados.*

Preténdese avaliar o uso da lingua oral gozando de textos de tradición oral popular, así como a capacidade de usar recursos expresivos e creativos en tarefas de dramatización, de recreación ou de memorización destes textos.

5. *Buscar, localizar e seleccionar información explícita en textos escritos de soportes variados (webs, libros, carteis) e realizar inferencias determinando intencións e dobres sentidos.*

Téntase avaliar a capacidade do alumnado para localizar e extraer a información en textos escritos de diversa tipoloxía e formato para comprender o sentido do texto ou hipertexto e as relacións esenciais entre os diferentes elementos: discernindo a información principal da secundaria; analizando elementos que inflúen na comprensión (estrutura, vocabulario, contexto, soporte); utilizando estratexias para resolver dúbidas (uso de dicionarios, busca de información complementaria, ampliación de datos, relectura, contraste coas compañeiras e compañeiros); usando diferentes tipos de lectura (rápida, selectiva, integral) e estratexias diferenciadas para determinar o relevante (subliñado, esquematización).

6. *Interpretar e integrar as concepcións previas e ideas propias coas contidas nos textos comparando e contrastando informacións variadas.*

Comprobarase se o alumnado manexa con autonomía informacións contidas en textos de diferente tipoloxía e en hipertextos: utilizando estratexias para resolver dúbidas; confrontando información procedente deles coa propia; contrastando os datos obtidos; elaborando esquemas simples que recollan a información fundamental; formulando xuízos persoais sobre o lido con argumentos e amosando actitude crítica ante calquera texto que comporte algún tipo de discriminación.

7. *Producir textos de diferente tipoloxía que permitan narrar, describir, resumir, explicar e expoñer opinións, emocións e informacións relacionadas con situacións cotiás da aula de xeito coherente, usando o máis adecuadamente posible estratexias*

de planificación, de textualización e de revisión e empregando soportes variados, incluídos os dixitais.

Verificarase que as alumnas e os alumnos son capaces de expresarse por escrito con progresiva cohesión e coherencia seguindo os pasos da produción textual (planificación e textualización adecuada).

8. *Avaliarase a importancia que o alumnado lle dá á lingua escrita no intercambio social, así como a capacidade de elaborar textos diversos.*

Farase fincapé na observación dunha presentación definitiva adecuada e correcta en relación coas normas do sistema da lingua.

9. *Ler expresivamente textos de diversa tipoloxía con fluidez e precisión, atendendo á dicción, entoación, intensidade de voz, ritmo e velocidade, adecuados ás diversas situacións funcionais da lectura en voz alta (ler para que alguén gozo escoitando, ler para dar a coñecer un texto descoñecido, ler para compartir información que se acaba de localizar) facendo participar a audiencia da súa interpretación.*

Preténdese constatar a capacidade expresiva e comprensiva cando se len textos habituais en voz alta (logo de lectura silenciosa) e a capacidade de realizar lectura dramatizada de textos literarios contando coa improvisación vocal, facendo fincapé fundamentalmente na velocidade, ritmo, intensidade de voz, entoación, pausado e dicción.

Buscarase valorar a habilidade para controlar o proceso lector.

10. *Coñecer textos de literatura infantil en galego adecuados ao ciclo coa finalidade de que sirvan de modelos para a escritura creativa e de recursos para a lectura por pracer.*

Con este criterio preténdese avaliar a capacidade de gozar autonomamente con diferentes textos literarios escritos, adecuados aos intereses do alumnado e ao ciclo.

11. *Usar as bibliotecas da aula e do centro, así como os seus diferentes departamentos, con autonomía abonda, comprendendo como se organiza e colaborando no seu coidado e mellora.*

Avalíase a capacidade de usar as diferentes bibliotecas e os espazos específicos destas de xeito autónomo, amosando coñecemento básico de usuaria e usuario e observando as normas. Valorarase a capacidade de colaboración no coidado, dinamización e mantemento da biblioteca e a manifestación de preferencias na selección de lecturas expresando as propias opinións sobre elas.

12. *Analizar textos orais e escritos producidos en diferentes variedades da lingua galega.*

Avalíase a capacidade do alumnado de analizar de xeito guiado textos en diferentes variedades da lingua galega para reflexionar sobre a expresión e a comprensión, partindo sempre da súa realidade máis inmediata e valorando a diversidade lingüística como riqueza cultural.

13. *Analizar criticamente os textos e hipertextos e reflexionar sobre o seu contido identificando a estrutura, o uso da linguaxe e o punto de vista da autora ou do autor a partir dos cambios que se poden producir nos elementos textuais efectuando modificacións variadas neles.*

Trátase de observar a capacidade de recoñecer os efectos na comprensión e expresión que se producen en elementos do texto cando, xogando con diferentes aspectos deste, se realizan modificacións como: cambios de orde, insercións, supresións, recomposicións, modificacións léxicas....

14. *Utilizar terminoloxía lingüística e gramatical básica, implícita e funcionalmente, e como apoio á comprensión e á produción de textos.*

Preténdese avaliar o coñecemento e uso de terminoloxía específica (nome, verbo, tempo verbal, determinante, adxectivo e nexos) que lle permita ao alumnado debater sobre a súa produción oral e escrita, explicar o que aprende e falar da propia lingua.

15. *Establecer relacións entre as diversas linguas que utiliza ou está a aprender o alumnado para reflexionar sobre como mellorar os seus procesos comunicativos na lingua galega.*

Quérese avaliar se o alumnado pode atopar relacións e interferencias doutros idiomas na lingua galega e se é quen de observar regularidades sintácticas, ortográficas, morfolóxicas... en diferentes textos e hipertextos procedentes das linguas que se falan en Galicia.

OBXECTIVOS DE ETAPA / LINGUA CASTELÁ

- Comprender e expresarse oralmente e por escrito de xeito adecuado nos diferentes contextos da actividade social e cultural cotiá.
- Utilizar a lingua oral de xeito adecuado na actividade social e cultural adoptando unha actitude respectuosa e de cooperación.
- Utilizar a lingua eficazmente na actividade escolar tanto para buscar, recoller, seleccionar, contrastar, transformar e procesar información, como para escribir textos propios do ámbito académico.
- Usar, en situacións relacionadas coa escola e coa súa actividade, as diversas clases de escritos coa axuda dos que se produce a comunicación, tanto entre as persoas coma destas coas institucións públicas ou privadas.
- Utilizar os medios de comunicación social e as tecnoloxías da información e da comunicación para obter, interpretar e valorar informacións e opinións diferentes.

- Utilizar adecuadamente a biblioteca e os seus diferentes departamentos como fonte de recursos variados para o gozo e o pracer de ler, así como para a obtención de informacións variadas.
- Utilizar a lectura como fonte de pracer e de enriquecemento persoal, e aproximarse a obras relevantes da tradición literaria para desenvolver hábitos lectores.
- Comprender textos literarios de xéneros diversos procedentes da literatura infantil e xuvenil adecuados en canto á temática e a complexidade e iniciarse no coñecemento das convencións específicas da linguaxe literaria.
- Facer uso dos coñecementos sobre a lingua e das normas de uso lingüístico para escribir e falar de maneira adecuada, coherente e correcta e para comprender textos orais e escritos.
- Reflexionar sobre os diferentes usos sociais das linguas para evitar estereotipos lingüísticos que supoñan xuízos de valor e prexuízos clasistas, racistas ou sexistas.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA CASTELÁ

Reflexión sobre a lingua

- Ampliar o caudal léxico dos alumnos.
- Coñecer os principais fenómenos léxicos e semánticos.
- Recoñecer as unidades básicas da lingua e as principais clases de palabras.
- Coñecer a conxugación dos verbos regulares e irregulares.
- Iniciarse na análise sintáctica.
- Coñecer e aplicar as principais normas ortográficas e de acentuación.
- Coñecer e respectar a diversidade lingüística e cultural de España.

Falar

- Producir mensaxes orais de forma organizada, adaptándoas ás diferentes situacións comunicativas e evitando os usos lingüísticos discriminatorios.
- Aceptar as normas básicas da comunicación oral e respectar as opinións alleas.
- Expresar de forma razoada as propias ideas e opinións.
- Adaptar a expresión oral á situación comunicativa.

Escoitar

- Comprender textos orais, especialmente os que proveñen dos medios de comunicación.
- Identificar elementos expresivos en distintas producións orais.
- Recoñecer a intención comunicativa nas producións orais.

Ler

- Profundar na habilidade lectora, evitando titubeos, repeticións ou saltos que dificultan a comprensión das ideas do texto.
- Aplicar estratexias de lectura adecuadas aos diferentes tipos de textos.
- Recoñecer os elementos estruturais básicos de textos de distintos tipos.
- Ler e interpretar textos literarios adecuados á súa idade.
- Coñecer e utilizar diferentes recursos e fontes de información.
- Valorar criticamente o contido de diferentes tipos de textos.
- Apreciar a lectura como fonte de información, de entretemento e de pracer.

Escribir

- Producir textos escritos con diferentes finalidades, atendendo á súa estrutura.
- Producir textos de intención literaria, adoptando un modo persoal de expresión.
- Aprender técnicas de redacción útiles para a elaboración de textos informativos e de uso cotián.
- Utilizar a linguaxe escrita na organización da propia actividade.
- Organizar graficamente a información relevante de textos informativos.
- Preocuparse por escribir con precisión, claridade, corrección, orde e limpeza.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA CASTELÁ**Bloque 1. Escoitar e falar.**

- Participación e cooperación nas situacións comunicativas de relación social especialmente as destinadas a favorecer a convivencia (debates, exposicións curtas, conversas, expresións espontáneas, discusións, asembleas, narracións orais,

- entrevistas), con valoración e respecto das normas que rexen a interacción oral (quendas de palabra, papeis diversos no intercambio, respecto ás opinións e opcións lingüísticas das demais persoas, ton de voz, posturas e xestos adecuados).
- Comprensión de textos orais procedentes da radio, da televisión ou da Internet con especial incidencia na noticia, na entrevista, na reportaxe infantil e nos debates e comentarios de actualidade, para obter información xeral sobre feitos e acontecementos que resulten significativos e distinguindo información de opinión.
 - Interpretación elemental en textos orais da retranscrición, da ironía e dos dobres sentidos.
 - Comprensión e produción de textos orais para aprender e para informarse, tanto os creados con finalidade didáctica como os de uso cotián, de carácter informal (conversas entre iguais e no equipo de traballo) e dun maior grao de formalización (exposicións da clase, entrevistas ou debates).
 - Produción de textos orais propios dos medios de comunicación social mediante simulación ou participación para ofrecer e compartir información e opinión.
 - Uso de estratexias elementais para comprender e facer comprender as mensaxes orais: fluidez, claridade, orde, léxico apropiado, pronuncia correcta, ton de voz, entoación, xestualidade. Incorporación das intervencións das demais persoas, formulación de preguntas coherentes e percepción das reaccións.
 - Utilización de estratexias para potenciar a expresividade das mensaxes orais (acenos, miradas, posturas corporais).
 - Actitude de escoita adecuada ante situacións comunicativas (tolerancia ás opinións, escoita atenta, respecto das opcións de quen fala sen interrupcións inadecuadas, contacto visual).
 - Escoita, memorización e produción de textos procedentes da literatura popular oral (refrás, adiviñas, lendas, contos, poemas, conxuros, cancións, ditos, romances, cantigas).
 - Valoración e aprecio do texto literario oral como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento da nosa cultura e como recurso de gozo persoal.
 - Valoración dos medios de comunicación social como instrumento de aprendizaxe e de acceso a informacións e a experiencia doutras persoas.
 - Uso de documentos audiovisuais como medio de obter, identificar, seleccionar, clasificar, comparar e relacionar con progresiva autonomía informacións relevantes para aprender.
 - Actitude de cooperación e de respecto en situacións de aprendizaxe compartida.
 - Interese por expresarse oralmente coa pronuncia e coa entoación adecuadas.

- Uso dunha linguaxe non discriminatoria e respectuosa coas diferenzas.

Bloque 2. Ler e escribir.

- Comprensión da información relevante en textos das situacións cotiás de relación social: correspondencia, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo ou regulamentos.
- Comprensión de textos procedentes dos medios de comunicación social (incluídas webs infantís e xuvenís) con especial incidencia na noticia, na entrevista e nas cartas á dirección do xornal, para obter información xeral, localizando o máis destacado.
- Comprensión de textos do ámbito escolar en soporte papel ou dixital para aprender e para informarse, tanto os producidos con finalidade didáctica como os de uso social (folletos informativos ou publicitarios, prensa, programas, fragmentos literarios).
- Utilización de elementos gráficos e paratextuais para facilitar a comprensión (ilustracións, gráficos, táboas e tipografía).
- Integración de coñecementos e de informacións procedentes de diferentes soportes para aprender, comparando, clasificando, identificando e interpretando con especial atención aos datos que se transmiten mediante gráficos, esquemas e ilustracións.
- Esquematización da información relevante dun texto.
- Uso das estratexias de planificación, de textualización (formato, estrutura, ortografía e normas lingüísticas...) e de revisión como partes do proceso escritor.
- Composición de textos propios de situacións cotiás de relación social (correspondencia, normas, programas, convocatorias, plans de traballo, SMS) de acordo coas características propias destes xéneros.
- Composición de textos de información e de opinión característicos dos medios de comunicación social sobre feitos e acontecementos significativos, con especial incidencia na noticia, na entrevista, no comentario breve sobre libros ou música, en situacións reais ou simuladas.
- Producción de textos relacionados co ámbito académico para obter, organizar e comunicar información (cuestionarios, enquisas, resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).
- Realización de diferentes tipos de lectura: de investigación, de aprendizaxe, de gozo persoal, de resolución de problemas.

Lectura:

- Expresiva de textos de diferente tipoloxía textual non literaria.
- Persoal, silenciosa e en voz alta de obras adecuadas á idade e aos intereses (conto, cómic, novela).
- Guiada de textos narrativos da literatura infantil, adaptacións de obras literarias clásicas e literatura actual en diversos soportes.
- Comentada de poemas, de relatos e de obras teatrais tendo en conta as convencións literarias (xéneros, figuras) e a presenza de certos temas e motivos repetitivos e tópicos.
- Uso das estratexias de control do proceso lector (anticipación, formulación de hipóteses, relectura).
- Desenvolvemento da autonomía lectora, da capacidade de elección de temas e de textos e de expresión das preferencias persoais.
- Valoración e aprecio do texto literario como vehículo de comunicación e como recurso de gozo persoal.
- Recreación e composición de poemas e de relatos para comunicar sentimentos, emocións, estados de ánimo, lembranzas, recoñecendo as características dalgúns modelos.
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos e respecto pola norma ortográfica.
- Interese polos textos escritos como fonte de aprendizaxe e como medio de comunicación de experiencias e de regulación da convivencia.
- Valoración da escritura como instrumento de relación social, de obtención e de reelaboración da información e dos coñecementos.
- Uso dirixido das tecnoloxías da información e da comunicación para a localización, selección, interpretación e organización da información.
- Uso progresivamente autónomo de programas informáticos de procesamento de textos e de corrección ortográfica.
- Uso da biblioteca do centro, amosando coñecemento da súa organización (catalogación, funcionamento) e participación en actividades literarias e na elaboración de propostas.
- Creación da biblioteca persoal.
- Utilización das bibliotecas, incluíndo as virtuais, de xeito cada vez máis autónomo, para obter información e modelos para a produción escrita.
- Dramatización e lectura dramatizada de textos literarios e non literarios diversos.

Bloque 3. Reflexionar sobre a lingua.

- Identificación das relacións entre os elementos do contexto e as formas lingüísticas en que se manifestan os discursos orais e escritos.
- Identificación en situacións comunicativas de participantes, lugares, xeitos de proceder, para reflexionar sobre as diferentes variables que inciden na comunicación.
- Recoñecemento de estruturas narrativas, descritivas, instrutivas e explicativas para a comprensión e composición.
- Identificación dos mecanismos que favorecen e controlan a comprensión lectora.
- Coñecemento das normas ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cingirse a elas nos escritos.
- Uso de procedementos de derivación, comparación e contraste para xulgar sobre a corrección das palabras e xeneralizar as normas ortográficas.
- Comparación e transformación de enunciados, mediante inserción, supresión, cambio de orde, segmentación e recomposición, para xulgar sobre a gramaticalidade dos resultados e facilitar o desenvolvemento dos conceptos lingüísticos e da metalinguaxe.
- Comparación entre aspectos das linguas que coñece e/ou está a aprender para mellorar os procesos comunicativos e recoñecer as interferencias das linguas existentes na comunidade autónoma.
- Uso e identificación intuitiva da terminoloxía seguinte nas actividades de produción e interpretación: denominación dos textos traballados; sílaba tónica e átona; enunciados: frase e oración; tipos de enunciado: declarativo, interrogativo, exclamativo, imperativo; enlaces: preposición e conxunción; grupo de palabras: núcleo e complementos; adxectivo; tempo verbal; persoa gramatical; modo imperativo e infinitivo; suxeito e predicado; complementos do nome e complementos do verbo.
- Comparación de estruturas sintácticas diversas para observar a súa equivalencia semántica ou posibles alteracións do significado.
- Observación da inserción e coordinación de oracións como procedementos propios da explicación, tanto na escritura como na expresión oral.
- Exploración das posibilidades do uso de diversos enlaces entre oracións (causa, consecuencia, finalidade, contradición, condición...) en relación coa composición de textos.
- Identificación, en oracións, de suxeito e predicado, así como do papel semántico do suxeito (axente paciente, causa).

- Transformación de oracións de activa en pasiva e viceversa para mellorar a comprensión de determinados textos.
- Práctica do paso de estilo directo a estilo indirecto na narración.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE LINGUA CASTELÁ

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA

Para lograr a adquisición desta competencia, o alumno debe...

- **Ser quen de comprender e producir mensaxes orais que conteñen feitos, coñecementos e opinións.**
No terceiro ciclo, grazas ao programa de Comunicación *oral*, os nenos aprenderán a expresarse oralmente con corrección e a comprender sen dificultade mensaxes orais procedentes tanto do seu contorno cotián como dos medios de comunicación social.

A escoita e comprensión de reportaxes, faladoiros, anuncios, noticias..., xunto coa expresión de opinións ou a realización de descrições e entrevistas forman parte desta competencia.
- **Ser quen de participar activamente en intercambios comunicativos orais respectando as normas que os rexen.**
Ao longo do ciclo, os alumnos afaranse a comentar, a debater e a negociar diferentes cuestións expresando as súas opinións e incorporando nos seus razoamentos as intervencións dos demais.
- **Ser quen de comprender diferentes clases de textos escritos, incluíndo os de contido didáctico, os habituais en situacións cotiás de relación social e os procedentes dos medios de comunicación.**
Durante o terceiro ciclo, os alumnos desenvolverán a súa capacidade de comprensión lectora enfrontándose a textos narrativos, informativos, teatrais, poéticos... Cobran especial importancia no ciclo os textos que proveñen de páxinas web e da prensa, así como os textos literarios. Identificar a información principal e secundaria, realizar inferencias e definir o propósito do autor son estratexias ás que os nenos han de enfrontarse a partir deses textos.
- **Ser quen de pór en práctica os coñecementos e as estratexias necesarias para escribir correctamente.**
O estudo de todas as clases de palabras e das normas de puntuación e acentuación, xunto coas normas ortográficas básicas, contribuirán significativamente á corrección dos textos elaborados polos alumnos.
- **Ser quen de escribir textos relacionados co ámbito escolar ou con situacións cotiás de relación social, así como textos de información e opinión.**

Durante este ciclo, os alumnos adquirirán unha serie de técnicas de redacción que poden se poden aplicar a calquera escrito (escribir diálogos, suprimir o irrelevante, utilizar conectores...). Ademais, aprenderán a redactar diferentes tipos de textos e a utilizar elementos gráficos e paratextuais.

- **Ser quen de ler e comprender de forma autónoma textos literarios en prosa e en verso.**

Neste ciclo os nenos afaranse a ler e comprender numerosos textos literarios. Nestes cursos, ofrécense mostras da mellor literatura, pertencentes a autores de todas as épocas. Trátase, ademais, de conseguir que os alumnos valoren os textos literarios como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento e recurso de gozo persoal.

- **Ser quen de comprender e utilizar a terminoloxía lingüística propia do ciclo.**

Durante este ciclo, os alumnos deberán coñecer e utilizar os nomes dos tipos de textos (narración, descrición, poema...), de todas as clases de palabras (determinantes, substantivos, verbos...) e dos mecanismos básicos de formación do léxico (derivación, composición...). Esta terminoloxía servirá para reflexionar sobre o aprendido en relación co funcionamento da lingua.

- **Ser quen de manifestar interese pola lectura e a escritura como instrumentos para relacionarnos cos demais e para aprender.**

Ao longo do ciclo os alumnos comprenderán que as súas producións orais e escritas son instrumentos de relación social que lles permiten interactuar cos demais. Doutra banda, comprobarán que a lectura e a escritura son as ferramentas básicas que calquera persoa debe dominar para mellorar a súa aprendizaxe.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / LINGUA CASTELÁ

1. *Participar nas diversas situacións de intercambio oral que se producen na aula observando as actitudes adecuadas e autorregulando as estratexias que fan efectiva a comunicación. Aposar interese por expresarse en público coherentemente, sen contradicións, sen repeticións innecesarias e usando nexos adecuados.*

Trátase de avaliar a capacidade de intervir nas situacións comunicativas da aula respectando os hábitos de correcta participación, empregando as calidades que debe posuír quen fala, recoñecendo as calidades de quen escoita e mais usando adecuadamente os recursos non verbais e as estratexias elementais para percibir reaccións.

2. *Comprender textos orais diversos interpretando as intencións explícitas, así como as intencións, valores e opinións non explícitas.*

Preténdese avaliar a capacidade de obter e seleccionar informacións e a de establecer relacións entre as informacións orais procedentes da escola e dos medios de comunicación transcendendo da literalidade do texto para facer deducións e inferencias elementais, así como para interpretar aspectos implícitos como a ironía, a retransca ou o dobre sentido, e entrever mensaxes subliminais.

Así mesmo, avalíase a capacidade de distinguir información de opinión e a de reflexionar sobre os mecanismos que se relacionan coa comprensión, de cara a aprender a aprender.

3. *Expresarse oralmente con corrección, usando diferentes textos orais segundo a situación comunicativa de que se trate e empregando os recursos lingüísticos e non lingüísticos que sexan precisos.*

Constatarase a capacidade das nenas e dos nenos para producir textos orais de tipoloxía variada adecuados ás diferentes situacións (formais e informais) e necesidades con progresiva coherencia, corrección léxica, organización e control de dicción, empregando o rexistro lingüístico adecuado e usando os recursos non verbais apropiados como medios de potenciar a expresividade. Valorarase: a capacidade de producir oralmente relatos, noticias, anuncios, exposicións, explicacións sinxelas e reflexións; a capacidade de comunicar do xeito máis claro e correcto posible; a capacidade de recoñecer a utilidade de técnicas non verbais diversas con vistas a facerse entender mellor; a habilidade para iniciar, soste e finalizar as conversas entre iguais nas relacións sociais.

4. *Producir textos orais a partir de textos preexistentes da literatura oral popular (refrás, ditos, conxuros, lendas, contos, adiviñas, cantigas, cancións, romances) co ritmo e a entoación adecuados.*

Preténdese avaliar o uso da lingua oral gozando de textos de tradición oral popular, así como a capacidade de usar recursos expresivos e creativos en tarefas de dramatización, de recreación ou de memorización destes textos.

5. *Buscar, localizar e seleccionar información explícita en textos escritos de soportes variados (webs, libros, carteis) e realizar inferencias determinando intencións e dobres sentidos.*

Téntase avaliar a capacidade do alumnado para localizar e extraer a información en textos escritos de diversa tipoloxía e formato para comprender o sentido do texto ou hipertexto e as relacións esenciais entre os diferentes elementos: discernindo a información principal da secundaria; analizando elementos que inflúen na comprensión (estrutura, vocabulario, contexto, soporte); utilizando estratexias para resolver dúbidas (uso de dicionarios, busca de información complementaria, ampliación de datos, relectura, contraste coas compañeiras e compañeiros); usando diferentes tipos de lectura (rápida, selectiva, integral...) e estratexias diferenciadas para determinar o relevante (subliñado, esquematización).

6. *Interpretar e integrar as concepcións previas e ideas propias coas contidas nos textos, comparando e contrastando informacións variadas.*

Comprobarase se o alumnado manexa con autonomía informacións contidas en textos de diferente tipoloxía e en hipertextos: utilizando estratexias para resolver dúbidas, confrontando información procedente destes coa propia, contrastando os datos obtidos, elaborando esquemas simples que recollan a información fundamental, formulando xuízos persoais sobre o lido con argumentos e amosando actitude crítica ante calquera texto que comporte algún tipo de discriminación.

7. *Producir textos de diferente tipoloxía que permitan narrar, describir, resumir, explicar e expoñer opinións, emocións e informacións relacionadas con situacións cotiás da aula de xeito coherente, usando o máis adecuadamente posible estratexias de planificación, de textualización e de revisión e empregando soportes variados, incluídos os dixitais.*

Verificarase que as alumnas e os alumnos sexan capaces de expresarse por escrito en progresión de cohesión e de coherencia seguindo os pasos da produción textual (planificación, textualización adecuada).

Avaliarase a importancia que o alumnado lle dá á lingua escrita no intercambio social, así como a capacidade de elaborar textos diversos.

Farase fincapé na observación dunha presentación definitiva adecuada e correcta en relación coas normas do sistema da lingua.

8. *Ler expresivamente textos de diversa tipoloxía con fluidez e precisión atendendo á dicción, entoación, intensidade de voz, ritmo e velocidade adecuados ás diversas situacións funcionais da lectura en voz alta (ler para que alguén gozo escoitando, ler para dar a coñecer un texto descoñecido, ler para compartir información que se acaba de localizar), facendo participar á audiencia da interpretación dela.*

Preténdese constatar a capacidade expresiva e comprensiva cando se len textos habituais en voz alta (logo de lectura silenciosa) e a capacidade de realizar lectura dramatizada de textos literarios contando coa improvisación vocal, facendo fincapé fundamentalmente na velocidade, ritmo, intensidade de voz, entoación, pausado e dicción.

Valorarase a habilidade para controlar o proceso lector.

9. *Coñecer textos de literatura infantil adecuados ao ciclo coa finalidade de que sirvan de modelos para a escritura creativa e de recursos para a lectura por pracer.*

Este criterio avalía a capacidade de gozar autonomamente con diferentes textos literarios escritos adecuados aos seus intereses e ao ciclo.

10. *Usar as bibliotecas da aula e do centro e os seus diferentes departamentos con autonomía abonda, comprendendo como se organiza, e colaborando no seu coidado e mellora.*

Avaliase a capacidade de usar as diferentes bibliotecas e os espazos específicos destas de xeito autónomo, amosando coñecemento básico de usuaria e usuario e observando as normas.

Valorarase a capacidade de colaboración no coidado, dinamización e mantemento da biblioteca e a manifestación de preferencias na selección de lecturas expresando as propias opinións sobre elas.

11. *Analizar criticamente os textos e hipertextos e reflexionar sobre o seu contido, identificando a estrutura, o uso da linguaxe e o punto de vista da autora ou do autor a partir dos cambios que se poden producir nos elementos textuais efectuando modificacións variadas neles.*

Trátase de observar a capacidade de recoñecer os efectos na comprensión e

expresión que se producen en elementos do texto cando, xogando con diferentes aspectos deste, se realizan modificacións como: cambios de orde, insercións, supresións, recomposicións, modificacións léxicas...

12. Utilizar terminoloxía lingüística e gramatical básica, implícita e funcionalmente, e como apoio á comprensión e á produción de textos.

Preténdese avaliar o coñecemento de terminoloxía específica (nome, verbo, tempo verbal, determinante, adxectivo e nexos) que lle permita ao alumnado debater sobre a súa produción oral e escrita, explicar o que aprende e falar da propia lingua.

13. Establecer relacións entre as diversas linguas que utiliza ou está a aprender o alumnado para reflexionar sobre como mellorar os seus procesos comunicativos.

Quérese avaliar se o alumnado pode atopar relacións e interferencias doutros idiomas e se é quen de observar regularidades sintácticas, ortográficas, morfolóxicas... en diferentes textos e hipertextos procedentes das linguas que se falan en Galicia.

OBXECTIVOS DE ETAPA / LINGUA ESTRANXEIRA

- escoitar e comprender mensaxes en interaccións verbais variadas, utilizando as informacións transmitidas para a realización de diversas tarefas concretas relacionadas coa experiencia do alumnado.
- expresarse e interactuar oralmente en situacións sinxelas e habituais que teñan un contido e desenvolvemento coñecidos, utilizando procedementos verbais e non verbais e adoptando unha actitude respectuosa e de cooperación.
- escribir textos diversos con finalidades variadas sobre temas previamente tratados na aula e coa axuda de modelos.
- ler de xeito comprensivo textos diversos, relacionados coas experiencias e intereses do alumnado, extraendo información xeral e específica de acordo cunha finalidade previa.
- aprender a usar con progresiva autonomía medios variados, incluídas as TIC, para obter información e para comunicarse en lingua estranxeira.
- valorar a lingua estranxeira, e as linguas en xeral, como medio de comunicación e entendemento entre as persoas de procedencias e culturas diversas e como ferramenta de aprendizaxe de distintos contidos.
- manifestar unha actitude receptiva, interesada e de confianza na propia capacidade de aprendizaxe e de uso da lingua estranxeira.
- coñecer aspectos doutras culturas que utilizan a lingua estudada e amosar unha actitude de respecto cara elas.

- Utilizar os coñecementos e as experiencias previas coas linguas galega e castelá para unha adquisición máis rápida, eficaz e autónoma da lingua estranxeira.
- Identificar aspectos fonéticos, de ritmo, de acentuación e de entoación, así como estruturas lingüísticas e aspectos léxicos da lingua estranxeira e usalos como elementos básicos da comunicación.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA ESTRANXEIRA
--

- Extraer información global de mensaxes orais e escritas.
- Comprender textos orais e escritos sinxelos.
- Utilizar as informacións extraídas de textos orais e escritos para fins concretos e con adecuación a distintas situacións de comunicación.
- Ser quen de comprender e facerse comprender globalmente mediante mensaxes orais emitidas cara a cara, no contexto de clase e en situacións habituais de comunicación.
- Comprender a información global de mensaxes orais e escritas referidas ás diversas situacións habituais de comunicación, que viren ao redor de temas familiares para os alumnos e emitidos directamente por falantes ou por medios de comunicación.
- Expresar oralmente e por escrito, ideas, sentimentos e experiencias con pronuncia, entoación e ritmo adecuados.
- Utilizar de forma oral a lingua inglesa para comunicarse co profesor e cos demais compañeiros e compañeiras nas actividades habituais de clase e nas situacións de comunicación creadas para este fin, atendendo ás normas básicas da comunicación interpersonal e adoptando unha actitude respectuosa cara ás achegas dos demais.
- Producir mensaxes orais utilizando recursos lingüísticos e non lingüísticos, en situacións habituais da vida cotiá, para conseguir que a comunicación sexa fluída e satisfactoria, mostrando respecto e interese por comprender e facerse comprender.
- Utilizar estratexias básicas de comunicación, lingüísticas e non lingüísticas, para que a comunicación sexa fluída e eficaz.
- Escribir mensaxes sinxelas, breves e de utilidade para a vida cotiá.
- Expresarse por escrito de forma coherente e tendo en conta os aspectos normativos da lingua inglesa.
- Recoñecer e utilizar o erro como parte integrante do proceso de aprendizaxe.
- Mellorar a competencia comunicativa, tanto expresiva como comprensiva.

- Ler comprensivamente frases e textos sinxelos, identificando o seu sentido global e os seus elementos máis significativos.
- Utilizar a lectura de textos con fins diversos, valorando a súa importancia como fonte de información, gozo e pracer e como medio de acceso a outras culturas e formas de vida distintas.
- Ler de forma comprensiva para obter informacións globais e específicas de textos adecuados ás capacidades e intereses dos alumnos, e relacionados con situacións de comunicación escolares e extraescolares.
- Comparar os aspectos da cultura e da sociedade dos países onde se utiliza o inglés como lingua oficial (escola, horarios, comidas, medios de transporte, festas tradicionais, etc.) cos propios.
- Participar en intercambios lingüísticos sinxelos con fins lúdicos (representacións, xogos, utilización da mímica, etc.).
- Utilizar mensaxes básicas aprendidas (fórmulas de cortesía, felicitacións, saúdos e outras expresións habituais), adecuadas a cada situación específica de comunicación.
- Comprender e utilizar as convencións lingüísticas e non lingüísticas empregadas polos falantes da lingua inglesa en situacións habituais (saúdos, despedidas, presentacións, felicitacións, etc.) co fin de facer máis fácil e fluída a comunicación.
- Producir mensaxes orais utilizando recursos lingüísticos e non lingüísticos, en situacións habituais da vida cotiá, para conseguir que a comunicación sexa fluída e satisfactoria, mostrando respecto e interese por comprender e facerse comprender.
- Utilizar, na aprendizaxe da lingua inglesa, os coñecementos e as experiencias previas con outras linguas e desenvolver progresivamente as estratexias de aprendizaxe autónoma.
- Recoñecer e reproducir os sons, ritmo e entoación característicos do inglés e as pautas de ritmo e entoación de frases e palabras dentro dun contexto.
- Reflexionar sobre as diferenzas e a especificidade do código oral e do escrito.
- Reflexionar sobre o funcionamento do sistema lingüístico na comunicación como elemento facilitador da aprendizaxe da lingua inglesa e como instrumento para mellorar a comunicación.
- Utilizar os recursos expresivos non lingüísticos (xestos, postura corporal, sons diversos, debuxos, etc.) co fin de intentar comprender e facerse comprender mediante o uso da lingua inglesa.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / LINGUA ESTRANXEIRA**Bloque 1. escoitar e falar.**

- Comprensión de mensaxes orais (instrucións, peticións e explicacións) de progresiva complexidade para realizar tarefas dentro ou fóra da aula, emitidas polas persoas presentes ou a través de gravacións nos diferentes soportes.
- Comprensión de mensaxes orais de progresiva complexidade relacionadas cos intereses dos rapaces e das rapazas e cos seus sentimentos, desexos e gustos (entrevistas a persoas coñecidas; contos; lendas; sucesos; adiviñas; relato oral do que se está facendo, vendo ou escoitando; relato da vida diaria doutros nenos e doutras nenas da súa idade que viven de xeito diferente...), emitidas en soporte audiovisual e informático, para obter información global e específica.
- Exploración das posibilidades expresivas de textos orais a través da imitación, da recitación, da dramatización e da representación.
- Participación en situacións reais de comunicación ou simuladas empregando expresións cada vez máis complexas baseadas en modelos e en estruturas lingüísticas coñecidas (para falar da familia e doutras persoas, do tempo atmosférico, da roupa, dos libros, dos xogos, das películas...), con adecuación ao contexto, con progresiva autonomía e con reforzo de linguaxe non verbal.
- Participación activa en situacións cotiás de comunicación producidas dentro da aula (decidir sobre un asunto, facer peticións, organizar a actividade, traballar en equipo, pedir aclaracións ou axuda, expoñer un tema...), respectando e empregando as convencións propias do proceso comunicativo: prestar atención á persoa que fala, usar adecuadamente as quendas de palabra, manter o contacto visual, amosar actitude positiva e adecuar a resposta á intervención.
- Recoñecemento de estruturas para afirmar, negar, cuantificar...
- Sensibilidade ante a importancia da comunicación oral en linguas estranxeiras.
- Valoración do diálogo entre iguais como medio de aprendizaxe compartida.
- Emprego da lingua estranxeira como instrumento para unha aprendizaxe integrada, coa finalidade de acadar novos coñecementos non puramente lingüísticos (taller de solidariedade, obradoiro de educación viaria, aprendizaxe e práctica dun novo deporte, dunha nova técnica artística...).
- Afianzamento e confianza nas estratexias básicas para apoiar a comprensión e a expresión oral: uso do contexto visual e non verbal e dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece o alumnado á lingua estranxeira, así como solicitude de repeticións e de reformulacións para asegurar a comprensión.

- Valoración positiva das intervencións orais propias e alleas na lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e coñecer outras culturas.
- Interese por empregar a lingua estranxeira e por aprender o seu uso en novas situacións de comunicación de progresiva complexidade, atendendo á corrección e á adecuación das expresións.
- Interese pola pronuncia coitada, polo ritmo, pola entoación e pola acentuación adecuadas, tanto nas participacións orais como nas imitacións, recitacións e dramatizacións.
- Valoración das actividades realizadas fóra da aula en que a lingua empregada sexa a lingua estranxeira (asistencia a unha obra de teatro, xantar con persoas doutros países, demostración dalgunha habilidade e explicación...)
- Valoración das linguas como medio para comunicarse e relacionarse con compañeiros e compañeiras doutros países, como recurso de acceso á información e como instrumento de enriquecemento persoal ao coñecer culturas e maneiras de vivir diferentes.
- Actitude crítica ante as discriminacións amosadas nas mensaxes procedentes dos diferentes medios de comunicación social, audiovisuais e multimedia.
- Uso dos coñecementos en lingua estranxeira para interpretar mensaxes presentes no propio medio. Presenza da lingua estranxeira en Galicia.

Bloque 2. ler e escribir.

- Asociación de grafía, pronunciación e significado a partir de modelos escritos e de expresións orais coñecidas, así como consolidación das asociacións grafía-son das mensaxes empregadas en situacións funcionais de comunicación.
- Lectura e comprensión de diferentes mensaxes significativas (entrevistas de personaxes de interese, bitácoras, instrucións dun novo xogo, mensaxes de correo, narración dun suceso...) en soporte papel e dixital, adaptadas á competencia lingüística do alumnado, para utilizar información global e específica, no desenvolvemento dunha tarefa ou proxecto ou para gozar da lectura.
- Uso progresivamente autónomo de estratexias de lectura (utilización dos elementos do contexto visual e dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece), identificando a información máis importante, deducindo o significado de palabras e de expresións non coñecidas e empregando dicionarios ou tradutores dixitais.
- Exploración das posibilidades expresivas da lectura de mensaxes en que a expresividade sexa ingrediente fundamental para a comprensión e para o gozo destas (breves obras de teatro, chistes, poemas, cancións, conversas da vida cotiá...)

- Actitude crítica ante as mensaxes procedentes dos medios de comunicación social e da Internet e identificación de valores e de ideas subliminais que supoñan calquera tipo de discriminación ou manipulación.
- Autonomía lectora e identificación e selección de lecturas (contos, folletos, revistas e cómics en lingua estranxeira) na biblioteca da aula e na do centro.
- Interese pola lectura autónoma de textos en lingua estranxeira para obter información e para gozar con eles.
- Lectura e escritura de textos propios de situacións comunicativas habituais de relación social e dos medios de comunicación, así como de textos para aprender e para informarse.
- Valoración da lingua estranxeira como instrumento para comunicarse por escrito con rapaces e rapazas doutros lugares (chat e correo electrónico) e para aprender costumes e aspectos culturais propios dos países onde se fala a lingua estranxeira e doutros onde esta se estuda (manifestacións artísticas e musicais, danzas, festivais, paisaxe, climatoloxía, patrimonio, comidas, deportes, xogos tradicionais e actividades de lecer...).
- Produción de textos escritos sobre temas de interese elaborados de forma cooperativa, seguindo as secuencias do proceso de produción (planificación, xeración de ideas, textualización e revisión), utilizando as tecnoloxías da información para a súa produción, e asegurando que o resultado se acade a través da negociación entre o grupo. Interese por compartir os textos producidos (exposición na aula ou no centro).
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos propios e alleos valorando o seu sentido estético.
- Composición de textos de creación propia asociados a distintas situacións de comunicación, progresivamente máis extensos e ricos en léxico e en estruturas, seguindo as secuencias do proceso de produción (planificación, xeración de ideas, textualización -organización en parágrafos-, e revisión), con diversas intencións comunicativas (contar experiencias, sentimentos, preferencias, regular normas, informar de acontecementos, invitar a actuar con responsabilidade ecolóxica...).
- Interese por empregar as TIC para producir textos e presentacións coa finalidade de transmitirlles a outros rapaces e a outras rapazas aspectos relacionados coa nosa identidade cultural (adaptando ou creando poemas, lendas, cancións e describindo lugares do contorno, personaxes da nosa cultura, xogos e festas populares...).

Bloque 3. Reflexión sobre a lingua e consciencia intercultural.

- Autonomía no emprego dun cartafol propio, manuscrito ou en soporte dixital, onde estarán incluídos unha selección dos mellores traballos, unha reflexión propia da mellor maneira de aprender, autoavaliacións, observacións, curiosidades, fotos,

material real... relacionados coa lingua estranxeira.

- Uso de estratexias como a repetición; a imitación; a memorización; a asociación de palabras e de expresións con xestos, imaxes ou sons; a observación de modelos; a lectura de textos; a utilización de soportes multimedia e de dicionarios para a adquisición de novo léxico, formas e estruturas da lingua.
- Interese por revisar e autocorrir os textos, comparando os procedementos lingüísticos máis frecuentes utilizados coa mesma finalidade nas distintas linguas.
- Confianza na propia capacidade para aprender unha lingua estranxeira, aceptando o erro como parte do proceso e valorando o traballo cooperativo como forma de acadar obxectivos de aprendizaxe individuais e colectivos.
- Activación e reflexión dos coñecementos lingüísticos desenvolvidos nas outras linguas para favorecer a comprensión das mensaxes escritas na lingua estranxeira (relacionar elementos do texto, prescindir de comprender o significado de palabras que non son esenciais, deducir o sentido de palabras e de estruturas).
- Identificación dos propios problemas de comprensión e progresiva superación destes a través de toma de notas en producións orais, da atención ao contexto, da repetición, da memorización...
- Recoñecemento do uso e da funcionalidade dalgunhas formas e estruturas básicas propias da lingua estranxeira previamente utilizadas.

Actitude receptiva cara ás persoas que falan outra lingua e teñen culturas, hábitos, crenzas, opinións e formas de vida diferentes á propia.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE LINGUA ESTRANXEIRA

DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA

O estudo dunha lingua estranxeira contribúe ao desenvolvemento da *competencia en comunicación lingüística* dun xeito directo, completando, enriquecendo e enchendo de novos matices comprensivos e expresivos esta capacidade comunicativa xeneral. Unha aprendizaxe da lingua estranxeira baseado no desenvolvemento de habilidades comunicativas, contribuirá ao desenvolvemento desta competencia básica no mesmo sentido que o fai a primeira lingua.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE LINGUA ESTRANXEIRA AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Competencia para aprender a aprender.

A linguaxe é o principal vehículo do pensamento humano, a ferramenta máis potente para a interpretación e representación da realidade e o instrumento de aprendizaxe por

excelencia, por iso é polo que a área, na medida en que contribúe á mellora da capacidade comunicativa xeneral, o fai tamén á competencia para aprender a aprender. No entanto, a súa maior contribución radica en que a aprendizaxe dunha lingua estranxeira se rendibiliza enormemente se se inclúen contidos directamente relacionados coa reflexión sobre a propia aprendizaxe, para que cada neno e cada nena identifiquen como aprenden mellor e que estratexias os fan máis eficaces. Esa é a razón da introdución no currículo dun apartado específico de reflexión sobre a propia aprendizaxe.

Autonomía e iniciativa persoal.

Á súa vez as decisións que provoca a reflexión antes mencionada favorecen a autonomía e, neste sentido, pódese afirmar que a lingua estranxeira contribúe tamén ao desenvolvemento desta competencia.

Tratamento da información e competencia dixital.

As tecnoloxías da información e a comunicación ofrecen a posibilidade de comunicarse en tempo real con calquera parte do mundo e tamén o acceso sinxelo e inmediato a un fluxo incesante de información que aumenta cada día. O coñecemento dunha lingua estranxeira ofrece a posibilidade de comunicarse utilizándoa. E, o que é máis importante, crea contextos reais e funcionais de comunicación.

Competencia social e cidadá.

As linguas serven aos falantes para comunicarse socialmente, pero tamén son vehículo de comunicación e transmisión cultural. Aprender unha lingua estranxeira implica o coñecemento de trazos e feitos culturais vinculados ás súas diferentes comunidades de falante. Esta aprendizaxe, ben orientada desde a escola, debe traducirse tanto na capacidade como no interese por coñecer outras culturas e por relacionarse con outras persoas, falantes ou aprendices desa lingua. Ao mesmo tempo, o coñecemento doutra lingua e de trazos culturais diferentes aos propios contribúe á mellor comprensión e valoración da propia lingua e cultura e favorece o respecto, o recoñecemento e a aceptación de diferenzas culturais e de comportamento, promove a tolerancia e a integración e axuda a comprender e apreciar tanto os trazos de identidade como as diferenzas.

Competencia artística e cultural.

Para rematar, e aínda que en menor medida, esta área colabora no desenvolvemento da competencia artística e cultural se os modelos lingüísticos que se utilizan conteñen producións lingüísticas con compoñente cultural.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / LINGUA ESTRANXEIRA

- 1. Valorar a lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e para achegarse a rapaces e rapazas doutras culturas que teñen formas de vida diferentes da propia e para descubrir algúns aspectos culturais diferentes e semellantes á identidade galega través de diferentes canles de comunicación.*

Con este criterio avaliarase a actitude positiva de respecto cara á aprendizaxe dunha nova cultura e o interese por descubrir semellanzas e diferenzas coa identidade propia. Valorarase tamén o esforzo por empregar a lingua estranxeira para establecer relacións persoais a través de correspondencia escolar utilizando

as novas tecnoloxías, tanto na interacción oral como na elaboración de comunicacións escritas.

2. *Empregar a lingua estranxeira como instrumento para a construción de novas aprendizaxes que non sexan puramente lingüísticas (obradoiro de solidariedade, de educación viaria, aprendizaxe e práctica dun xogo deportivo, dunha técnica artística...).*

Trátase de valorar a capacidade para empregar e identificar a lingua estranxeira non só como instrumento de comunicación e de convivencia, senón tamén como medio de acceso ao coñecemento.

3. *Comprender o sentido global de mensaxes orais significativas e identificar informacións específicas destas emitidas en diferentes situacións de comunicación, procedentes de distintas fontes e en diversos formatos.*

Avalíase con este criterio a capacidade de comprender mensaxes, informacións e conversas claras e sinxelas emitidas en diferentes contextos situacionais e mediante diversos formatos e fontes; mensaxes, informacións e conversas en que se utilicen as expresións e o vocabulario máis frecuente sobre o contorno persoal e familiar básico, os xogos, os deportes, os contidos abordados noutras áreas e outros temas actuais do interese do alumnado. Avaliarase tamén a utilización de estratexias para comprender os textos orais, tales como relacionar elementos do texto e do contexto, prescindir de comprender o significado de palabras que non son esenciais e deducir o sentido de vocábulos e de estruturas.

4. *Manter conversas cotiás sobre temas de interese coñecidos e traballados con anterioridade en situacións de comunicación funcionais, respectando as normas básicas dos intercambios, como esperar a quenda, escoitar e mirar a quen fala e interesarse polas intervencións alleas.*

Con este criterio preténdese comprobar se o alumnado é quen de comunicarse en situacións habituais sobre temas coñecidos e traballados previamente para expresar necesidades inmediatas como facer peticións, organizar a actividade, traballar en equipo, pedir aclaracións ou axuda. Avalíase a capacidade de utilizar expresións e enunciados para falar en termos sinxelos sobre a súa familia e outras persoas, sobre o tempo atmosférico, a roupa, os libros, os xogos e sobre contidos das diferentes áreas. Tamén se valorará a actitude coa que participa nos intercambios e se manifesta interese polas intervencións das demais persoas.

5. *Localizar en mensaxes escritas en diversos formatos, e relacionadas cos intereses dos rapaces e das rapazas, información explícita e realizar inferencias directas baseadas no contexto.*

Este criterio avalía a capacidade de ler e de identificar e entender información ou ideas relevantes explícitas en textos, máis complexos e extensos ca nos ciclos anteriores, que traten temas do interese do alumnado. Tamén se valora a habilidade para transcender o significado superficial e facer inferencias directas baseadas no texto e no contexto, así como para transferir coñecementos doutras linguas.

6. *Compoñer mensaxes escritas significativas atendendo ás persoas a quen van dirixidas, ao tipo de texto e á finalidade, tanto en soporte papel como dixital, e elaboradas de forma cooperativa.*

Avaliar a capacidade do alumnado de producir, a partir de modelos, textos curtos e diversos sobre temas relacionados cos seus intereses atendendo aos diferentes elementos da comunicación. Valorarase especialmente a atención prestada ás fases de produción do texto (planificación, xeración de ideas, textualización-organización en parágrafos e revisión) e a negociación no grupo para chegar ao resultado final.

7. *Usar formas e estruturas básicas propias da lingua estranxeira, incluíndo aspectos de ritmo, de acentuación, e de entoación en diferentes contextos comunicativos de forma significativa.*

Trátase de coñecer a capacidade de producir progresivamente, con maior corrección e intelixibilidade, aspectos fonéticos, de ritmo, de acentuación e de entoación da lingua estranxeira durante a participación activa en actividades diversas a partir de modelos.

8. *Empregar algunhas estratexias para aprender a aprender, como facer preguntas pertinentes para obter información, pedir aclaracións, utilizar dicionarios bilingües e monolingües, acompañar a comunicación con xestos, buscar, recompilar e organizar información en diferentes soportes, utilizar as TIC para contrastar e comprobar información e identificar algúns aspectos que axudan ao alumnado a aprender mellor.*

Este criterio pretende avaliar a utilización de estratexias básicas que favorecen o proceso de aprendizaxe. Tamén se avaliará a capacidade de ir valorando os propios progresos e de identificar recursos e estratexias que lle axudan ao alumnado a aprender mellor.

9. *Amosar comprensión, tolerancia e respecto cara ás diferenzas de todo tipo, adoptando unha actitude positiva ante culturas e opinións alleas.*

Trátase de comprobar o coñecemento e a valoración do alumnado sobre a realidade plural do mundo onde vive e a súa actitude aberta e positiva cara ás diferenzas.

10. *Aplicar estratexias que favorezan a creatividade na produción de mensaxes próximas ao alumnado a partir dun contexto concreto e utilizando a educación artística, as tecnoloxías da comunicación e da información...*

Preténdese avaliar a capacidade dos nenos e das nenas de crear as súas propias mensaxes comunicativas, tomando como exemplo modelos actuais dos diferentes medios e empregando as diversas linguaxes que posibilitan a comunicación: verbal, non verbal, artística, audiovisual e informática.

11. *Recoñecer, identificar e valorar algúns aspectos socioculturais do país ou países onde se fala a lingua estudada, identificando semellanzas e diferenzas coa nosa realidade. Demostrar curiosidade e interese por buscar información a través de diferentes medios.*

Preténdese comprobar se o alumnado coñece, identifica e localiza algúns aspectos socioculturais dos países onde se fala a lingua estranxeira e se é quen de establecer comparacións construtivas coa cultura propia, avanzando nunha conciencia intercultural.

12. *Amosar confianza e interese por transmitir diferentes aspectos da propia cultura a outros nenos e nenas empregando o idioma estranxeiro oralmente e por escrito e valorando positivamente o que desde a nosa cultura podemos ofrecer.*

Trátase de que o alumnado sexa consciente da importancia da súa propia identidade e de que amose confianza ao transmitir aspectos significativos desta.

OBXECTIVOS DE ETAPA / MATEMÁTICAS

- Apreciar o papel das matemáticas na vida cotiá, gozar co seu uso e recoñecer o valor de actitudes como a exploración de distintas alternativas, a conveniencia da precisión ou a perseveranza na busca de solucións.
- Recoñecer situacións do medio habitual do alumnado que requiran, para a súa comprensión ou tratamento, de operacións elementais de cálculo; formulalas mediante formas sinxelas de expresión matemática ou resolvelas empregando os algoritmos correspondentes; valorar o sentido dos resultados, a presentación ordenada e clara e a explicación oral e por escrito dos procesos seguidos.
- Empregar o coñecemento matemático para comprender, valorar e producir informacións e mensaxes sobre feitos e situacións da vida cotiá e recoñecer o seu carácter instrumental para outros campos de coñecemento.
- Coñecer, valorar e adquirir seguridade nas propias habilidades matemáticas para afrontar situacións diversas que permitan gozar dos aspectos creativos, estéticos ou utilitarios e confiar nas súas posibilidades de uso.
- Empregar e elaborar instrumentos e estratexias persoais de cálculo mental e de medida, así como procedementos de orientación espacial, en contextos de resolución de problemas, decidindo, en cada caso, as vantaxes do seu uso e valorando a coherencia dos resultados.
- Utilizar de forma axeitada as tecnoloxías da información e da comunicación, a biblioteca e calquera outro recurso pertinente do que se dispoña, tanto no cálculo como na busca, tratamento e representación de informacións diversas.
- Identificar formas xeométricas do contorno natural e cultural, empregando o coñecemento dos seus elementos e propiedades para describir a realidade e desenvolver novas posibilidades de acción.
- Empregar técnicas elementais de recollida de datos para obter información sobre fenómenos e situacións do contorno do alumnado; representala de xeito gráfico e numérico e acadar un xuízo sobre ela mesma.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / MATEMÁTICAS

- Ler, escribir, descompor e comparar números de ata 9 cifras.
- Ler e escribir números romanos.
- Recoñecer os múltiplos e os divisores dun número natural e calcular o m.c.m. e m.c.d. de varios números.
- Ler, escribir e calcular o valor dunha potencia; e recoñecer e calcular a raíz cadrada.
- Utilizar os números enteiros en situacións da vida cotiá.
- Resolver situacións de suma, resta, multiplicación e división, facer estimacións e comprobar resultados coa calculadora.
- Ler e escribir fraccións e números decimais, e realizar cálculos de suma, resta, multiplicación e división.
- Realizar operacións combinadas respectando a xerarquía das operacións.
- Resolver problemas calculando a media, a mediana, a moda e o rango dun conxunto de datos numéricos.
- Recoñecer e utilizar as unidades de lonxitude, capacidade, masa e superficie.
- Efectuar cálculos e resolver problemas con unidades de tempo e unidades monetarias (euro).
- Identificar, describir e trazar liñas, ángulos, formas e corpos xeométricos.
- Clasificar formas e corpos xeométricos, e calcular áreas de figuras planas.
- Interpretar e representar datos en gráficos de barras, lineais, de sectores, histogramas e pictogramas.
- Interpretar e representar itinerarios, planos, mapas, etc., utilizando escalas ou coordenadas.
- Presentar de forma clara, limpa e ordenada os cálculos, o trazado de figuras xeométricas, os gráficos...
- Sentir curiosidade e interese por coñecer as relacións numéricas e xeométricas.
- Valorar a utilidade das matemáticas na vida diaria.
- Mostrar interese polas situacións lúdicas das matemáticas e por colaborar cos demais nas actividades colectivas.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / MATEMÁTICAS**Bloque 1. Espazos e formas.**

- Interpretación, análise e representación elemental (bosquexos, planos e maquetas) do espazo próximo. Introducción ao concepto de escalas.
- Comprensión e emisión de informacións relativas ao contorno físico, aos obxectos e á arte utilizando o vocabulario básico relativo a formas, relacións (paralelismo, perpendicularidade, simetría), posicións ou elementos referenciais (coordenadas, puntos, distancias, ángulos e xiros) e outras nocións xeométricas (perímetro e superficie).
- Experimentación con ampliacións e con reducións de figuras como introdución á noción de semellanza, así como coa realización de simetrías por dobramento e con espellos.
- Interese e perseveranza na busca de solucións ante situacións de incerteza relacionadas coa organización e utilización do espazo.
- Utilización de instrumentos de debuxo (regra, escuadro, transportador, compás...) e programas informáticos para a construción e exploración de formas e de elementos xeométricos.
- Obtención experimental (mediante varios procedementos como a descomposición ou o debuxo en cuadrícula), para a resolución de problemas en situacións funcionais, de perímetros e áreas de figuras xeométricas. Contraste de estratexias e conclusións.
- Manipulación de figuras planas (polígonos, circunferencia e círculo) e de corpos xeométricos (cubo, prisma, pirámide, cono, cilindro e esfera) para formalas a partir doutras por composición e descomposición, atopar relacións entre os seus elementos, establecer pautas para a súa construción e atopar regularidades e simetrías.
- Comparación, descrición e clasificación de figuras e de corpos xeométricos atendendo a diferentes criterios e elementos.
- Sensibilidade para apreciar a xeometría no mundo real.
- Interese pola precisión na descrición e na representación de formas xeométricas e pola presentación clara e ordenada dos traballos xeométricos.
- Confianza nas propias posibilidades para utilizar as construcións xeométricas, os obxectos e as relacións espaciais para resolver problemas en situacións reais.

Bloque 2. Cantidades.

- Uso de diferentes fontes e recursos (libros, ordenador, persoas expertas...) para atopar informacións sobre as relacións entre as necesidades sociais, os descubrimentos matemáticos e as mulleres e os homes que os produciron.
- Busca e recollida de información sobre os sistemas de numeración en culturas anteriores e sobre a súa influencia na actualidade.
- Recoñecemento do papel da matemática na vida cotiá, tanto en contextos escolares e en diferentes áreas como noutros ámbitos próximos.
- Identificación de aspectos cuantitativos da vida cotiá que se poden expresar empregando diferentes tipos e sistemas (romano, arábigo) de números.
- Resolución de problemas co uso de diferentes tipos de números, interpretando o seu valor e as súas funcións (contar, medir, ordenar, expresar particións, codificar informacións, distinguir elementos...).
- Lectura, escritura, seriación, ordenación, descomposición, comparación (e expresión dos resultados da comparación, exactos ou por tenteo, segundo a situación) e representación na recta numérica de distintos tipos de números (naturais, enteiros, fraccións, decimais ata as centésimas) en contextos reais.
- Manipulación de números diversos explorando as regularidades, atopando equivalencias e correspondencias entre eles.
- Recoñecemento das propiedades dos números: múltiplos, divisores, números primos e números compostos. Clasificación de números en primos e compostos buscando divisores. Utilización da táboa de multiplicar para identificar múltiplos e divisores.
- Valoración da utilización dunha linguaxe numérica e cuantitativa cada vez máis precisa e rigorosa.
- Resolución de problemas da vida cotiá en que se observen as fases de decodificación, modelización, verificación e explicitación, que implican: planificación, anticipación, hipotetización e contraste de opinións, verbalización, xuízo crítico, consciencia-control-revisión do proceso, emprego de máis dun procedemento de resolución, presentación de datos con orde e claridade, utilización da calculadora en función da complexidade dos cálculos e formulación de razoamentos que argumenten a validez dunha solución (identificando, se é o caso, os erros).
- Valoración das achegas estratéxicas das outras persoas e perseveranza na busca de solucións e de datos precisos.
- Colaboración activa e responsable no traballo en equipo, manifestando iniciativa para resolver problemas que implican a aplicación dos contidos estudados.
- Realización de cálculos numéricos sinxelos (suma, resta, multiplicación e división con distintos tipos de números), en situacións de resolución de problemas, usando diferentes procedementos (algoritmos escritos, cálculo mental, tenteo, estimación,

calculadora, ordenador...), segundo a natureza do cálculo e a súa complexidade, decidindo sobre a razoabilidade dun resultado obtido ou estimado.

- Cálculo en situacións cotiás e familiares en que se recollan a xerarquía das operacións e os usos da paréntese, o automatismo dos algoritmos das operacións básicas, as propiedades das operacións, as estratexias persoais, o emprego dos instrumentos de cálculo e mais a presentación dos cálculos e dos resultados de xeito ordenado e claro.
- Aplicación de porcentaxes en situacións cotiás (compra, particións, orzamentos...) facendo correspondencias sinxelas entre elas, as fraccións e os decimais.
- Introducción ao concepto de potencia como produto de factores iguais. Cadrados e cubos.
- Selección, en contextos de resolución de problemas da vida cotiá, dos instrumentos e das unidades de medida usuais máis adecuados, facendo previamente estimacións e expresando con precisión medidas de lonxitude, de superficie, de peso, de capacidade, de amplitude de ángulos e de tempo.
- Resolución de problemas de medida en que se recollan os seguintes aspectos: planificación e control de proceso; selección e uso correcto dos instrumentos máis pertinentes en cada caso; uso de estratexias persoais; estimación de magnitudes facendo previsións razoables; conversión, se cómpre, dunhas unidades noutras da mesma magnitude; expresión dos resultados nas unidades adecuadas usando a simboloxía; explicación dos razoamentos e dos procesos levados a cabo.
- Desenvolvemento de estratexias persoais para medir perímetros e superficies de figuras e de obxectos de maneira exacta e aproximada. Comparación de superficies de figuras planas por superposición, descomposición e medición.
- Identificación dalgunhas medidas tradicionais usadas na bisbarra e de ámbito local.
- Medición do tempo (analóxica ou dixitalmente), busca de maior precisión co emprego dos minutos e dos segundos. Cálculo das equivalencias e transformacións entre horas, minutos e segundos, en situacións cotiás.
- Medición de aberturas e de xiros co uso de ángulos, así como utilización de instrumentos convencionais para medir graos.
- Utilización da medición e das medidas para resolver problemas, comprender e transmitir informacións, validando o resultado de medida en contraste coas propias hipóteses e co obtido por compañeiras e compañeiros.
- Interese por utilizar con coidado e precisión diferentes instrumentos de medida e ferramentas tecnolóxicas e mais por empregar unidades adecuadas.
- Valoración das vantaxes de dispor dun sistema convencional de medida e comprensión de que a medida é unha aproximación e que a unidade escollida afecta a precisión.

Bloque 3. Tratamento da información e azar.

- Resolución e formulación de problemas en que interveñan a lectura, a interpretación e a análise crítica de representacións gráficas de datos do contorno.
- Recollida, selección, análise, organización e rexistro de datos utilizando técnicas elementais de enquisa, de observación e de medición.
- Representación gráfica da información mediante táboas de datos, diagramas de barras, diagramas lineais, diagramas de sectores...
- Interpretación e extracción da información que fornecen a media aritmética, a moda e o rango, e aplicación destas a situacións familiares e concretas.
- Disposición á elaboración e á presentación de gráficos e de táboas de forma ordenada e clara.
- Valoración da importancia de analizar criticamente as informacións que se presentan a través de gráficos estatísticos e da tendencia a explorar todos os elementos das gráficas evitando interpretacións parciais e precipitadas.
- Obtención e emprego de información para a realización de gráficos.
- Valoración do uso das novas tecnoloxías nos ámbitos gráficos en que son precisas.
- Recoñecemento da presenza do azar na vida cotiá. Distinción entre situacións aleatorias e as que non o son.
- Estimación e predición de resultados posibles en situacións aleatorias (xogos ou cotiás) e uso de terminoloxía básica para describir situacións e experiencias de azar (posibles, imposibles, probables, seguros...). Comparación de resultados posibles cos obtidos en experiencias aleatorias cotiás.
- Valoración da necesidade de reflexión, razoamento e perseveranza para superar as dificultades implícitas na resolución de problemas.

Confianza nas propias posibilidades e interese por empregar as ferramentas tecnolóxicas na comprensión dos contidos funcionais.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE MATEMÁTICAS
DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA MATEMÁTICA

Para lograr a adquisición desta competencia, o alumno debe...

- Ser quen de coñecer e valorar a presenza das informacións numéricas na vida cotiá, manexar os números nos seus diferentes contextos e empregalos con distintas finalidades.**

No terceiro ciclo o alumno aprenderá os números ata doce cifras, as fraccións, os números decimais e os números enteiros, así como os múltiples usos de todos eles. Traballará coas distintas situacións cotiás onde aparecen, e manexará diferentes formas nas que se poden presentar. Tamén realizará a súa representación de diferentes xeitos e traballará a súa lectura, escritura e descomposición a partir das distintas ordes de unidades, e aprenderá a comparar números.

- **Ser quen de realizar cálculos e estimacións con números, identificando situacións onde sexan necesarios e expresando o proceso seguido.**

As operacións de suma, resta, multiplicación e división constitúen unha parte substancial dos contidos do terceiro ciclo. Ademais, traballarase as porcentaxes e a proporcionalidade, así como as aproximacións e estimacións. Durante todo o ciclo, o alumno asociará estas operacións con situacións reais nas que as aplicará. O cálculo mental traballarao tamén de forma sistemática.

- **Ser quen de utilizar distintas unidades de medida, estimar medidas de magnitudes e expresar os resultados na unidade adecuada.**

O alumno, ao longo deste ciclo, traballará coas unidades de medida das magnitudes máis importantes (lonxitude, capacidade, masa e superficie) e utilizaras en contextos reais variados, expresando os resultados na unidade adecuada. Tamén se dedicará especial atención á estimación de magnitudes e ao traballo con tempo e diñeiro.

- **Ser quen de recoñecer a presenza de liñas, formas e corpos xeométricos na realidade, aplicar as súas características para describir situacións e utilizalas con distintos fins.**

No referente ao plano, o alumno traballará os distintos tipos de figuras planas (polígonos e círculos), os seus elementos, clasificación e trazado; e os ángulos, os seus elementos, clasificación, medida e trazado. Tamén aprenderá a calcular o perímetro e a área dun polígono e un círculo.

O traballo co espazo concretarase no estudo dos corpos xeométricos (prismas, pirámides, cilindros, conos e esferas) e os seus elementos. Ademais, traballarase o cálculo do volume de ortoedros e cubos.

- **Ser quen de utilizar e elaborar estratexias de resolución de problemas, escoller a máis adecuada en cada caso e aplicala seguindo un proceso de resolución ordenado.**

Durante todo o ciclo, o alumno recoñecerá e resolverá diferentes tipos de problemas, todos eles con dous ou máis operacións e enfocados a situacións cotiás. Os alumnos aprenderán a seguir un proceso ordenado de resolución e coñecerán e utilizarán diferentes estratexias para resolver os problemas, tendo tamén a oportunidade de inventar problemas propios.

- **Ser quen de recoller datos e informacións do contorno que o rodea, representar a información en distintas formas, interpretala e producir mensaxes con ela.**

No terceiro ciclo os alumnos aprenderán a interpretar gráficos de barras, gráficos lineais, pictogramas, histogramas e gráficos de sectores. A partir deles, extraerán a información que lles permitirá contestar preguntas e resolver problemas. Tamén

traballarán a probabilidade e o cálculo de medidas estatísticas (media, mediana, moda e rango).

- **Ser quen de recoñecer a presenza e o papel das *Matemáticas* no noso mundo, valorar a importancia da creatividade e o rigor ao utilizalas e confiar nas súas propias habilidades.**

Os alumnos chegarán a recoñecer e apreciar a utilidade das *Matemáticas* na súa vida cotiá, ao realizar actividades de distintos tipos centradas sempre en contextos reais. O traballo sistemático e organizado permitiralles tomar conciencia da importancia de ser ordenados e coidadosos.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE MATEMÁTICAS AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Competencia en comunicación lingüística.

Para desenvolver esta competencia, ao traballar as *Matemáticas* os alumnos deben pór especial atención na incorporación dos termos matemáticos á linguaxe usual e o seu uso correcto, na descrición verbal dos procesos e na comprensión dos textos que se lles ofrecen (en especial, os problemas). É necesario que os alumnos falen, escriban, escoiten e expliquen o proceso seguido no seu traballo matemático.

Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.

A área de Matemáticas permite aos alumnos comprender, describir e interactuar co contorno físico que os rodea. O traballo coas posicións no espazo, as figuras e corpos xeométricos, a simetría... capacítaralos para ser competentes no emprego de planos, mapas, rutas... Da mesma xeito, os contidos de números, operacións e medida axúdanlles a comprender a realidade, e a interactuar con ela. Co estudo dos gráficos entenden e producen informacións sobre o contorno.

Tratamento da información e competencia dixital.

Esta área contribúe á adquisición desta competencia de varias formas. Por unha banda, achega destrezas como a comparación de números, a aproximación, as distintas formas de expresar e de usar os números...; e por outro, traballa a recollida e tabulación de datos, e a interpretación e representación de táboas de dobre entrada e dos tipos de gráficos máis comúns.

Competencia social e cidadá.

Valores como o rigor, o coidado, a perseveranza están asociados ao traballo matemático. Do mesmo xeito, o traballo en equipo e a consideración e reflexión sobre as opinións e puntos de vista dos outros (por exemplo, ao resolver problemas) contribúen ao desenvolvemento desta competencia.

Competencia cultural e artística.

O saber matemático é parte fundamental do coñecemento da humanidade, e contidos como os tratados en Xeometría permiten o alumno comprender, de xeito máis efectivo, as manifestacións artísticas, e ser quen de utilizalos para crear obras propias.

Competencia para aprender a aprender.

O desenvolvemento de nocións matemáticas firmes e o manexo preciso da información son instrumentos que facilitan posteriores aprendizaxes. De igual xeito,

actitudes como a autonomía e o esforzo potencianse ao abordar situacións complexas de xeito sistemático. A verbalización dos procesos seguidos axuda tamén á reflexión sobre o aprendido e a consecución dunha aprendizaxe efectiva.

Autonomía e iniciativa persoal.

As *Matemáticas* contribúen á consecución desta competencia desde os contidos asociados á resolución de problemas, que é un dos eixos fundamentais da área. A contribución a esta competencia realízase desde tres vertentes principais: a planificación, a xestión dos recursos e a valoración dos resultados. A resolución de situacións abertas fomenta a confianza nas propias capacidades.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / MATEMÁTICAS

1. *Resolver e formular problemas para os que cumpra recoñecer os aspectos cuantitativos da vida cotiá que se poden expresar empregando números e para os que haxa que ler, escribir, comparar, seriar, descompoñer, representar e ordenar (utilizando razoamentos apropiados) distintos tipos de números (naturais, enteiros, fraccións e decimais ata as centésimas).*

Con este criterio preténdese comprobar que se manexan, en situacións de resolución de problemas da vida real, diferentes tipos de números, interpretando o seu valor e as súas funcións (contar, medir, ordenar, expresar particións, codificar informacións, distinguir elementos) e sendo quen de intercalar números escritos de diferentes xeitos.

Avaliarase a capacidade de recoñecer aspectos cuantitativos da vida cotiá que se poden expresar empregando números e de comparar cantidades lendo con seguridade e soltura os números; interpretando e expresando os resultados da comparación exactos ou por tenteo, segundo a situación; amosando coñecemento da simboloxía das relacións numéricas; representándoos na recta numérica e explorando regularidades nos números.

2. *Utilizar os números decimais, os fraccionarios e as porcentaxes sinxelas para interpretar e intercambiar información en contextos da vida cotiá.*

Con este criterio preténdese valorar a capacidade de identificar e utilizar diferentes tipos de números como operadores na interpretación e na resolución de problemas. Compróbase a utilización deses números en contextos reais (situacións de compra, gastos, orzamentos...), establecendo equivalencias e correspondencias entre eles.

3. *Resolver problemas sinxelos, anticipando unha solución razoable, buscando o proceso de resolución máis adecuado, amosando actitudes de valoración das diferentes estratexias e perseveranza na busca de datos e de solucións precisas. Expressar de xeito ordenado e claro, oralmente e por escrito, o proceso seguido na resolución de problemas.*

Este criterio está dirixido a comprobar a capacidade na resolución de problemas, atendendo ao proceso seguido (en que se observan as fases de decodificación,

modelización, verificación e explicitación) que implica: planificación; anticipación; hipotetización; relectura; verbalización; xuízo crítico; colaboración activa e responsable no traballo en equipo; valoración das achegas das outras persoas; perseveranza na busca de solucións e dos datos precisos; confianza nas propias capacidades; consciencia, control e revisión do proceso e habilidade para empregar máis dun procedemento de resolución.

Trátase de verificar que, ante un problema, as alumnas e os alumnos tentan resolvelo de forma lóxica e reflexiva.

Comprobarase que comprenden a importancia que a orde e a claridade teñen na presentación de datos e na busca da solución correcta para detectar os posibles erros, para explicar o razoamento seguido e para argumentar sobre a validez dunha solución.

4. *Realizar operacións e cálculos numéricos sinxelos, en situacións de resolución de problemas, mediante diferentes procedementos (incluído o cálculo mental) que fagan referencia implícita ás propiedades das operacións. Aposar gusto pola presentación ordenada e clara dos cálculos e dos resultados.*

Trátase de comprobar a capacidade de operar cos números coñecendo a xerarquía das operacións, amosando automatismo dos algoritmos das operacións básicas, utilizando as propiedades das operacións (cando facilitan a realización de cálculos) e as estratexias persoais, usando diferentes procedementos (algoritmos escritos, cálculo mental, tenteo, estimación, calculadora, ordenador) segundo a natureza do cálculo e a súa complexidade, coidando o emprego dos instrumentos de cálculo, decidindo sobre a razoabilidade dun resultado obtido e mais presentando os cálculos e resultados de xeito ordenado e claro.

5. *Seleccionar, en contextos de resolución de problemas familiares, os instrumentos e unidades de medida usuais máis adecuados, facendo previamente estimacións e expresando con precisión medidas de lonxitude, de superficie, de peso, de capacidade, de amplitude de ángulos e de tempo.*

Con este criterio preténdese detectar a capacidade de solucionar problemas de medida planificando e controlando o proceso; escollendo os instrumentos máis pertinentes en cada caso; usando eses instrumentos de medida adecuadamente; desenvolvendo estratexias persoais para medir: estimando a medida de magnitudes de lonxitude, de capacidade, de peso... e de tempo facendo previsións razoables; utilizando con corrección as unidades de medida máis usuais en función do obxecto de medición e identificando algunhas medidas tradicionais usadas na bisbarra, pero valorando as vantaxes de dispor dun sistema convencional de medida; convertendo, se cumprir, unhas unidades noutras da mesma magnitude; expresando os resultados das medicións que se realicen nas unidades de medida máis adecuadas; comprendendo que a medida é unha aproximación e que a unidade escollida afecta a precisión e mais explicando oralmente e por escrito, con progresiva autonomía, os razoamentos e procesos levados a cabo.

6. *Interpretar representacións espaciais (bosquexo dun itinerario, planos de casas e maquetas) realizadas a partir dun sistema de referencia e de obxectos e situacións familiares coa finalidade de resolver problemas.*

Este criterio pretende avaliar o desenvolvemento da capacidade de interpretar bosquexos, planos e maquetas sinxelas que representan espazos familiares para resolver problemas.

Valórase a situación e a descrición de figuras nunha representación espacial por medio de coordenadas, de puntos de referencia e de distancias.

Tamén se comprobará a utilización de sistemas cada vez máis convencionais de representación espacial para obter ou comunicar información relacionada co espazo próximo.

7. *Empregar as nocións xeométricas de paralelismo, perpendicularidade, simetría, perímetro e superficie para describir, comprender e resolver problemas de situacións da vida cotiá.*

É importante detectar se o alumnado coñece estas nocións e sabe usar os termos correspondentes para comprender e emitir informacións sobre a vida cotiá, a natureza e a arte, e en particular se son utilizadas no razoamento e na resolución de problemas xeométricos do contorno.

Valorarase a capacidade de usar medios pertinentes para medir perímetros e áreas de figuras xeométricas e a de calculalos experimentalmente ou mediante a descomposición noutras máis sinxelas realizando, se cómpre, estimacións acordadas coa idade do alumnado e amosando razoamento espacial na análise de propiedades das figuras.

8. *Resolver e formular problemas en que cumpra realizar, ler, interpretar e comunicar con representacións gráficas resultados dun conxunto de datos relativos ao contorno inmediato.*

Trátase de comprobar, en actividades de resolución e de formulación de problemas, a capacidade do alumnado para recoller (a través de enquisas, de observación, de medición) e para rexistrar unha información que se poida cuantificar; de utilizar algúns recursos sinxelos de representación gráfica (como táboas de datos, barras, diagramas lineais) e de comprender, analizar criticamente e comunicar a información así expresada.

Valorarase tamén o uso de programas informáticos para deseñar gráficas sinxelas. Así mesmo, observarase se o alumnado valora a expresividade da linguaxe gráfica como forma de representar datos e se se inicia na tendencia a explorar todos os elementos das gráficas evitando interpretacións parciais e precipitadas.

9. *Facer estimacións baseadas na experiencia sobre o resultado (posible, imposible, seguro, igual ou máis ou menos probable) de xogos sinxelos de azar para comprobar o dito resultado.*

Comprobarase que as nenas e os nenos comezan a facer predicións sinxelas e estimacións en situacións aleatorias; a constatar en situacións cotiás e de xogos de azar que hai sucesos imposibles, sucesos que con case toda seguridade se producen, ou que se repiten, sendo esa repetición máis ou menos probable; a usar terminoloxía de

azar acorde coa súa idade.

Trátase de verificar, pois, nocións baseadas na súa experiencia.

OBXECTIVOS DE ETAPA / RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

O ensino da *Relixión e moral católica* na etapa de Educación Primaria ten como obxectivo o desenvolvemento das seguintes capacidades:

- Coñecer os aspectos básicos das relixións xa desaparecidas relacionándoas co cristianismo.
- Recoñecer os fundadores e algúns elementos distintivos das grandes relixións vixentes, na súa resposta ás preguntas básicas sobre o sentido da vida e o compromiso dos crentes.
- Coñecer a Biblia, a súa estrutura e sentido, identificando algúns textos básicos como Palabra de Deus.
- Descubrir a acción de Deus na natureza e na persoa, como fundamento e fonte dos valores básicos do ser humano.
- Identificar algúns personaxes fundamentais da Historia da salvación e a súa resposta de fe, descubriendo o valor central da persoa de Xesucristo e a resposta de fe da Virxe María.
- Valorar a novidade do amor de Deus que nos salva do pecado e da morte, polo seu Fillo Xesucristo e a través da vida e acción salvífica da Igrexa, Corpo de Cristo.
- Identificar o significado dalgúns acontecementos, formulacións, expresións e textos básicos da mensaxe cristiá, que faciliten a comprensión da vida do Espírito Santo no mundo e na Igrexa.
- Identificar a Igrexa nas súas manifestacións, coñecer a presenza de Deus e a súa graza nos sacramentos, e o servizo eclesial prestado polos apóstolos e os seus sucesores.
- Comprender e distinguir o sentido sacro, festivo, cultural e celebrativo das festas e os seus ritos nas relixións monoteístas, relacionándoas cos aspectos culturais e celebrativos da liturxia.
- Analizar a xerarquía de valores, actitudes e normas que conforman o ser cristián e aplicarlos ás distintas situacións da vida.
- Valorar que a fe cristiá implica asumir responsabilidades, coñecer e comprender a raíz e o sentido da acción e do compromiso cristián, e manter unha actitude de tolerancia e respecto ante os sistemas éticos das distintas relixións.

- Coñecer, valorar e respectar o patrimonio relixioso, artístico e cultural, que se manifesta a través da linguaxe simbólica e icónica da arquitectura, pintura, literatura, música e liturxia, como expresión da fe católica e doutras relixións.
- Descubrir que o destino eterno do ser humano empeza aquí como don que xorde da vitoria de Cristo sobre a morte.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

- Recoñecer a Biblia como colección de libros sacros do Cristianismo, agrupados en dúas coleccións: Antigo e Novo Testamento.
- Ler a Biblia con respecto e descubrir nela os ensinamentos que Deus quixo transmitir a través de acontecementos, relatos, poemas, preceptos, máximas e outros xéneros literarios.
- Diferenciar, no relato da creación, a roupaxe literaria e o ensino fundamental que Deus nos transmite.
- Relacionar as figuras de Abrahán e Moisés, respectivamente, coa Promesa divina de salvación e coa Alianza do Sinaí tras a liberación de Israel da escravitude de Exipto.
- Recoñecer a Abrahán como referencia común das tres grandes relixións monoteístas.
- Recoñecer que, en Xesús de Nazaret, Fillo de Deus, se realiza plena e definitivamente a salvación prometida por Deus a Abrahán.
- Facer referencia a pasaxes evanxélicas nas que se pon de manifesto a natureza humana de Xesús e a pasaxes nas que se manifesta a súa natureza divina.
- Comprender o concepto Reino de Deus e o seu programa: Benaventuranzas, Sermón da montaña e identificar a Igrexa como reino de Deus na terra.
- Coñecer como celebra a Igrexa a memoria do Señor: Domingo, Nadal, Semana Santa e Pascua de Resurrección.
- Recoñecer que Cristo é o fundador e a cabeza da Igrexa e que, nela, dentro da igualdade esencial de todos, cada cristián ten unha función ao servizo da comunidade.
- Identificarse como membro da Igrexa diocesana e coñecer os niveis de organización eclesial: Igrexa universal, diocese, parroquia.
- Valorar o acontecemento de Pentecostés como o impulso do Espírito Santo para o nacemento da Igrexa e coñecer o modo de vida das primeiras comunidades.

- Recoñecer que a Igrexa conduce á salvación mediante a oración, o cultivo das virtudes, o perdón dos pecados e a celebración dos sacramentos.
- Valorar os sacramentos do Matrimonio e da Orde sacerdotal como carismas ao servizo da comunidade. E coñecer a función da familia e do sacerdocio cristián.
- Identificar os signos de pertenza á comunidade eclesial, comunidade de fe, amor e testemuño, e desenvolver sentimentos de integración nela.
- Coñecer os episodios máis notables da vida de María e o contido das festas principais na súa honra: Nai de Deus, Inmaculada Concepción e Asunción.
- Identificar as preguntas transcendentais da humanidade e diferenciar as dos interrogantes da ciencia ou a cultura.
- Descubrir no contorno signos de presenza da fe cristiá: na linguaxe, na arte, nos costumes, nas festividades, na historia, nos cemiterios, etc.
- Recoñecer o politeísmo como característica das relixións da Antigüidade e coñecer algunhas das súas manifestacións en Mesopotamia, Exipto, Grecia e Roma.
- Coñecer os elementos fundamentais do xudaísmo: monoteísmo, Lei e templo.
- Coñecer algúns trazos importantes do hinduísmo e do budismo: valor da interioridade, respecto aos demais e á natureza.
- Desenvolver actitudes de respecto e diálogo fronte a outras crenzas.
- Descubrir o valor da conciencia rectamente formada, como guía e xuíz dos nosos actos.
- Desenvolver actitudes de respecto á dignidade da persoa e de denuncia de todo atentado aos dereitos humanos fundamentais.
- Identificar e coñecer o funcionamento dalgunhas organizacións promovidas pola Igrexa ao servizo dos Dereitos Humanos.
- Valorar as achegas positivas da Igrexa ao ecumenismo, ao diálogo interrelixioso, á paz e ao desenvolvemento dos pobos

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

1. A estrutura da relixión. O concepto de *Deus* e de *home*. Orixe e destino do home. As mediacións.
2. Manifestacións da estrutura do fenómeno relixioso na antigüidade (Mesopotamia, Exipto, Grecia e Roma).

3. As respostas ás grandes preguntas do ser humano no xudaísmo, o cristianismo e o islam. O sentido e alcance da fe e as boas obras.
4. O ser humano, o sentido da súa vida e a súa salvación no hinduísmo e no budismo.
5. A dignidade do ser humano creado por Deus Pai. Os dereitos humanos.
6. Relatos do Novo Testamento en que as testemuñas acreditan que Xesucristo é Fillo de Deus e verdadeiro home.
7. Xesucristo, salvador e redentor do pecado e da morte.
8. Xesucristo, plenitude do home.
9. A presenza da Virxe María no evanxeo e nos Feitos dos apóstolos.
10. O home novo e a lei do Espírito. O amor de Deus e o amor ao próximo.
11. O ser humano é responsable dos seus actos. O valor da conciencia, a verdade, a liberdade e a vontade.
12. Os sacramentos para o crecemento e a propagación do pobo de Deus: orde sacerdotal e matrimonio.
13. Xesús chama e envía os seus discípulos por todo o mundo para continuar a súa obra de salvación. A vinda e presenza do Espírito Santo. A expansión da Igrexa.
14. A Igrexa, novo pobo de Deus. Manifestacións da estrutura xerárquica da Igrexa. O Papa, os bispos, os sacerdotes, a vida consagrada. A Igrexa universal e a igrexa diocesana.
15. A Igrexa no mundo actual. Significado e sentido das notas da Igrexa. Mapa das grandes relixións no mundo de hoxe.
16. Respecto ás conviccións relixiosas como condición mínima para a convivencia.
17. Compromiso e solidariedade co mundo de hoxe: manifestacións na Igrexa e noutras relixións.
18. As festas do pobo de Deus. O seu valor comunitario e rememorativo. O encontro con Deus a través das festas.
19. Manifestacións da presenza de Deus na cultura cristiá. Valoración das expresións artísticas das relixións presentes no arredor.
Deus prepara unha terra nova onde habitará a xustiza. A unción dos enfermos. As fins do ser humano.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

Aínda que o ensino relixioso está presente e axuda á conformación das competencias básicas fixadas na lexislación, tendo en conta que as competencias básicas son aquelas que sustentan a realización persoal, a inclusión social e a cidadanía activa, algunhas delas teñen unha especial relación coa acción educativa da relixión católica, e ata

podería afirmarse que outras, se se prescinde da realidade relixiosa, carecerían de elementos importantes para a súa adquisición e desenvolvemento.

Entre outras, a Conferencia Episcopal de Ensino e Catequese propón as seguintes:

Competencia en comunicación lingüística.

O diálogo da fe coa cultura contribúe ao desenvolvemento desta competencia, na medida en que esixe exercitarse na escoita da palabra de Deus, a exposición dos seus contidos e aplicación á cultura e ás distintas formas de vida social, así como á argumentación adecuada a esta idade e sempre presente no ensino relixioso.

Por outra banda, é propio do ensino relixioso católica a utilización dos diversos modos de comunicación que a acción de Deus sobre o home utilizou. A súa revelación é rica en distintas linguaxes. Así, a linguaxe bíblica e a súa riqueza de expresión e simboloxía; a linguaxe doutrinal e a súa precisión conceptual, analítica e argumental; a linguaxe litúrxica e a súa proximidade á linguaxe dos símbolos do pobo cristián; e a linguaxe testemuñal que fai posible a transmisión vital do crido.

Todo iso é imprescindible para a comprensión da linguaxe en todas as linguas da cultura occidental. O ensino relixioso fai posible unha verdadeira comunicación lingüística, ao utilizar as distintas linguaxes na súa expresión verbal ou escrita, explícitas e implícitas en fontes diversas. Finalmente, a análise de feitos sociais que se presentan na clase de relixión, como elementos motivadores da realidade evanxélica, posibilitan o enriquecemento do vocabulario.

Competencia social e cívica.

Nesta competencia intégranse elementos esenciais para a humanización (persoais, interpersoais e interculturais) e recóllense todas as formas de comportamento que preparan ás persoas para participar dun xeito eficaz e construtivo na vida social e profesional. O ensino relixioso católico expón, fundamenta e xerarquiza os valores e virtudes que contribúen a educar a dimensión moral e social da personalidade do alumno, en orde a facer posible a maduración na corresponsabilidade, o exercicio da solidariedade, da cooperación, a liberdade, a xustiza e da caridade. Todo iso, como expresión coherente do coñecemento de Deus revelado en Xesucristo.

O desenvolvemento do ser humano, das capacidades da súa mente e do seu corazón, das potencialidades que lle configuran e que desbordan as expectativas puramente materiais e funcionais, fundamentan e dan sentido á acción social e cívica do alumno. O ensino relixioso neste labor incide substancialmente no descubrimento e desenvolvemento da verdadeira humanización, capaz de facelo competente na acción social.

Con iso estamos fundamentando un dos valores básicos, a súa dignidade como ser humano, como fillo de Deus. O alumno necesita, xa nestas idades, motivacións para amar, para construír a personalidade máis humana, para ilusionarse en proxectos de vida altruísta e desinteresada. O testemuño de homes e mulleres santos en toda a historia constitúe un referente continuo para a autoasimilación dos valores máis xenuinamente cristiáns.

En consecuencia, contribúese directamente á dimensión moral da persoa favorecendo que os alumnos recoñezan a raíz do seu propio ser e os seus mesmos comportamentos. Iso implica mellorar as relacións interpersoais baseadas en principios e

valores que emanan da persoa de Cristo e axuda a afrontar as situacións de conflito mediante o diálogo, o perdón e a misericordia.

No máis profundo do ser cristián xorde o gran valor da fraternidade universal. Por iso é polo que as mínimas esixencias éticas de convivencia, participación, coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, estean fundamentadas e sexan consecuencias da fe cristiá. Os valores do respecto, cooperación, solidariedade, xustiza, non violencia, compromiso e participación teñen a súa fundamentación e referencias cristiás na filiación polo amor de Deus, o amor, a fraternidade, a xustiza, a misericordia, o perdón, a doazón de si mesmo, a entrega total a favor dos pobres.

Competencia cultural e artística.

A contribución a esta competencia relaciónase cos seus aspectos de coñecemento e valoración de toda a expresión artística, plástica, histórica, simbólica, lingüística, de costumes, ritos, festas, valores e modos de vida impregnados de cristianismo desde a súa orixe e o seu desenvolvemento actual, como manifestación do feito relixioso. O alumno non só vai coñecer, senón que poderá comprender e asumir os valores que leva o coñecemento do feito relixioso na súa expresión artística, cultural e estética, teolóxica e vivencial.

A cultura e a historia europea occidental, e a propia historia e cultura española, non poden ser comprendidas e asumidas se se prescinde do feito relixioso presente sempre na historia cultural dos pobos. É coñecido por todos que a maduración da personalidade humana se realiza dentro da tradición cultural onde crece e se sustenta. Esta maduración realízase nun mundo cada vez máis complexo e de maior contraste cultural e de presenza, respecto e diálogo de culturas.

A área de *Relixión e moral católica* presenta o acontecemento cristián en diálogo coa cultura, incorporando organicamente o saber da fe no conxunto dos demais saberes. Con iso o alumno adquire unha valoración crítica da cultura á luz do Evanxeo, motivando ao mesmo tempo o aprecio da propia cultura e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

O ensino relixioso católico non só achega á competencia cultural e artística uns coñecementos da arte e cultura con referencia relixiosa e unhas destrezas, senón tamén o sentido e profundidade da súa presenza que remite a un xeito concreto de ver a vida, de expresala e de vivir desde a achega cristiá á cultura, colaborando así tamén na conservación e valoración do patrimonio cultural.

Competencia para aprender a aprender.

Esta área contribúe ao desenvolvemento desta competencia, fomentando as capacidades a través da educación, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e a opinión.

Ademais, o ensino relixioso axuda aos alumnos a ser protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan por El establecido. Por iso, aprender a aprender leva non só unha proposta consensuada de sentimentos, valores e actitudes, senón un marco de referencia aceptado voluntariamente segundo as súas conviccións, que ha de ser crisol na procura da verdade e do ben.

Autonomía e iniciativa persoal.

É finalidade fundamental do quefacer da escola que os alumnos descubran a súa identidade persoal, pero isto non será posible sen unha apertura ao significado último e global da súa existencia humana. A autonomía e iniciativa persoal non poderá realizarse no alumno se non se inicia no coñecemento de si mesmo, no seu ser máis profundo, nas súas potencialidades, na súa dignidade e no seu sentido. A formación relixiosa católica achega deste xeito unha cosmovisión que fai posible a apertura cara ao fundamento e o sentido último da vida e, xa que logo, ao sentido da ciencia, da cultura e da identidade mesma da persoa humana.

O ensino relixioso católico non se reduce a un ensino de valores; diríxese á persoa concreta nas súas raíces, nas súas posibilidades humanas de acción e de servizo e, sobre todo, diríxese ao ser humano na súa finalidade transcendente. Todo iso leva o ofrecemento do Evanxeo de salvación de Xesucristo, para que, unha vez coñecido, xurda a humanidade nova feita de homes novos conforme ao designio de Deus. Por iso o ensino ha de propoñer a Xesucristo como camiño que nos conduce á verdade e á vida e ha de facerse desde a convicción profunda que procede da Igrexa que confesa, celebra e vive a fe en Xesucristo, e, en consecuencia, mediante a forma propia e máis coherente de transmitir esa fe da Igrexa: o testemuño.

Na contribución ao desenvolvemento persoal do alumno, a relixión é xeradora de valores e de integración social. A relixión colabora nesta competencia entregando ao alumno as virtualidades necesarias para crear as disposicións e actitudes que favorecen a inserción social. A autonomía do individuo cristián vén precisamente favorecida pola apertura a unha visión totalizante do mundo e da realidade, unha cosmovisión que fai posible a formación integral do alumno fronte a visións parciais e determinantes da liberdade propia.

Desde os procedementos da área favorécese esta competencia básica desenvolvendo iniciativas e atende especialmente a que os alumnos constrúan un xuízo moral baseado nos principios, valores e actitudes que xera o mesmo Evanxeo.

Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.

Esta área contribúe á adquisición desta competencia a través da doutrina social da Igrexa, iluminando as respostas e as solucións aos problemas que xorden na interacción do ser humano co medio físico e con si mesmo. Tamén contribúe á valoración ética do uso da ciencia e da tecnoloxía.

Á súa vez, apoia e dá sentido ás habilidades e destrezas relacionadas coa ecoloxía que se adquiren desde esta competencia. O cristián entende a natureza como creación de Deus, polo que a valora, a coida e a fomenta.

*Todas as achegas ás distintas competencias poden ser agrupadas e definidas en canto á achega relixiosa como un desenvolvemento da **capacidade transcendente da persoa**, é dicir a súa achega espiritual e relixiosa. Iso capacítao para dar sentido á súa vida. Con este obxecto, conforman a capacidade transcendente:*

A apertura da razón á procura da verdade na superación de todo itinerario racional redutivo, a capacidade de deixarnos confrontar e interpelar pola chamada á liberdade e á felicidade verdadeira, o empeño no diálogo da fe e a razón, da fe e a cultura, a atención á

capacidade innata para dinamizar a intelixencia e chamar á razón humana á procura de «algo máis», da identidade propia do ser humano, a capacidade de ser e estar xunto aos outros desde a fraternidade, o amor e a misericordia, a ansia de infinito, o anhelos de Deus e a planificación do ser na vida eterna... son, entre outros, obxectivos e elementos fundamentais no desenvolvemento das competencias antes descritas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA

1. Saber identificar algúns signos e símbolos representativos do fenómeno relixioso na antigüidade.
2. Relacionar as grandes relixións vixentes, descubriendo as súas principais semellanzas e diferenzas.
3. Distinguir o sentido último da vida segundo as relixións monoteístas.
4. Saber diferenciar as concepcións sobre a salvación do home no Hinduísmo e o Budismo.
5. Comentar algúns textos do Novo Testamento onde se manifesta a humanidade e a divindade de Xesucristo.
6. Describir qué consecuencias ten no ser humano o feito de ser creado e amado por Deus como fillo.
7. Sintetizar os puntos esenciais sobre a salvación do home realizada por Xesucristo, e razoar como Deus se nos dá a través dos sacramentos.
8. Sinalar en textos evanxélicos a orixe da Igrexa e a súa finalidade de salvación.
9. Describir a misión dos membros da Igrexa como continuidade da misión de Xesucristo.
10. Especificar o servizo eclesial que os apóstolos e os seus sucesores prestan ao pobo de Deus, e distinguir o significado das palabras apóstolo, xerarquía e Colexio Episcopal.
11. Situar e valorar a presenza da Virxe María nos momentos culminantes da vida de Cristo, recoñecendo que ocupa un lugar especial na salvación.
12. Razoar o valor da liberdade e a responsabilidade dos propios actos á luz do Evanxeo, e saber aplicar o mandamento do amor ás situacións cotiás.
13. Identificar algunhas institucións da Igrexa dedicadas á axuda aos necesitados.
14. Sinalar e respectar os valores das distintas relixións e a súa contribución á cultura.
15. Interpretar o significado transcendente da arte relixiosa, e distinguir as festas civís das festas cristiás.
16. Resumir a fe da Igrexa acerca da vida eterna.

OBXECTIVOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA

- Identificar e aceptar a propia identidade e desenvolver a confianza nun mesmo, a afectividade e a autonomía persoal na vida cotiá, nas relacións de cada alumna ou alumno coas demais persoas e como integrante dos grupos sociais en que participa.
- Amosar actitudes contrarias á violencia, aos estereotipos (de xénero, lingüísticos, relixiosos, culturais, físicos...) e aos prexuízos, sendo quen de defender os propios puntos de vista mediante o diálogo e a argumentación.
- Desenvolver e facer uso de habilidades emocionais, comunicativas e sociais para actuar con progresiva seguridade e autonomía na vida cotiá e para participar activamente nas relacións de grupo, amosando actitudes comprensivas, cooperativas, xenerosas e construtivas e sendo quen de autorregular emocións e condutas.
- Coñecer e apreciar os valores e normas de convivencia, obrar de acordo con elas asumíndoas como propias e participar activamente na elaboración das normas do centro educativo (da aula, relativas ao uso de instalacións e materiais, nos regulamentos de actividades, etc.).
- Utilizar estratexias de resolución pacífica dos conflitos desde o diálogo e a mediación.
- Recoñecer e valorar a diversidade (de xénero, física, cultural, lingüística, étnica, relixiosa, etc.) como feito enriquecedor, valorar a contribución de cada quen ao enriquecemento dun grupo, amosar respecto polos costumes e modos de vida de persoas e de poboacións distintas á propia e esforzarse por contribuír á mellora das relacións, interesándose por compartir espazos, tempos, actividades, materiais, experiencias, etc.
- Coñecer, asumir e valorar os dereitos e deberes que como neno ou nena lle corresponden ao alumnado e os que lle corresponderán como persoa adulta, manexar os documentos onde están recollidos e interesarse polas iniciativas que os defenden, participando, no caso de existir a posibilidade, nalgunha delas.
- Coñecer os mecanismos fundamentais de funcionamento das sociedades democráticas, fundamentalmente nos ámbitos máis próximos á realidade do alumnado, valorar o papel das administracións na garantía dos servizos públicos e a obriga dos cidadáns e das cidadás de contribuír ao seu mantemento mediante a asunción dos seus deberes e compromisos sociais.
- Fomentar iniciativas de participación democrática e responsable no propio centro, asumindo os papeis que correspondan en función da situación e participando, tamén activamente, en actividades fóra do centro.
- Identificar, analizar e rexeitar situacións de abuso, de inxustiza e de discriminación, na vida cotiá do alumnado e noutras realidades e amosar sensibilidade polas necesidades das persoas e dos grupos máis desfavorecidos, desenvolvendo comportamentos solidarios e favorecedores da convivencia e

participando, na medida das súas posibilidades, en iniciativas que buscan cambiar estas situacións.

- Ser quen de analizar a situación do medio natural no contorno próximo, tomar conciencia da situación a niveis máis amplos, recoñecer a incidencia das propias accións no seu coidado ou na súa deterioración, desenvolver actitudes comprometidas para a súa conservación e mellora e asumir comportamentos (vida saudable, consumo responsable, seguridade...) que contribúan á sustentabilidade.

CONTIDOS DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA

Bloque 1. Identidade persoal.

- Identificación das características persoais e dos trazos de identidade (as propias capacidades e necesidades).
- Desenvolvemento da autonomía persoal e da confianza nun mesmo (seguridade en si mesmo e en si mesma, autonomía para a acción, confianza nas propias posibilidades, sentimento de importancia, valoración da historia persoal e das contribucións alleas á súa construción).
- Análise de situacións na escola e fóra dela que producen sentimentos positivos ou negativos no alumnado. Causas e consecuencias das accións propias (accións que poden facer sentirse ben ou mal a outras persoas). Responsabilidade polos propios actos. Agradecer, desculparse, presentar unha queixa, aprender a dicir non, aprender a recuperar e responder ao fracaso. A intelixencia emocional.
- Identificación, recoñecemento, verbalización, manexo e control dos sentimentos propios (que me ocorre, por que me ocorre, que podo facer cando me sinto así).
- Valoración da liberdade e da responsabilidade na toma de decisións con criterios de eficacia e de xustiza. Responsabilidade na planificación do futuro inmediato.
- Recoñecemento das diferenzas de sexo como un elemento enriquecedor. Análise de medidas que contribúen a un equilibrio de xénero e a unha auténtica igualdade de oportunidades. A contribución das mulleres ao longo da historia e á situación actual do mundo. A vida das mulleres galegas no pasado e no presente e as súas achegas á sociedade. Redes de apoio de mulleres. Identificación e rexeitamento de desigualdades entre mulleres e homes no mundo laboral e na vida cotiá. Valoración da igualdade de dereitos de homes e de mulleres na familia e no mundo laboral e social. Características de veciñanza.
- Aplicación de condutas responsables no uso das TIC (autonomía, autocontrol, seguridade, sentido ético) e análise da realidade que presentan os medios de comunicación para desenvolver a capacidade de elección crítica e responsable.

- Sensibilización, visibilización e rexeitamento do sexismo, do racismo, da homofobia... dentro da perspectiva da defensa dos dereitos humanos e do respecto á identidade persoal.

Bloque 2. Identidade social.

- Identificación coas colectividades en que se desenvolve a vida do alumnado: escolar, familiar, local, comarcal e autonómica. Recoñecemento das vantaxes que supón pertencer a estes colectivos e das achegas que se poden facer individualmente a cada un deles.
- Importancia do recoñecemento dos dereitos e deberes do alumnado no centro escolar.
- Identificación, recoñecemento e valoración dos dereitos de todas as nenas e de todos os nenos do mundo, así como os dereitos das persoas recoñecidos nas declaracións universais, no Estatuto de autonomía de Galicia e na Constitución. Coñecemento de organizacións que loitan por que eses dereitos se respecten e do traballo que desenvolven.
- Valoración da convivencia pacífica en sociedade e recoñecemento dos valores en que se apoia: respecto, tolerancia, solidariedade, xustiza, compromiso, cooperación e cultura da paz. Identificación, recoñecemento e análise de actuacións que posibilitan e que dificultan a convivencia e o benestar dos grupos sociais.
- Aplicación de habilidades, de estratexias e de procedementos que contribúen a xerar relacións de entendemento e de convivencia pacífica. Habilidades de comunicación e de relación tanto interpersoais como intrapersoais. Identificación, recoñecemento e análise de hábitos que facilitan e dificultan a relación e a comunicación.
- Desenvolvemento da vontade, da flexibilidade e da dispoñibilidade para resolver conflitos. Aplicación do diálogo e da mediación como forma de resolución pacífica dos conflitos.
- Valoración da colaboración e das diferentes posibilidades de traballo cooperativo. Identificación do proceso de toma de decisións de grupo. Identificación e uso dos mecanismos de participación no funcionamento da aula e da escola.
- Aplicación dos valores cívicos e do exercicio dos dereitos e deberes nas situacións de convivencia no contorno inmediato entre iguais e nas relacións interxeracionais.
- Valoración da igualdade dentro das diferenzas. A diversidade física, social, cultural e relixiosa.
- Recoñecemento, valoración, tolerancia e respecto polos costumes e modos de vida distintos ao propio.
- Recoñecemento de costumes, de tradicións e de estilos de vida propios e os das compañeiras e compañeiros. Valoración das celebracións e manifestacións culturais

como signos de identidade e de cohesión social.

- Identificación das situacións de marxinação, de discriminación e de inxustiza social.
- Desenvolvemento de actitudes de comprensión, de superación de prexuízos e de estereotipos, de cooperación e de solidariedade ante problemas e necesidades doutras persoas. Protección e amparo das persoas máis desfavorecidas.

Bloque 3. Compromiso social.

- Valoración da necesidade de normas compartidas que regulan a convivencia frutífera no ámbito social. Elaboración de normas de convivencia da aula e do centro positivas, facilitadoras e asumidas polo grupo e pola comunidade.
- Práctica de normas cívicas, como por exemplo as de circulación viaria, e asunción de roles por medio do xogo e da simulación.
- Recoñecemento dos principios de convivencia que establecen o Estatuto de autonomía de Galicia e a Constitución española.
- Reflexión sobre as características que debe posuír unha sociedade democrática.
- Análise de mensaxes, de declaracións, de imaxes, etc. procedentes de medios de comunicación, de páxinas web, de publicidade... diferenciando información veraz e contrastada de simples opinións persoais.
- Identificación, aprecio, respecto, responsabilidade, coidado e mellora dos bens comúns e dos servizos públicos. Normas de uso e accións que contribúen ao seu axeitado funcionamento.
- Valoración dos impostos como un medio para corresponsabilizarse socialmente.
- Identificación e rexeitamento das causas que provocan situacións de marxinação, de discriminación e de inxustiza social.
- Identificación de servizos e de persoas que interveñen en casos de situacións de emerxencia (accidentes, lumes, inundacións, terremotos, guerras...) e daquelas persoas e organizacións que contribúen desinteresadamente a mellorar situacións de desvantaxe social, de pobreza, de marxinação, de fame, de explotación da infancia, de enfermidade... Busca de formas de apoio a elas e de contribución ao seu funcionamento.

Reflexión sobre a repercusión social, no presente e no futuro, de accións individuais e colectivas. Identificación de actitudes e de estratexias persoais e colectivas de consumo responsable, de coidado do medio, de prevención de riscos viarios e de promoción de formas de vida saudable. Reflexión sobre as posibilidades de cambio nas rutinas individuais para mellorar a calidade de vida.

AS COMPETENCIAS BÁSICAS NA ÁREA DE EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA**DESENVOLVEMENTO DA COMPETENCIA SOCIAL E CIDADÁ**

A *Educación para a cidadanía* contribúe a desenvolver algúns aspectos destacados de varias competencias, pero se relaciona directamente coa *competencia social e cidadá*. En relación con esta competencia, a área afronta o ámbito persoal e público implícito nela: propicia a adquisición de habilidades para vivir en sociedade e para exercer a cidadanía democrática. Así, a área pretende o desenvolvemento de nenos e nenas como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a confianza nun mesmo e a identidade persoal, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe á competencia e a mellorar as relacións interpersoais na medida que a área favorece a universalización das propias aspiracións e dereitos para todos os homes e mulleres, impulsa os vínculos persoais baseados en sentimentos e axuda a afrontar as situacións de conflito, ao propor a utilización sistemática do diálogo. Para iso, a área inclúe contidos específicos relativos á convivencia, a participación, ao coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as habilidades sociais, axudar a xerar un sentimento de identidade compartida, a recoñecer, aceptar e usar convencións e normas sociais e interiorizar os valores de cooperación, solidariedade, compromiso e participación tanto no ámbito privado, como na vida social e política, favorecendo a asimilación de destrezas para convivir.

Así mesmo, a área contribúe á adquisición do coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, á valoración da conquista dos dereitos humanos e ao rexeitamento dos conflitos entre os grupos humanos e ante as situacións de inxustiza. Son contidos específicos da área os principios contidos na Declaración Universal dos Dereitos Humanos, a Convención dos Dereitos do Neno e a Constitución española, así como a súa aplicación por parte de diversas institucións.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos cívicos adecuados á súa idade no contorno escolar e social permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA AO DESENVOLVEMENTO DOUTRAS COMPETENCIAS BÁSICAS**Competencia de aprender a aprender.**

Colabórase na medida en que a área propón o estímulo das habilidades sociais, o impulso do traballo en equipo, a participación e o uso sistemático da argumentación, que require o desenvolvemento dun pensamento propio. A síntese das ideas propias e alleas, a presentación razoada do propio criterio e a confrontación ordenada e crítica de coñecemento, información e opinión facilitan tamén as aprendizaxes posteriores.

Autonomía e iniciativa persoal.

Desde a área favorécese esta competencia na medida en que se desenvolven iniciativas de planificación, toma de decisións, participación, organización e asunción de responsabilidades. A área adentra no diálogo e o debate, na participación, na aproximación respectuosa ás diferenzas sociais, culturais e económicas e na valoración crítica destas

diferenzas así como das ideas. O currículo atende desde a argumentación, á construción dun pensamento propio, e á toma de postura sobre problemas e posibles solucións. Con iso, fortalécese a autonomía de alumnos e alumnas para analizar, valorar e decidir, desde a confianza en si mesmos e o respecto ás demais persoas, así como a disposición a asumir riscos nas relacións interpersoais.

Competencia en comunicación lingüística.

Contribúese a partir do coñecemento e do uso de termos e conceptos propios da área. Ademais, o uso sistemático do debate, procedemento imprescindible nesta área, axuda especificamente ao desenvolvemento desta competencia, porque esixe exercitarse na escoita, a exposición e a argumentación.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DE TERCEIRO CICLO / EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA

1. *Amosar respecto polas diferenzas e características persoais propias e dos compañeiros e compañeiras. Valorar as consecuencias das propias accións e responsabilizarse delas.*

A través deste criterio preténdese avaliar a capacidade de cada alumno e de cada alumna de recoñecerse como persoa orixinal e única e mais de valorarse axeitadamente a través do coñecemento dos seus puntos fortes e febles. Así mesmo, tamén se avaliará a capacidade de recoñecer e de valorar as características das persoas con que se relaciona, entendendo as diferenzas como formas distintas de ver o mundo que non teñen por que impedir as relacións entre as persoas. Neste senso, insístese na necesidade de que o alumnado desenvolva o pensamento consecuencial (prever as consecuencias que os seus actos poden causar a todos os niveis e asumilas), complementario do causal e do alternativo que xa debería posuír.

2. *Argumentar e defender as propias opinións, escoitar e valorar criticamente as opinións das demais persoas, amosando unha actitude de respecto e comprendendo que o que se axuíza ou desautoriza son opinións ou actuacións, nunca persoas.*

Este criterio pretende avaliar ata que punto os alumnos e as alumnas son quen de manexarse na súa vida cotiá, establecendo comunicacións positivas e construtivas en todas as situacións relacionais (actividade académica, xogos, actividades extraescolares, comedor, transporte escolar...) en que habitualmente desenvolven as súas actividades.

Ademais, preténdese avaliar o modelo comunicativo que utiliza o alumnado habitualmente (pasivo, agresivo ou asertivo), a súa capacidade de recoñecemento (na propia persoa e noutras) e a súa autorregulación, así como a súa evolución cara a unha comunicación cada vez máis eficiente e eficaz como base de relacións positivas que posibilitarán unha convivencia enriquecedora a nivel individual e de grupo (a comunicación implica relación e a relación é a antítese da violencia).

Serán obxecto de avaliación as habilidades sociais tanto intrapersoais (autocontrol, confianza nun mesmo, superación do malestar, resiliencia...) como interpersoais

(escoita activa, mensaxes desde un mesmo e unha mesma, habilidades de comunicación...).

3. *Participar colaborativamente na elaboración das normas, aceptalas, asumilas como propias e incorporalas aos propios patróns de conduta. Reflexionar sobre as normas existentes na comunidade e sobre a súa importancia.*

Con este criterio avaliaremos o coñecemento que ten o alumnado das normas que regulan a súa convivencia cotiá e a capacidade que amosa de participar creativamente na súa elaboración ou revisión. Preténdese avaliar, así mesmo, o nivel de identificación e de respecto por elas. É moi importante a avaliación do proceso persoal seguido por cada alumno e cada alumna intimamente relacionado co seu nivel de desenvolvemento moral.

4. *Familiarizarse con algúns dos dereitos humanos recollidos na Declaración universal dos dereitos humanos e na Convención sobre os dereitos da infancia e cos principios de convivencia que recollen o Estatuto de autonomía e a Constitución española. Identificar os deberes máis relevantes asociados a eles. Recoñecer situacións en que non son respectados e participar en iniciativas (reais ou simuladas) de mellora delas.*

Con este criterio preténdese avaliar a capacidade de recoñecer situacións cotiás ou das que o alumnado pode ter información por diferentes vías (prensa, TV, a Internet, ONG...) en que os dereitos da infancia e das persoas non son respectados, desenvolvendo actitudes críticas e solidarias e achegando ideas ou propostas de actuación na medida das posibilidades dos rapaces e rapazas desta idade. Así mesmo, preténdese verificar o establecemento de relacións entre os dereitos individuais propios e alleos, os dereitos colectivos e os deberes con eles relacionados.

5. *Recoñecer e rexeitar prexuízos, situacións de discriminación, de marxinación e de inxustiza e interesarse por identificar os factores sociais, económicos, de orixe, de xénero ou de calquera outro tipo que as provocan, así como por atopar posibles vías de mellora para as persoas que as sofren. Valorar a importancia das accións individuais, pero entendendo que se necesitan accións colectivas.*

Téntase avaliar a capacidade de recoñecer que hai persoas e grupos que sofren situacións de inxustiza (desprestixio, marxinación, violencia...) e que isto é debido a múltiples causas. Tamén se pretende que o alumnado desenvolva capacidades críticas cara a elas e cara ao pensamento de perspectiva (capacidade de pórse na situación da persoa e identificación emocional con ela), sendo quen de buscar, analizar e propor iniciativas que contribúan á súa posible mellora ou solución. Neste senso, cómpre avaliar tamén o nivel de identificación individual coa elaboración e co desenvolvemento de iniciativas de grupo para saber se a alumna ou alumno se sente partícipe e corresponsable destas iniciativas.

6. *Identificar o funcionamento dos servizos públicos presentes na vida cotiá do alumnado e a súa relación con diferentes institucións e mais recoñecer a necesidade de que toda a poboación contribúa ao seu correcto funcionamento, mantemento e mellora a través de comportamentos responsables e solidarios (uso deses servizos,*

pagamento de impostos...). Por extensión, familiarizarse con outros servizos non tan próximos ao alumnado, pero tamén presentes de maneira directa ou indirecta na súa vida.

Trátase de avaliar o nivel de identificación do alumnado con aqueles servizos que lle son máis familiares (transporte, recollida de lixo, correos, sanidade, educación...) entendéndoos como propiedade colectiva compartida por toda a poboación. Así mesmo, téntase avaliar o coñecemento sobre como funcionan, sobre as condutas positivas e negativas en relación con eles e sobre o nivel de correlación existente entre o seu correcto funcionamento e o grao de benestar e de calidade de vida que nos proporciona, tanto individual como socialmente.

Tamén se avaliará a capacidade de relación destes servizos con que as nenas e os nenos están máis familiarizados con outros que teñen presenza na súa vida aínda que dunha maneira máis difusa.

7. *Ser consciente da transcendencia presente e futura de accións habituais na vida cotiá do alumnado e da necesidade de realizalas seguindo pautas que teñen a súa base na reflexión e na análise individual e colectiva deses comportamentos.*

Téntase avaliar a capacidade de análise de diferentes accións realizadas na actividade diaria do alumnado (uso da auga, gasto de papel, hábitos de consumo persoal e familiar, produción e tratamento do lixo, riscos viarios, etc.) e a capacidade de relacionar esas accións con situacións prexudiciais para a vida no presente e no futuro. Así mesmo, valorarase a capacidade de ir introducindo melloras nos hábitos de vida propios e o interese por participar na elaboración e na difusión de actuacións preventivas.

8. *Concienciarse da influencia que poden exercer os medios de comunicación, a Internet ou a publicidade nas decisións e opinións das persoas.*

Trátase de propiciar que o alumnado se inicie na comprensión das mensaxes subliminares e da ideoloxía encuberta presentes en textos e imaxes de diferente orixe, sendo quen de decatarse de que non sempre son transparentes e de que poden influír decisivamente nas súas condutas habituais e futuras.

Así mesmo, avaliarase tamén a capacidade de alumnos e alumnas de analizar criticamente diferenciando información de opinión.

METODOLOXÍA

O proceso de ensinanza-aprendizaxe debe cumprir os seguintes requisitos:

- ✓ Partir do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas aprendizaxes previas.
- ✓ Asegurar a construción de aprendizaxes significativas a través da mobilización dos seus coñecementos previos e da memorización comprensiva.
- ✓ Posibilitar que os alumnos realicen aprendizaxes significativas por eles mesmos.
- ✓ Favorecer situacións en que os alumnos deben actualizar os seus coñecementos.
- ✓ Proporcionar situacións de aprendizaxe que teñen sentido para os alumnos, co fin de que resulten motivadoras.

- **Aprendizaxe funcional.**

- Asegurar a relación das actividades de ensino-aprendizaxe coa vida real do alumno/a partindo das súas experiencias.
- Diseñar as actividades no ámbito do ciclo e da etapa para conseguir a plena adquisición e consolidación de contidos, tendo en conta que moitos deles non se adquiren unicamente a través de actividades desenvolvidas no contexto da aula.
- Potenciar o uso de técnicas e estratexias directas que favorezan a experiencia.

- **Aprendizaxe activa.**

- Entendida esta como un conxunto de estratexias que permitan estimular aos alumnos/as a participar realmente como suxeitos da súa propia aprendizaxe.
- Inténtase que o alumno/a sexa o verdadeiro protagonista do proceso ensino-aprendizaxe, facéndolle analizar, observar e criticar as diferentes situacións que se lle presenten, manipulando os obxectos, mais a actividade debe ser mental, e por iso se propón que o neno/a analice e verbalice as actividades manipulativas e motóricas realizadas

- **Aprendizaxe significativa.**

Aprender significativamente supón a posibilidade de atribuir significado ao que se debe aprender (o novo contido) a partir do que xa se coñece (ops seus coñecementos previos). Así comezará cada unidade didáctica con unha avaliación inicial, para averiguarmos os coñecementos previos de cada alumno/a e sobre eles construímos os novos en base aos seguintes principios:

- **Contido significativo:** Coherente, claro e organizado
- **Coñecementos previos:** é preciso partir dos coñecementos previos dos nenos/as, que lles permitirán abordar a nova aprendizaxe.
- **Motivación:** Conséguese unha actitude favorable do alumno/a cara a nova aprendizaxe, xa que se lle motiva a través do material e a forma de presentalo, como é a manipulación, a acción, o xogo, a verbalización, etc. Motivaranse con saídas escolares promotoras do contacto directo cos elementos do entorno, coas persoas que poidan proporcionar información.

Tendo en conta os intereses do alumno/a aproveitaranse as posibilidades do entorno e dos materiais didácticos, resultando así especialmente motivadora a aprendizaxe.

- **Aprendizaxe globalizadora.**

- Pretendemos estimular o desenvolvemento de todas as capacidades, tanto físicas como afectivas, intelectuais e sociais dun xeito global.
- A globalización require organizar os contidos arredor de eixos que permitan abordar os problemas, as situacións e os coñecementos, dentro dun contexto e da súa globalidade.
- Seleccionar reforzos variados adecuados aos intereses e necesidades de todo o alumnado.

- **Aprendizaxe de socialización.**

- A interrelación profesor/a e alumno/a é esencial para que se produza a construción de aprendizaxes significativas e a adquisición de contidos de claro compoñente cultural e social.
 - Impulsar as relacións entre iguais proporcionando pautas que permitan a confraternización e a modificación de puntos de vista, a incorporación de intereses, a toma de decisións colectivas, a axuda mutua e a superación de conflitos mediante o diálogo e a cooperación.
 - Potenciar técnicas cooperativas que fomentan a participación real e activa do alumnado con N.E.E.
- **Aprendizaxe de individualización.**
 - Ter en conta as peculiaridades de cada grupo e os recursos das diferentes situacións comprobando en que medida se vai incorporando ás aprendizaxes realizadas e aplicadas ás novas propostas de traballo e ás situacións da vida ordinaria.
 - Utilizar técnicas e extratexias de aprendizaxe que se adapten aos estilos de aprendizaxe de todo o alumnado.
 - Utilizar técnicas e extratexias de aprendizaxe que favorezan a experiencia directa, a reflexión e a expresión.
 - Adecuar a linguaxe ao nivel de comprensión dos alumnos/as.
- **Aprendizaxe afectiva.**
O profesorado promoverá un clima acolledor e tranquilo imprescindible para que se produza unha interacción educativa adecuada, para que o alumno/a se sinta aceptado e seguro para expor, planificar e presentar ideas. Garantir unha convivencia agradable que favoreza a aprendizaxe.
- **Autonomía na aprendizaxe.**
Como consecuencia dos dous puntos anteriores, a metodoloxía favorece a maior participación dos alumnos. Concrétase nos seguintes aspectos:
 - **A utilización dunha linguaxe sinxela, claro e estruturada na presentación dos novos contidos.**
 - **A gradación das actividades,** cuxa xerarquización varía segundo a natureza de cada programa, aparecendo en último lugar as que requiren un maior grao de habilidade e autonomía.
 - **A énfase nos procedementos e técnicas de aprendizaxe,** que inclúen unha reflexión sobre os contidos obxecto de estudo e unha revisión final.
- **Programación cíclica,** perfectamente integrada nos obxectivos xerais da etapa; e **unha rigorosa selección dos contidos,** que reforzan o aprendido nos cursos precedentes e abren o coñecemento cara a novos temas.
- **Atención á diversidade do alumnado.**
A nosa intervención educativa cos alumnos asume como un dos seus principios básicos ter en conta os seus diferentes ritmos de aprendizaxe, así como os seus distintos intereses e motivacións.
- **Sensibilidade pola educación en valores.**

O progresivo acceso a formas de conduta máis autónomas e a crecente socialización dos alumnos fai obrigada a educación en valores. Esta contéplase na presentación explícita de actividades que conducen á adopción de actitudes positivas sobre o coidado do propio corpo, a conservación da natureza , a convivencia...

- **Avaliación do proceso educativo.**

A avaliación concíbese dunha forma holística, é dicir, analiza todos os aspectos do proceso educativo e permite a retroalimentación, a aportación de informacións precisas que permiten reestruturar a actividade no seu conxunto.

AGRUPAMENTO DOS ALUMNOS/AS

A diversidade de agrupamentos ao longo do proceso cumpre dous obxectivos:

- Proporciona un mellor aproveitamento das actividades escolares.
- Constitúe un instrumento de adecuación metodolóxica ás necesidades dos nosos alumnos.

A selección dos diversos tipos de agrupamento que se van articular atende aos seguintes principios:

- Responden ás posibilidades e recursos, materiais e humanos, do centro.
- Son suficientemente flexibles para realizar adecuacións puntuais en certas actividades.
- Parten da observación real dos nosos alumnos e da predición das súas necesidades.
- Manteñen unha estreita relación coa natureza disciplinar da actividade ou área.

Os criterios de distribución do alumnado por aulas obedecen a unha análise sistemática, que recolle aspectos de debate tan importantes como o punto de partida dos alumnos ao chegar ao inicio do ciclo e de cada curso, as peculiaridades educativas do centro e a natureza da área ou actividade.

CRITERIOS DE AGRUPAMENTO:

- Idade cronolóxica.
- Nivel de instrución.
- Ritmo de aprendizaxe.
- Intereses.
- Motivación.
- Natureza da área ou da actividade.
- Os grupos de alumnos/as en cada grupo de nivel repartiranse por orde alfabética igualando o número a ser posible.
- Os alumnos/as que cheguen novos e que procedan xa doutro centro, incluíranse por orde alfabética no grupo correspondente a non ser que por razón de número sexa necesario facelo no outro.
- A inclusión de repetidores no grupo correspondente será organizado pola Comisión de Coordinación Pedagóxica oído previamente o titor/a e os mestres/as de nivel no que estaban escolarizados ditos alumnos/as. Moi excepcionalmente e por razóns pedagóxicas, pode cambiarse, ao principio de curso, a outro grupo do seu nivel se a

Comisión de Coordinación Pedagóxica considerase que esta medida conleva a un maior aproveitamento escolar de dito alumno/a.

TIPOS DE AGRUPAMENTO E AULA:

- Gran grupo.
- Pequeno grupo.
- Obradoiros.
- Grupos de traballo.

ORGANIZACIÓN DOS ESPAZOS

A distribución de espazos fórmase a partir dos seguintes obxectivos:

- Incrementar as posibilidades de interacción grupal.
- Potenciar na actividade escolar un grao de autonomía suficiente.
- Permitir o aproveitamento de espazos alleos á propia aula.

O ESPAZO DA AULA

O primeiro bloque de decisións contempla a adscrición do espazo de aula ben ao grupo, ben á área impartida. Esta decisión tamén implica a elección dos materiais integrantes do espazo fundamental de traballo e a súa relación cos agrupamentos flexibles e a aplicación de dinámicas de grupo adecuadas a cada contexto e situación de aprendizaxe (recantos de aprendizaxe, grupos de traballo, quendas de roda...).

Ademais, considérase a disposición das mesas, o lugar ocupado polo profesor na aula e a relación cinésica da aula. As decisións atenden á existencia de diferentes espazos con ritmos distintos de participación, cunha zona de acción e unha zona marxinal (zona anterior e zonas posterior e laterais, respectivamente) e a necesidade de actualalas.

En síntese, algúns dos aspectos a ter en conta no modelo de aula son os seguintes:

- Aula-grupo / aula-área.
- Materiais integrantes da aula.
- Relación con agrupamentos.
- Disposición da aula.
- Recursos para a mobilización.
- Relación espacial profesor-alumnado.
- Condicións xerais (iluminación, estado, etc.)

OS ESPAZOS DE USO ESPECÍFICO

O segundo ámbito de decisións referentes á distribución de espazos refírese a aqueles que teñen un uso específico no centro, e que en definitiva son de uso común por parte de todos os alumnos.

Algúns destes espazos son os seguintes:

- Biblioteca.
- Sala de informática.
- Sala de usos múltiples.
- Pavillón.

O uso e horarios que se desenvolverán nestos espazos recolleranse no plan anual de cada curso escolar.

ORGANIZACIÓN DO TEMPO

A organización do tempo contéplase desde dúas perspectivas claramente diferenciadas: a confección dun horario xeral, co correspondente desenvolvemento das áreas, acorde coa súa óptima temporización, e a elaboración dun horario de actividade docente, en que se presentan as restantes actividades organizativas do centro. En consecuencia, teremos en conta as seguintes variables:

ÁREAS:

- Coñecemento do medio.
- Educación artística.
- Educación física.
- Lingua galega e Literatura.
- Lingua castelá e Literatura.
- Lingua estranxeira.
- Matemáticas.
- Relixión e Moral Católica / alternativa.
- Educación para a Cidadanía.

CADRO DE DISTRIBUCIÓN HORARIA		
	3º CICLO	
	5º CURSO	6º CURSO
Lingua castelá e literatura	4	3
Lingua galega e literatura	4	3
Lingua estranxeira	3	3
Educación artística	2	2
Educación física	2	2
Matemáticas	4	4
Coñecemento do medio natural, social e cultural	5	4
Relixión	1	2
Educación para a Cidadanía	-	2
TOTAIS	25	25

ACTIVIDADE DOCENTE:

- Docencia directa en alula.
- Coordinación de equipos.
- Coordinación de niveis.
- Coordinación de grupos.
- Atención a pais/nais.
- Acción tutorial.
- Clases de reforzo.
- Gardas.

MATERIAIS E RECURSOS

Establécense os seguintes criterios xerais:

- Adecuación ao contexto educativo do centro.
- Coherencia dos contidos propostos cos obxectivos.
- A acertada progresión dos contidos e obxectivos.
- A adecuación aos criterios de avaliación.
- A variedade das actividades, diferente tipoloxía e a súa potencialidade para a atención ás diferencias individuais.
- A claridade e amenidade gráfica e expositiva.
- Selección de variados recursos que faciliten a actividade educativa.

Atendendo a todos eles, establecemos unha serie de pautas concretas que dirixirán a nosa selección e que están plasmadas na seguinte guía de valoración de materiais curriculares.

INDICADORES DO EMPREGO DOS RECURSOS E MATERIAIS ADECUADOS:

1. Teñen como referente os obxectivos do currículo.
2. número de unidades organiza adecuadamente o curso.
3. Os obxectivos están claramente explicitados.
4. Os contidos seleccionáronse en función dos obxectivos.
5. A selección de contidos está adecuada ao nivel de desenvolvemento psicoevolutivo dos alumnos/as.
6. A progresión é adecuada.
7. Contribúese ao desenvolvemento das competencias básicas.
8. Parte dos coñecementos previos dos alumnos.
9. Asegura a realización de aprendizaxes significativas.
10. Esperta a motivación cara ao estudo e a aprendizaxe.
11. Potencia o uso das técnicas de traballo intelectual.
12. Presenta actividades de reforzo e de ampliación.
13. A cantidade de actividades é suficiente.
14. Permiten a atención á diversidade.
15. As actividades están ben diferenciadas dos contidos.
16. As informacións son exactas, actuais e cientificamente rigorosas.
17. A información e as explicacións dos conceptos exprésanse con claridade.
18. Facilita a memorización comprensiva mediante unha adecuada organización das ideas, destacando as principais sobre as secundarias.

19. A linguaxe está adaptado ao nivel.
20. As imaxes aportan aclaracións ou ampliacións ao texto.
21. Recórrase suficientemente á información gráfica mediante esquemas, táboas, gráficos, mapas, etc.
22. A disposición dos elementos nas páxinas aparece clara e ben diferenciada.
23. O aspecto xeral do libro resulta agradable e atractivo para o alumno/a.
24. Úsanse materiais complementarios que facilitan o desenvolvemento do proceso docente.

EDUCACIÓN EN VALORES

A **educación en valores** preséntase como un conxunto de contidos que interactúan en todas as áreas do currículo escolar, e o seu desenvolvemento afecta á globalidade do mesmo; non se trata dun conxunto de ensinamentos autónomos, senón máis ben dunha serie de elementos da aprendizaxe sumamente globalizados, estudados dentro de *Lingua, Matemáticas, Coñecemento do medio*, etc. A aprendizaxe significativa, que se establece sempre desde a realidade inmediata do alumno/a, propicia ademais esta forma de abordar os valores, dado que a mesma situación contextual que introduce os coñecementos dunha área serve de base a estes contidos. Ademais, a metodoloxía adecuada debe coidar especialmente a coherencia entre os contidos e a forma de actuar na aula.

Entre os valores que teñen unha presenza máis relevante neste ciclo destacamos os seguintes:

Educación moral e cívica.

Preséntanse contextos nos que os alumnos e alumnas se ven obrigados a xulgar e xerarquizar valores. En todas as actividades colectivas maniféstase unha valoración positiva da participación, o intercambio de puntos de vista, o respecto ás opinións e regras, etc.

Educación para a paz.

O obxectivo é que o neno/a comprenda que a construción da paz é tarefa de todos. Igual que sucede cos conflitos cotiáns, moitas veces o odio entre os pobos é froito do descoñecemento e a falta de comunicación, e o mellor xeito de superar estes problemas é o diálogo.

As diferenzas culturais entre os distintos pobos son un rico patrimonio que hai que coñecer para valorar a todas as persoas por igual. O neno debe achegarse ao coñecemento doutras realidades, coa finalidade de respectar os costumes e formas de vida que alí se manifestan.

Educación para a saúde.

O coñecemento do propio corpo é a base para introducir algúns conceptos básicos de saúde e hixiene que deben traducirse en hábitos e manterse durante toda a vida da persoa.

Educación sexual.

Exponse como esixencia natural da formación integral da persoa. O obxectivo é coñecer os cambios corporais que aparecen co crecemento e que diferencian fisicamente os dous sexos.

Educación ambiental.

As grandes cuestións da educación ambiental céntranse no descubrimento do contorno e no desenvolvemento dunha actitude favorable á protección e conservación do medio inmediato.

Educación viaria.

O obxectivo é capacitar o neno na súa faceta de peón autónomo e posible condutor de bicicletas. Para iso serven como eixos de globalización as unidades referidas ao medio social: a rúa, a cidade, os pobos... Establécense coñecementos sobre os elementos e signos viarios, e foméntanse outros de tipo condutal que lle permiten a adquisición de hábitos precisos para desenvolverse en situacións concretas. Ademais aténdese ao coñecemento das redes e infraestruturas de transporte, facendo partícipe ao neno das pautas de actuación no uso de calquera dos medios de transporte, privados ou colectivos.

Educación do consumidor.

A educación para o consumo responsable comeza con reflexións sobre as actitudes dos nenos e nenas, que deben empezar a distinguir entre aquilo que realmente necesitan (a roupa, a comida, o transporte, etc.) e aquilo do que poden prescindir facilmente. O aproveitamento de elementos que se consideran de refugallo proporciona experiencias que desenvolven nos nenos e nenas os hábitos adecuados de utilización dos recursos que teñen ao seu alcance.

Educación non sexista.

Preséntase á muller en situacións iguais ás do home, tanto no ámbito da escola como no do traballo e noutros contextos cotiáns. Por outra banda, utilízase unha linguaxe coeducativa.

A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Un dos principios fundamentais a ter en conta tanto na metodoloxía en xeral, como na práctica diaria de aula é o de atención á diversidade do alumnado.

A Lei Orgánica de educación 2/2006, do 3 de maio inclúe entre un dos seus principios básicos o de: "proporcionar a calidade de educación para todo o alumnado, independentemente das súas condicións e circunstancias".

É obxectivo final da educación que todas as persoas acaden o máximo desenvolvemento posible das súas capacidades individuais e sociais, intelectuais, culturais e emocionais para o que necesitan recibir unha educación adaptada ás súas necesidades.

A atención a diversidade é un conxunto de medidas e accións deseñadas coa finalidade de adecuar a resposta educativa ás diferentes características, capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións sociais e culturais de todo o alumnado.

As medidas educativas que haxa que tomar en base o anteriormente dito implica a todos os compoñentes da comunidade educativa, que realizarán as propostas curriculares e/ou organizativas que contemplan a pluralidade de todos e cada un dos alumnos/as.

Contemplanse para todo o alumnado a atención a súa diversidade, pero máis aínda, necesitaran esta atención aqueles alumnos/as que polas súas características derivadas dalguna discapacidade, trastorno grave de conduta, altas capacidades e / ou incorporación tardía ao noso sistema educativo requira determinados apoios e atencións educativas específicas.

No artigo 2º da Orde do 27 de decembro de 2001, defínense as necesidades educativas especiais como: "No marco da presente Orde entenderase por necesidades educativas especiais as de tipo temporal ou permanente que estean asociadas á historia persoal e escolar ou debidas tanto a condicións de sobredotación intelectual como calquera discapacidade ou a situacións sociais ou culturais desfavorecidas, que pola súa especificidade supoñan diferencias significativas no acceso ordinario ao currículo e, polo tanto, requiran de apoios e atencións educativas específicas".

VIAS DE ACTUACIÓN TENDO COMO REFERENCIA A ATENCIÓN A DIVERSIDADE

Co obxecto de desenvolver as programacións en aula que se axusten á realidade dos nosos alumnos/as realizarase una valoración inicial das súas características e peculiaridades, seguindo os seguintes parámetros:

- Rendemento do alumno/a no curso ou ciclo anterior.
- Personalidade.
- Afeccións e intereses.
- Aspectos e circunstancias familiares que poidan incidir directamente no ámbito persoal e formativo.
- Problemas de saúde.
- Discapacidades psíquicas, físicas ou sensoriales.

A información obtérase de:

- Informes de titores/as anteriores.
- Datos que poida aportar a xefatura de estudos.
- Datos que poida aportar a orientadora e especialistas de educación especial (A.L., P.T.)
- Entrevistas coa familia.
- Informes médicos.
- Informes de equipos multidisciplinares externos.

Unha vez recabados os datos faranse ao longo de cada curso aquelas adaptacións curriculares necesarias para atender as diferenzas individuais.

ADAPTACIÓNS CURRICULARES

A) ADAPTACIÓNS CURRICULARES NON SIGNIFICATIVAS

Este tipo de adaptación non afecta aos aspectos prescriptivos do currículo de referencia e será desenvolto xeralmente na propia aula.

Este tipo de adaptación poderá contemplar:

- **CONTIDOS**
Nos contidos de referencia establecerase unha diferenciación de aqueles básicos e que deben ser aprendidos por todos para poder alcanzar os obxectivos previstos no ciclo. Outra serie de contidos poderán ser traballados ou non en función das diferentes posibilidades de cada alumno/a.
- **ACTIVIDADES**
As actividades de aula organizaranse, sobre todo, atendendo a 3 categorías: ordinarias, de reforzo e de ampliación ou de maior complexidade.
- **METODOLOXÍA**
O método de ensinanza que usemos será o recollido no P.C.C. respondendo ás necesidades de aprendizaxe que demanden os alumnos/as.
Neste aspecto teráse en conta á hora de plantexar unha aprendizaxe o seguinte:
 - Distintos graos de coñecemento previos nos alumnos/as.
 - A existencia de diferentes graos de autonomía e responsabilidade.
 - A identificación de dificultades en procesos de aprendizaxes anteriores.
- **MATERIAL E RECURSOS DIDÁCTICOS**

O uso e a utilización de materiais e recursos didácticos variados permite axustar o proceso de ensinanza-aprendizaxe ás diferenzas individuais dos alumnos/as, así como facilitar:

- Unha motivación axeitada .
 - Consolidar e interiorizar aprendizaxes.
 - Profundizar en temas de especial relevancia.
 - Practicar habilidades instrumentais propias de cada área.
-
- **AGRUPAMENTOS FLEXIBLES E RITMOS DIFERENTES.**

Dado que non todos os alumnos/as acadan os coñecementos a un mesmo tempo faise necesario contemplar na aula, en momentos diversos, a organización de alumnos/as en pequenos grupos dentro do seu grupo básico que permite que:

- Os grupos pequenos de alumnos/as poidan estar desenvolvendo diferentes tarefas.

- Realizar actividades de reforzo e profundización.
- Adaptarse, cando sexa necesario, aos diferentes ritmos do alumnado.

B) ADAPTACIÓNS CURRÍCULARES SIGNIFICATIVAS.

No caso de que un alumno/a presente dificultades, ben sexa por discapacidade, psíquica, sensorial, física ou por historial educativo ou social carencial, para poder seguir con aproveitamento o currículo correspondente a súa idade, valorarase a posibilidade da realización dunha A.C.S.

Nunha A.C.S. plantexaranse obxectivos, contidos, competencias básicas e criterios de avaliación tomando como referencia os do ciclo que lle permita ao alumno/a desenvolver aprendizaxes de acordo coas súas posibilidades, tendo en conta ás súas aprendizaxes previas.

A A.C.S. levarase a cabo na propia aula, usando os materiais e recursos que correspondan. O titor/a ha ser o responsable de deseñar e desenvolver a programación plantexada para o alumno/a que necesite traballar con A.C.S. (Orde de 6 de outubro de 1995, DGA 7-11-95; artigo 6º.

Se fose necesario facer una A.C.S. nunha área que non sexa impartida polo titor/a, o profesor/a especialista elaborará a A.C.S. que necesite o alumno/a para logo tela como referencia de traballo.

Unha A.C.S. terá unha duración de dous cursos.

Cando se considere necesaria tomar como medida educativa traballar cun alumno/a con A.C.S. colaborarán co tior/a para a súa elaboración e desenvolvemento o orientador/a , o xefe/a de estudos e as profesores/as especialistas en P.T. e A.L

B.1 ELABORACIÓN

O profesor/a titor/a e o equipo docente que imparte no grupo do alumno/a que poida ser obxecto dunha A.C.S., partindo do seu nivel de competencia, valorará as necesidades educativas nas áreas que consideren.

O profesor/a titor/a cumprimentará unha solicitude para que o orientador/a realice unha valoración das necesidades educativas e de selo caso fará unha avaliación psicopedagóxica para poder elaborar o informe psicopedagóxico, que é necesario aportar como documento para a solicitude dunha A.C.S. á Inspección Educativa. Neste informe psicopedagóxico consignaranse os datos sinalados no artigo 7º da Orde do 6 de outubro de 1995.

Faranse reunións entre do titor/a, profesores/as de área implicados, orientador/a , xefe/a de estudos e profesores/as especialistas en P.T.e A.L. para deseñar tanto a programación necesaria como as medidas educativas que se vaian adoptar.

B.2 SOLICITUDE

Unha vez elaborado o documento de A.C.S. polo titor/a e os Mestres/as que impartan áreas con necesidade de adaptación, así como o informe psicopedagóxico por parte do orientador/a, a dirección do centro enviará a solicitude á Inspección Educativa .

A Inspección Educativa enviará ao Centro a resposta á solicitude aceptando ou denegando.

B.3.AVALIACIÓN

A avaliación dun alumno/a con A.C.S. farase tendo como referencia a súa adaptación, reflexando na acta A.C.S. e tamén no boletín informativo da familia.

Nos documentos oficiais, expediente académico e historial académico de educación primaria tamén se reflexará a A.C.S.

RECURSOS HUMANOS DO CENTRO

Este centro conta con persoal especializado para colaborar coa comunidade educativa para a atención á diversidade do alumnado e para así poder dar unha mellor resposta ás necesidades e diferenzas plantexadas.

No centro hai orientador/a, profesor/a especialista en P.T., profesor/a especialista en A.L. e dous Mestres/as de apoio á Educación Infantil.

ORGANIZACIÓN

A principio de cada curso valorarase, en coordinación co orientador/a e o xefe/a de estudos, a conveniencia de continuidade de atención educativa, por parte dos profesores/as de apoio e dos/as especialistas en educación especial, de aqueles alumnos/as que xa están sendo atendidos no curso anterior.

As atencións educativas dentro ou fóra de aula así como os tempos adicados por parte do profesorado nomeado no punto anterior serán organizados polo orientador/a tendo en conta as diferentes prioridades e natureza da necesidade.

As prioridades de atención son as reflexadas no apartado de temporalización do Plan Xeral Anual do Departamento de Orientación.

Os tempos de atención de cada un dos alumnos/as vai estar condicionado polos horarios que xa teñan os profesores/as de apoio, P.T. e A.L., polo horario de aula ordinaria do propio alumno/a e polas diferentes necesidades educativas que se presenten cada curso e en diferentes momentos do curso.

O orientador/a terá reunións frecuentes co xefe/aa de estudos para poder coordinar horarios e á súa vez mantela informada das medidas educativas que se consideren necesarias xustificando dita necesidade.

Para que un alumno/a sexa apoiado polos profesionais especialistas e de apoio seguirase o seguinte proceso:

- Solicitude ao orientador/a para que valore as necesidades educativas do alumno/a.

- O orientador/a tendo en conta xa os horarios de traballo dos profesores/as de P.T., A.L. e de apoio plantexará as medidas que considere procedentes coordinando coa xefatura de estudos e cos profesionais que vaian estar implicados nesas atencións educativas.
- Unha vez que se estableza o tipo de atención que o alumno/a necesita, elaborárase un plan de traballo conxunto do profesorado que vai traballar co mesmo alumno/a, partindo das propostas e orientacións do orientador/a.
- As medidas de atención plantexadas revisaranse alomenos en cada unha das avaliacións. Será importante manter coordinacións frecuentes entre os profesionais que estean desenvolvendo programas de traballo cun mesmo alumno/a e variar as medidas adoptadas se se observa, por parte de calquera dos docentes, que as medidas non están resultando eficaces.
- Cando se considere que as medidas de atención educativa plantexadas xa non son necesarias informarase ao orientador/a e o xefe/a de estudos desta situación.
- Sempre que un alumno/a necesita recibir apoio fóra da aula ou vaia deixar de asistir, informaráselle á familia, ben por parte do orientador/a ou do titor/a.
- A principio de cada curso valorárase, en coordinación co orientador/a e o xefe/a de estudos, a conveniencia de continuidade de atención educativa, por parte dos profesores/as de apoio, P.T. e A.L. de aqueles alumnos/as que xa están sendo atendidos no curso anterior.
- Os tempos de atención de cada un dos alumnos/as vai estar condicionado polos horarios que xa teñan os profesores/as de apoio, P.T. e A.L., polo horario do propio alumno/a e polas diferentes necesidades educativas que se presenten cada curso e en diferentes momentos de cada curso.

FLEXIBILIZACIÓN

A duración do período de escolarización do alumnado con necesidades educativas especiais poderase aumentar excepcionalmente nun ano tanto en educación infantil como en educación primaria.

LEXISLACIÓN VIXENTE RELACIONADA COA ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

- LOE: Título II. Capítulo I. Artigos 71-8.
- Orde do 27-12-02 (DOG 30-1-03).
- Orde do 6 -11-95 (DOG 7-11-95).
- Decreto 130/2007, de 28 de xuño (DOG 9-07-07).

A ORIENTACIÓN EDUCATIVA E A FUNCIÓN TITORIAL

FORMULACIÓN XERAL

De forma xeral, a orientación educativa ten esta serie de características:

- Orientación como proceso dinámico integrado na actividade educativa, presente en todas as actividades do centro. O profesor/a non pode prescindir das características psicolóxicas, familiares e sociais do alumno/a, dos seus intereses, necesidades, da relación que establece cos seus alumnos/as...
- Organizada en forma sistemática ao longo do sistema educativo. Iníciase ao principio do proceso escolar e non se interrompe ata terminar o neno/a a súa formación.
- Como obxectivo último está a orientación do alumno/a. Os orientadores/as son os profesionais máis adecuados para coñecer a visión personalizadora do alumno/a en canto a gustos e inquietudes.
- Para o bo funcionamento da orientación debe haber unha fluída relación entre os profesores/as do curso, o titor/a e o Departamento de Orientación do centro.

O conxunto de actividades, intervencións e programas que comprende a orientación agrúpase en tres eixos ou funcións básicas:

A acción orientadora.

Comprende a actividade incluída no proceso educativo e na que interveñen, xa que logo, todos os educadores/as do centro. Os tres momentos de intervención son: ao comezo da etapa educativa, ao final da etapa e ao longo do proceso educativo. Ten un carácter fundamentalmente preventivo.

A acción de apoio.

Comprende a actividade realizada polos profesores/as especialistas en problemas de aprendizaxe, e polos logopedas, dirixida a algúns alumnos/as de forma directa e a través do titor/a ou profesor/a. Pódese concretar en actividades de recuperación ou de reeducación das aprendizaxes dalgúns alumnos/as; na preparación de materiais ou instrumentos para as actividades de ensino; e na colaboración no proceso de avaliación a través de técnicas especializadas, así como nas adaptacións curriculares dos alumnos/as. Ten un carácter compensador.

A acción de asesoramento.

Comprende a actividade realizada polo orientador/a e, ás veces, por outros especialistas cos órganos colexiados do centro, o profesorado e as familias. Esta actividade pode estar fixada no seu traballo habitual ou ben cando se lle solicita. Ademais, nesta área intégrase o programa de tutorías para Primaria, dirixido ao alumnado, ao profesorado e aos pais e nais, baseado nos seguintes obxectivos:

- *Orientación persoal:*
Potenciar o autoconceito e a capacidade de crítica, coñecer e atender problemas en estreita colaboración coas familias...
- *Orientación interpersoal:*
Fomentar as relacións, as dinámicas de grupo e o traballo en equipo tanto de alumnos/as como de familias, promover contactos entre o equipo educativo e o grupo de pais e nais...
- *Orientación académica:*

Informar a pais e nais da programación do curso, obxectivos xerais..., ofrecer técnicas de aprendizaxe, integrar o grupo no proceso de avaliación...

FUNCIÓNS DO TITOR/A

Algunhas das funcións do titor/a de un grupo de alumnos/as de Educación Primaria son as seguintes:

- Facilitar a integración dos alumnos e alumnas no seu grupo-clase e no conxunto da dinámica escolar.
- Contribuír á personalización dos procesos de ensinanza e aprendizaxe.
- Efectuar un seguimento global dos procesos de aprendizaxe do alumnado para detectar as dificultades e as necesidades especiais, ao obxecto de articular as respostas educativas adecuadas e solicitar, no seu caso, os oportunos asesoramentos e apoios.
- Coordinar a información sobre os alumnos/as que teñen os distintos profesores/as, coordinar o proceso avaliador dos alumnos/as e asesorar sobre a súa promoción.
- Fomentar no grupo de alumnos/as o desenvolvemento de actitudes participativas no seu contorno sociocultural e natural.
- Favorecer no alumno/a o coñecemento e aceptación de si mesmo, así como a confianza nun mesmo, cando esta se vexa diminuída por fracasos escolares ou doutro xénero.
- Coordinar cos demais profesores/as o axuste das programacións ao grupo de alumnos/as, especialmente no referente ás respostas educativas ante necesidades especiais e/ou de apoio.
- Contribuír a desenvolver liñas comúns de acción cos demais titores/as no marco do *Proxecto Educativo do Centro*.
- Contribuír ao establecemento de relacións fluídas cos pais e nais, que faciliten a conexión entre o centro e as familias.
- Implicar as familias en actividades de apoio á aprendizaxe e orientación dos seus fillos/as.
- Informar as familias de todos aqueles asuntos que afecten á educación dos seus fillos/as.
- Mediar con coñecemento de causa en posibles situacións de conflito entre alumnos/as e profesores/as e informar debidamente as familias.
- Canalizar a participación daquelas entidades públicas ou privadas que colaboran nos procesos de escolarización e de atención educativa a aqueles alumnos/as que proceden de contextos sociais ou culturais marxinados.

ACTIVIDADES DO TITOR/A

Algunhas das actividades prioritarias do titor/a son as seguintes:

- Ter entrevistas individuais con alumnos/as cando estes o necesiten.
- Organizar actividades de «acollida» a principio de curso para os alumnos/as que chegan ao centro por primeira vez.
- Falar a principio de curso co alumnado sobre os seus dereitos e deberes, sobre as normas de réxime interior e disciplina do centro, e informarlles tamén sobre o funcionamento deste.
- Explicarlles as funcións e tarefas que el mesmo ten como profesor/a titor/a do grupo, dándolles a oportunidade de participar na proposta e programación de actividades.
- Analizar co resto do profesorado as dificultades escolares dos alumnos/as debidas a deficiencias instrumentais, problemas de integración e outros, e buscar, se procede, os asesoramentos e apoios necesarios.
- Promover e coordinar actividades que fomenten a convivencia, a integración e a participación dos alumnos/as na vida do centro e no contorno: elección de representantes, festas e excursións, actividades culturais e extraescolares, etc.
- Realizar actividades que mostren á comunidade a diversidade existente desde un punto de vista social, cultural e étnico, e que resalten a importancia de integrar a todos sen excepción na dinámica escolar.
- Concertar co equipo educativo un plan de acción tutorial para todo o curso, tratando de precisar o grao e modo de implicación do profesorado e tamén os aspectos que de forma específica e prioritaria atenderá o titor/a.
- Transmitir aos profesores/as todas aquelas informacións sobre o alumnado que poidan ser útiles para o desenvolvemento das súas tarefas docentes, avaliadoras e orientadoras.
- Preparar, coordinar e moderar as sesións de avaliación procurando que o seu desenvolvemento se axuste aos principios da avaliación continua, formativa e orientadora que se propugnan para todas as fases do proceso avaliador.
- Establecer canles de colaboración cos demais titores/as, especialmente cos do mesmo curso ou ciclo, á hora de marcar e revisar obxectivos, preparar actividades, elaborar materiais de apoio e coordinar o uso dos medios e recursos dispoñibles.
- Procurar a colaboración dos pais e nais en relación co traballo persoal dos seus fillos/as: organización do tempo de estudo en casa, lugar apropiado, necesidade de tempo libre e descanso, etc.

- Preparar visitas a empresas, servizos, lugares de lecer, etc., coa colaboración das familias.
- Coordinar grupos de discusión sobre temas formativos de interese para os pais e as nais con miras á educación dos seus fillos/as.
- Ter entrevistas individuais cos pais e as nais, cando eles as soliciten ou o titor/a as considere necesarias, axudándolles a descargar a ansiedade ante os problemas escolares dos seus fillos/as e buscando unha valoración máis global e unha actitude máis activa e responsable ante a situación.
- Ter reunións coas familias ao longo do curso. Os momentos máis oportunos poden ser ao comezo e final de curso, pero tamén cara á metade do mesmo. Estas reunións servirán para intercambiar información e analizar con eles o proceso educativo dos seus fillos/as.

PLAN DE LECTURA NO CURRÍCULO DA ETAPA PRIMARIA

- FUNDAMENTACIÓN:

Partimos por un lado da situación arredor da lectura no noso centro e por outra banda temos en conta lexislación vixente sobre o tema.

- SITUACIÓN NO CENTRO:

- ✓ Necesidade de artellar as actuacións que xa se levan a cabo no centro en relación coa lectura e a escritura.
- ✓ Mellorar e ampliar a competencia lectora dos/as alumnos/as.
- ✓ Maior aproveitamento dos recursos que nos brinda a biblioteca escolar para facer lectores autónomos e críticos.

- LEXISLACIÓN:

- ✓ Artigos 19.2/24.7/25.5. Sen prexuízo do seu tratamento específico nalgúns áreas da etapa, a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da comunicación e da información e a educación en valores traballaranse en todas as áreas.
- ✓ Artigo 10.3. A fin de fomentar o hábito de lectura dedicarase un tempo diario á mesma.
- ✓ LOE: Novos currículos da Comunidade Autónoma de Galicia:
 - ❖ Decreto 130/2007, do 28 de xuño: establece o currículo de educación primaria en Galicia. Inclúe unha serie de competencias básicas que o alumnado debe adquirir de forma progresiva. Nel aparece o uso dos recursos da

biblioteca escolar como un factor importante para o logro da competencia en comunicación lingüística, para aprender a aprender, a competencia no tratamento da información e a competencia cultural e artística; sendo tamén un recurso útil para a adquisición das restantes competencias básicas.

- ❖ Anexo IV: Proxecto lector do centro: Recollerá todas as actuacións do centro destinadas ao fomento da lectura e escritura e a adquisición das competencias básicas. Será a referencia para a elaboración do plan anual de lectura.
- ❖ Artigo 6º: 4. Os centros asegurarán como mínimo media hora diaria á práctica lectora.

- **OBXECTIVOS:**

- Fomentar o hábito da lectura.
- Desenvolver a competencia lectora (comprensión lectora).
- Favorecer e potenciar o uso da B.E. e de aula no traballo diario.
- Estimular a autoestima e coñecer os gustos e preferencias dos alumnos/as.
- Educar no uso crítico da información.
- Favorecer o uso das TICs.

- **ORGANIZACIÓN DE ESPAZOS E TEMPOS:**

- Cada grupo disporá dunha hora fixa semanal para emprego da biblioteca para os fins que o titor/a considere oportunos. Neste tempo efectuarase tamén o préstamo.
- Calquera mestre pode solicitar o uso da biblioteca cando non é utilizada por outros grupos.
- LEMOS: 20', todo o centro, os vinte últimos minutos da 5ª hora, unha vez á semana.
- Aula de informática: para aqueles traballos que precisan de soporte informático ou da pantalla dixital. Cada mestre/a solicítalo cando o precisa.
- Na aula: alomenos media hora adicada á lectura con diferentes fins e dende calquera área.
- Biblioteca no recreo para quen a queira empregar.
- Salón multiusos: actividades para grupos grandes (teatro, contacontos,etc.) o tempo que se precise

- **DINAMIZACIÓN DA BIBLIOTECA ESCOLAR**

- Funciona como centro de recursos. Nela atópase todo o material informático que pode empregarse para os traballos escolares e para o tratamento e fomento da lectura (libros, revistas, vídeos, discos CD-ROM, mapas, materiais de elaboración propia,...)
- Organiza encontros con autores ou ilustradores: Con anterioridade á visita, lese un libro e realízanse diversos traballos sobre o mesmo.

- Sesións de contacontos: Polo xeral con grupos de menos de 50 alumnos/as.
- Boletín da biblioteca: dous ao ano: Nadal e xuño. Van dirixidos as familias falando da importancia da lectura e suxeríndolles títulos recomendados por ciclos.
- Xestión: compra, expurgo, informatización, etc.
- Préstamo (automatizado) para un período máximo de 15 días.
- Maletas viaxeiras: alumnos/as de E. Infantil.
- Mochilas viaxeiras: 1º e 2º ciclo de E.P.
- Conmemoracións arredor dun tema: Nadal, entroido, magosto. A biblioteca facilítalles aos diferentes cursos os materiais que solicitan para informarse sobre os temas tratados. O entroido tentamos que teña relación co proxecto documental que se desenvolva.
- Datas concretas: día da biblioteca, día do libro, Letras Galegas, etc. Exposicións de libros en torno a un autor ou tema, lecturas duns alumnos/as a outros, recitacións, exposicións das súas producións literarias ou plásticas.
- Guías de lectura arredor dun tema concreto.
- Apoio ao proxecto documental que se desenvolve en todo o centro. No curso actual o tema será "O camiño de Santiago". Tamén outros proxectos que se desenvolvan nun ciclo, curso ou grupo.
- Edición de materiais para formación de usuarios, formación documental e tamén dos libros creados polos alumnos/as.
- Préstamo ás aulas ou titorías do material que precisen durante o tempo necesario.

- RUTINAS DE LECTURA

- ✓ NA AULA: O grupo docente certifica que cada día se adican máis de trinta minutos ao traballo coa lectura no conxunto de todas as áreas.
- ✓ TODOS A LER: En Educación Primaria unha vez á semana durante 20'. Este ano farase na última sesión, antes da saída. É un mestre/a o que le en voz alta para os alumnos/as. Tamén pode ser un alumno/a ou cada quen traer o que queira para ler. Poden ler calquer tipo de texto. Non se pide nada a cambio. Só se alguén quere contar ou sinalar algo pódoo facer. Este ano volvemos a contar cunha folla de rexistro de actividade que nos servirá despois para avaliar o desenvolvemento de esta actividade. En Educación Infantil, decidimos en Claustro que a hora de ler a leve a cabo a profesora de Audición e Linguaxe (Mª Luisa Baamonde Paz) que desenvolve nesta etapa un taller de expresión oral e considera que pode convir aos obxectivos que ten plantexados. A hora de ler é por conta allea e a mestre/a leva un rexistro das actividades planificadas.
- ✓ LECTURA SILENCIOSA: Farase de xeito individual sobre temas de ficción ou informativos.
- ✓ LECTURA COLECTIVA: Todos len o mesmo texto. En algúns cursos faise todos os días noutros só unha ou dúas horas á semana. Implica traballo co texto antes, durante e despois da lectura.

❖ NA BIBLIOTECA:

- HORA DE BIBLIOTECA: Todos os cursos teñen unha hora semanal na que poden facer uso da biblioteca. Nese tempo:
 - Préstamo: É voluntario e cada neno/a elixe o material que desexa levar.
 - Búsqueda de información sobre un tema concreto.
 - Lectura libre: Cadaquén colle o libro que prefira e le individualmente.
 - Presentación de novidades: Colocados nun expositor, o mestre/a fai a presentación dunha das obras. Logo os alumnos/as poden manipular o texto para coñecelo.

❖ OUTROS:

- CONTACONTOS: Organizados por ciclos ou idades para animar a ler.
- ENCONTROS CON AUTORES: Trabállase sobre un libro elixido do autor/a ou sobre a súa obra. Prepárase a actividade cos alumnos/as para que o achegamento o autor resulte máis cercano e proveitoso para os nenos/as.
- COA FAMILIA: maletas viaxeiras, mochilas viaxeiras. Invitación á exposición de libros que se fai antes do Nadal e que soe estar aberta ás familias durante unha semana.

• RECURSOS HUMANOS:

- ✓ OS MESTRES/AS: Todo o profesorado participa nas diferentes actividades programadas arredor da lectura.
- ✓ O EQUIPO DA BIBLIOTECA: Organiza, diseña e apoia o desenvolvemento de actividades en col da lectura.

• ITINERARIOS LECTORES

ETAPA / NIVEL	TÍTULO	AUTOR	EDITORIAL
	Cuentos para jugar	Gianni Rodari	Alfaguara
	Ás de mosca para Anxo	Fina Casalderrey	Anaya
	Palabras de caramelo	Gonzalo Moure	Ed. Xerais
	29 historias disparatadas	Ursula Wölfel	Kalandraka
	Cuentos en verso para niños perversos.	Roald Dahl	Alfaguara
	Imagínate, Andrea	Pilar Lozano	Planeta-Oxford
	Peligro vegetal	Ramón Caride	Anaya

<u>3º CICLO</u> <u>EDUCACIÓN</u> <u>PRIMARIA</u>	Contos por palabras	Agustín Fernández Paz	Ed. Xerais
	Dora, la hijadel sol	Carmen F. Villalda	Anaya
	As aventuras de Tintín	Hergé	Juventud
	O coche de carreiras Rudi Fuciños	Uwe Timm	Galaxia
	O misterio dos fillos de lúa	Fina Casalderrey	S M
	El maestro Ciruela	Fernando Almena	Dylar
	Locos por el fútbol	Fanny Joly	Edelvives
	Las locas aventuras del caballero y su juglar	Carmen Gil	Planeta - Oxford
	A noite da raíña Berenguela	Xosé A. Neira Cruz	Planeta - Oxford

- ITINERARIOS LECTORES - L. INGLESA

ETAPA	NIVEL	TÍTULO
EDUCACIÓN PRIMARIA	5º curso	Volcanoes
		The legend of Batok Volcano
	6º curso	London . A day in the city
		Where people live?

- ACTIVIDADES PROGRAMADAS E TEMPORIZADAS

Actividades	periodicidade	materiais
Contacontos	Puntual	Fondos da biblioteca escolar e outros
Encontros con autores	Puntual	Fondos da biblioteca escolar e outros
Presentación de novidades	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar

Lectura compartida	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar e persoais
Exposicións temáticas	Puntuais	Fondos da biblioteca escolar e outros
Visita guiada á biblioteca	Puntual	Fondos da biblioteca escolar
Visita a outras bibliotecas	Puntual	Fondos dotras bibliotecas
Celebracións (día do libro, da paz, letras galegas...)	Puntuais	Fondos da biblioteca, editoriais, outros, etc...
Todos a ler (le un adulto en voz alta)	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar e persoais
Lectura silenciosa e individual	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar, persoais, maletas viaxeiras, exposicións, internet
Seleccionar títulos para a biblioteca	Sistemática	Catálogos de editoriais, outros
Elaborar murais	Puntual	Fondos da biblioteca escolar e outros
Búsqueda de información en libros informativos (enciclopedias, periódicos...)	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar, outros, internet
Traballos sobre un tema	Puntual	Fondos da biblioteca escolar e outros
Ler para comprender	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar, persoais e outros
Posta en escena (teatro, poesía...)	Puntual	Fondos da biblioteca escolar, persoais e outros
Identificar partes dun libro e coñecer a información que aporta cada unha	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar
Acceder aos fondos usando un marcador (carola)	Sistemática	Marcadores persoais e fondos da biblioteca escolar
Buscar fondos que ofrezan información sobre un tema	Puntual	Fondos da biblioteca escolar e outros
Usar a opac meiga	Sistemática	Internet e fondos da biblioteca
Buscar e colocar libros (cdu, materia, autor, título)	Sistemática	Fondos da biblioteca escolar
Conferencias sobre un tema	Puntual	Fondos da biblioteca e outros

Lectura de imaxes	Sistemáticas	Pantalla dixital, fondos da biblioteca e outros
Proxecto documental de todo o centro: "O camiño de Santiago"	<p>1º trimestre: O equipo de Biblioteca deseñará un guión segundo os intereses que manifeste cada grupo.</p> <p>2º trimestre: desenvolvemento do proxecto. Parte plástica e investigación.</p> <p>3º trimestre: exposición oral do aprendido e elaboración do dossier co traballo aportado por cada grupo clase). Creación. Edición dos traballos realizados.</p>	Fondos da biblioteca, internet, museos. exposicións, e outros
Taller de escritura.	Sistemáticos	Fondos da biblioteca, persoais e outros.

- LER EN FAMILIA.

Sendo as familias un soporte para a adquisición, desenvolvemento e afianzamento das técnicas instrumentais básicas apoian o proceso de lectoescritura con:

- ✓ MALETAS VIAXEIRAS: En Educación Infantil (libros de diferentes xéneros e tipoloxía, caderno para anotacións, etc.).
- ✓ MOCHILAS VIAXEIRAS: 1º e 2º ciclo de Educación Primaria (un libro de contos, un cómic, un libro de poesía, unha película, un CD (música) e un caderno de anotacións).
- ✓ GUÍAS DE LECTURA: No Nadal e en verán.
- ✓ EXPOSICIÓN: Aportando materiais e visitándoa logo.
- ✓ PARTICIPACIÓN EN LECTURAS CO ALUMNADO: Relatan algo relacionado con eles: a súa vida, o seu traballo, o lugar onde viven ou viviron, etc.
- ✓ PREPARACIÓN E ASISTENCIA A ACTIVIDADES PUNTUAIS: o Nadal, o entroido, representacións teatrais, etc

- SEGUIMIENTO E AVALIACIÓN
 - ❖ Observación do desenvolvemento do propio plan:
 - Biblioteca.
 - Profesorado.
 - Alumnos/as.
 - ❖ Cuestionarios sobre algún aspecto concreto.
 - ❖ Diarios de lectura (moi sinxelos, voluntarios, anotan o que lles gustou ou o que non, o que lles chamou a atención, etc...).